

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU 2023-2027
STOWARZYSZENIA "WIR"- WIEJSKA INICJATYWA ROZWOJU.

LSR 2023-2027

Włącz się w "WIR" dla siebie i regionu!

Fundusze Europejskie

Rzeczpospolita Polska

Dofinansowane przez Unię Europejską

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Regionalnej na lata 2023-2027

Stargard, maj 2023 r.

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ	TYTUŁ ROZDZIAŁU	STRONA
I	Charakterystyka partnerstwa lokalnego.....	3
II	Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR.....	7
III	Partycypacyjny charakter LSR.....	11
IV	Analiza potrzeb i potencjału LSR.....	21
V	Spójność, komplementarność i synergia.....	63
VI	Cele i wskaźniki.....	67
VII	Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	73
VIII	Plan działania.....	79
IX	Plan finansowy LSR.....	88
X	Monitoring i ewaluacja.....	91
	Literatura, źródło danych.....	98
	Załączniki	

ROZDZIAŁ I

Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1. Nazwa LGD i forma prawna.

1.1 Stowarzyszenie „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju z siedzibą w Stargardzie, ul. Śląska 9. Dane LGD: REGON:32017198; NIP 8542281407; e-mail:wir-lgd@wp.pl; www:wir-lgd.org.pl; tel.91/578-43-78.

1.2 Forma prawna LGD: Stowarzyszenie „specjalne” posiadające osobowość prawną, jest partnerstwem trójsektorowym, w którego skład wchodzi instytucje publiczne, lokalni partnerzy sektora społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy. LGD działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o Stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.) oraz w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U.2015 poz. 378) i Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 i innych obowiązujących w Polsce przepisów oraz na podstawie Statutu. Nadzór nad LGD sprawuje Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego.

2.Opis procesu tworzenia partnerstwa

Inicjatorami powstania LGD byli przedstawiciele władz samorządowych i mieszkańcy czterech gmin: Chociwła, Marianowa, Stargardu i Suchania. Na Walnym Zebraniu Założycielskim 9 stycznia 2006 roku przyjęto nazwę, statut Stowarzyszenia, wybrano członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej. W dniu 21.02.2006 r. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w KRS. Głównym celem powstania LGD było działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, aplikowanie o środki zewnętrzne na realizację operacji pozwalających osiągać zaplanowane cele i działania LGD. Po rejestracji i opracowaniu wspólnej strategii, nowo powstałe Stowarzyszenie opracowało projekt wpisujący się w ZSROW pod nazwą „**WIR na WSI**” i otrzymało wsparcie w ramach Pilotażowego Programu Leader+ na jego realizację. W związku z ustawą z 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.), w dniu 30 czerwca 2008 r. odbyło się Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia, gdzie zatwierdzono zmiany do statutu, wybrano nowe władze Stowarzyszenia: Zarząd, Komisję Rewizyjną i Radę oraz rozszerzono obszar LGD o gminy Kobylanka i Stara Dąbrowa. Stowarzyszenie opracowało Lokalną Strategię Rozwoju dla obszaru już sześciu gmin z powiatu stargardzkiego i otrzymało dofinansowanie na jej realizację. W ramach działania „Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju” Stowarzyszenie zrealizowało między innymi dwa projekty współpracy z ze Stowarzyszeniem LGD „Ziemia Pyrzycka” (gminy: Pyrzyce, Dolice, Warnice) oraz Stowarzyszeniem LGD Dobre Inicjatywy Regionu (gminy: Recz, Ińsko, Dobrzany) dotyczące wyznaczenia i oznakowania szlaków rowerowych obejmujących najcenniejsze obiekty sakralne mikroregionu. Trzyletnia współpraca zaowocowała chęcią przyłączenia pięciu kolejnych gmin (Dolice, Ińsko, Dobrzany, Pyrzyce, Warnice) do Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju. W dniu 06.10.2009 r. w KRS zarejestrowano LGR Stowarzyszenie „SIEJA”, która opracowała LSROR i otrzymała dofinansowanie na jej realizację w ramach PO RYBY na lata 2007-2013. LGR swoim zasięgiem obejmowała dwanaście gmin: z powiatu stargardzkiego: Chociwiel, Dobrzany, Dolice, Ińsko, Kobylankę, Marianowo, Stargard, z powiatu łobeskiego: gminę Węgorzyno, z powiatu pyrzyckiego gminy: Pyrzyce, Warnice, Przelewice i z powiatu myśliborskiego gminę Barlinek. Członkiem LGR zostało również Stowarzyszenie „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju. Ta wieloletnia współpraca zaowocowała kolejnym rozszerzeniem obszaru LGD o trzy gminy: Bielice, Kozielice z powiatu pyrzyckiego i Stare Czarnowo z powiatu gryfińskiego. LGD otrzymała dofinansowanie na dwie operacje realizowane w ramach KSOW związane ze wspólną promocją wszystkich LGD z województwa zachodniopomorskiego na Targach Rolnych w Barzkowicach, największej imprezie organizowanej na obszarach wiejskich, oraz we wspólnych szkoleniach i konferencjach. W ramach realizacji LSR ze środków UE na lata 2014-2020 LGD zrealizowało 10 operacji grantowych, w tym 3 infrastrukturalne, w których wzięło udział 106 partnerów (94,5% stanowili przedstawiciele sektora społecznego – NGO, KGW, OSP). W ramach 6 projektów współpracy (jeden o innowacyjności na skalę Polski) uczestniczyli partnerzy wszystkich sektorów

i grup defaworyzowanych. Przeprowadzono 14 operacji animacyjnych pn. „Znasz li swój WIR?” – zorganizowano wyjazdy studyjne zwiększające wiedzę o lokalnym dziedzictwie, wpływające na zwiększenie integracji mieszkańców i budowanie tożsamości regionalnej. W kolejnych 30 zadaniach pn. „W zdrowym ciele zdrowy duch” organizowano rajdy piesze, rowerowe, warsztaty taneczne, zawody sportowe, zawody wędkarskie itp. Łącznie wzięło w nich udział ponad 1500 osób, w tym ok. 60% stanowiły osoby z grup defaworyzowanych. W 2023 roku gmina Pyrzyce zdecydowała, że w kolejnym okresie programowania będzie współtworzyć obszar innej LGD, ponieważ wspólnie z gminami tego obszaru będzie realizować program Inne Inwencji Terytorialne (IIT) w ramach Funduszy Europejskich dla Pomorza Zachodniego. W obecnej perspektywie finansowej na lata 2021-2027 obszarem wdrażania nowej LSR są gminy Chociwel, Dobrzany, Dolice, Ińsko, Kobylanka, Marianowo, Stara Dąbrowa, Stargard i Suchań – dziewięć gmin powiatu stargardzkiego (wszystkie oprócz miasta Stargard) oraz Bielice, Kozielice i Warnice – trzy gminy z powiatu pyrzyckiego i gmina Stare Czarnowo z powiatu gryfińskiego.

2.1 Opis struktury LGD. Działalność Stowarzyszenia opiera się na współpracy i pogłębionym partnerstwie między członkami oraz skutecznej komunikacji z lokalną społecznością. LGD zapewnia szeroki udział społeczności lokalnej w tworzeniu i realizacji strategii zgodnie z fundamentalnym podejściem RLKS. Członkowie Stowarzyszenia są przedstawicielami lokalnych grup interesów społeczno-gospodarczych, którzy reprezentują interesy sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego (co najmniej po 1 przedstawicielu odnośnej grupy interesu z każdej gminy). Do grupy interesu **sektora publicznego** należy, m.in.: gmina, powiat, członek rady gminy, członek rady powiatu, sołtys, samorządowe jednostki organizacyjne gminy lub powiatu. Do grupy interesu **sektora społecznego** należą w szczególności: mieszkańcy, organizacje pozarządowe, KGW i OSP, kościoły, inne dobrowolne zrzeszenia obywatelskie. Do grupy interesu **sektora gospodarczego** należą w szczególności podmioty prowadzące działalność gospodarczą, w tym przedsiębiorstwa społeczne i rolników, a także samorząd gospodarczy, w tym m.in. cechy branżowe, cechy rzemiosł, izby gospodarcze lub przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, izby rolnicze.

Na dzień 31 maja 2023 roku Stowarzyszenie liczy 97 członków, w tym:

- sektor publiczny– 21 w tym: 14 gmin (gmina Pyrzyce w nowej perspektywie finansowej będzie członkiem innej LGD) powiat stargardzki, oraz 5 instytucji kultury i ZODR
- sektor gospodarczy– 33
- sektor społeczny– 43 w tym 8 mieszkańców

Stowarzyszenie „WIR” od początku istnienia stawia na pogłębianie zaangażowania lokalnej społeczności i zachęca mieszkańców obszaru do udziału we wdrażaniu LSR. Już w pierwszych latach funkcjonowania mobilizowało do zakładania stowarzyszeń wiejskich, które w kolejnych latach były beneficjentami naszej LSR. Byliśmy uczestnikami zebrań założycielskich kilku stowarzyszeń wiejskich. Dziś KGW, które mają większą samodzielność i osobowość prawną, w wielu miejscowościach naszych gmin przejmują często z powodzeniem rolę wiejskich stowarzyszeń. Składamy coroczne sprawozdania ze swojej działalności, które przedstawiane są przez wójtów i burmistrzów w pracach komisji rad gmin oraz są przedmiotem obrad sesji rad gmin. Podobne sprawozdania wraz z informacją o kolejnych naborach, planujemy, **poprzez naszych członków**, przedstawiać na corocznych zebraniach wiejskich we wszystkich miejscowościach na obszarze wdrażania LSR oraz na gminnych zebraniach OSP. Oczekujemy od mieszkańców uwag i oczekiwań dotyczących wdrażania LSR, które będziemy szczegółowo rozpatrywać i w miarę możliwości wprowadzać do zapisów LSR i funkcjonowania LGD.

2.2. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego. Organem decyzyjnym zgodnie ze statutem Stowarzyszenia (rozdział IV § 19 a, ust. 2) jest Rada, która liczy od 13 do 15 członków. Rada, w tym:

- 5 osób – przedstawiciele sektora gospodarczego, w tym 2 z sektora rybackiego, co stanowi **35,7%** członków w strukturze Rady,
- 5 osoby – przedstawiciele sektora publicznego – **35,7%** członków w strukturze Rady,
- 4 osoby – przedstawiciele sektora społecznego – **28,6 %** członków w strukturze Rady,

Zgodnie ze statutem w składzie Rady co najmniej jedna osoba jest poniżej 25 roku życia, lub co najmniej jedna osoba jest powyżej 60 roku życia. Na dzień 31 czerwca 2023 r. 5 członków Rady jest w wieku powyżej 60 roku życia; łącznie w składzie jest 8 kobiet i 5 mężczyzn. Zgodnie z powyższą informacją ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Zasady powoływania i odwoływania członków organu decyzyjnego, liczba członków Rady, wybór przewodniczącego i dwóch wiceprzewodniczących uregulowane są zapisami statutowymi. Do kompetencji Rady należy wybór operacji realizowanych w ramach LSR i ustalenie kwoty wsparcia. Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania Rady, w tym procedurę wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości, co do jego bezstronności, określa Regulamin Pracy Rady. Dodatkowe rekomendacje w zakresie zapewnienia wyboru operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu w Radzie zapewnia prowadzenie „Rejestru interesu członków Rady”, który jest załącznikiem do Regulaminu Rady. Rejestr na bieżąco będzie monitorowany tak, aby przed każdym wyborem operacji ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontrolowała procesu podejmowania decyzji. Dla członków Rady opracowano harmonogram szkoleń pozwalający ocenić ich wiedzę w zakresie zapisów LSR. Rada składa się z osób zamieszkających lub mających siedzibę na terenie gmin członkowskich.

2.3. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD.

1. Statut Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju jest podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. następujące kwestie:

- organ nadzoru - wskazanie właściwego Marszałka Województwa,
- wprowadzenie dodatkowego organu stowarzyszenia - odpowiedzialnego za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności,
- określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalania LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji,
- zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.

2. Regulamin Rady - przyjęty zgodnie z właściwymi przepisami regulującymi funkcjonowanie organu decyzyjnego lokalnej grupy działania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r., uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. następujące kwestie:

- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.),
- szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),
- szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, jeśli dotyczy, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych procedurach,
- zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego,
- zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.

3. Regulamin Walnego Zebrania Członków - uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. następujące kwestie:

- zasady zwoływania, organizacji i dokumentacji posiedzeń organu,
- zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania organów LGD (sposób zgłaszania kandydatów, oddawania głosów, wybory uzupełniające),
- zasady protokołowania posiedzeń WZC.

4. Regulamin Komisji Rewizyjnej - uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków

- zasady prowadzenia działań kontrolnych,
- zasady protokołowania posiedzeń.

5. Regulamin Zarządu - uchwalany i zmieniany przez Zarząd, reguluje m.in. następujące kwestie:

- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń,
- kompetencje i podział zadań pomiędzy członkami Zarządu,
- zasady protokołowania posiedzeń.

6. Regulamin biura LGD - uchwalany i zmieniany przez Zarząd, reguluje m.in. następujące kwestie:

- zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników,
- uprawnienia kierującego biurem kierownika biura lub członka Zarządu,
- zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych,
- opis metody oceny efektywności świadczonego doradztwa przez pracowników LGD.

Lokalna Grupa Działania określiła podział zadań pomiędzy pracownikami biura. Przypisano pracownikom biura działania w zakresie współpracy, animacji społeczności lokalnej i doradztwa. Ważnym elementem oceny funkcjonowania LGD będzie stałe weryfikowanie, osiągania zakładanych wskaźników realizacji tych zadań, określone w rozdziale VI Cele i wskaźniki, zgodnie z zaplanowanym harmonogramem (metoda pomiaru). Dodatkowo w przypadku usług doradczych weryfikowana będzie ich jakość (ocena na podstawie ankiet) oraz efektywność określona jako odsetek wniosków o przyznanie pomocy /powierzenie grantu, w ramach których LGD świadczyła usługi doradcze i które otrzymały wsparcie ze środków LSR w łącznej liczbie operacji/grantów.

7. Plan komunikacji z lokalną społecznością

Określa zasady współpracy i sposobu funkcjonowania partnerstwa wewnątrz Stowarzyszenia oraz zasady wymiany informacji i planu komunikacji z lokalną społecznością. Plan komunikacji uwzględnia realizację obowiązków komunikacyjnych beneficjentów EFSI wynikających z art. 50 ust. 1 rozporządzenia UE 2021/1060 oraz zasad komunikacji, zgodnie z informacjami przekazanymi LGD przez właściwą IZ oraz księgą wizualizacji w zakresie PS WPR prezentację głównych celów i przesłanek leżących u podstaw jego opracowania. Dokument określa opis działań komunikacyjnych i grup docelowych oraz środków przekazu. Opis zakładanych wskaźników realizacji działań komunikacyjnych oraz efektów działań komunikacyjnych, opis sposobu, w jaki będzie analizowana efektywność działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu (w tym tryb korygowania planu komunikacji). Opracowany i uchwalony przez Zarząd.

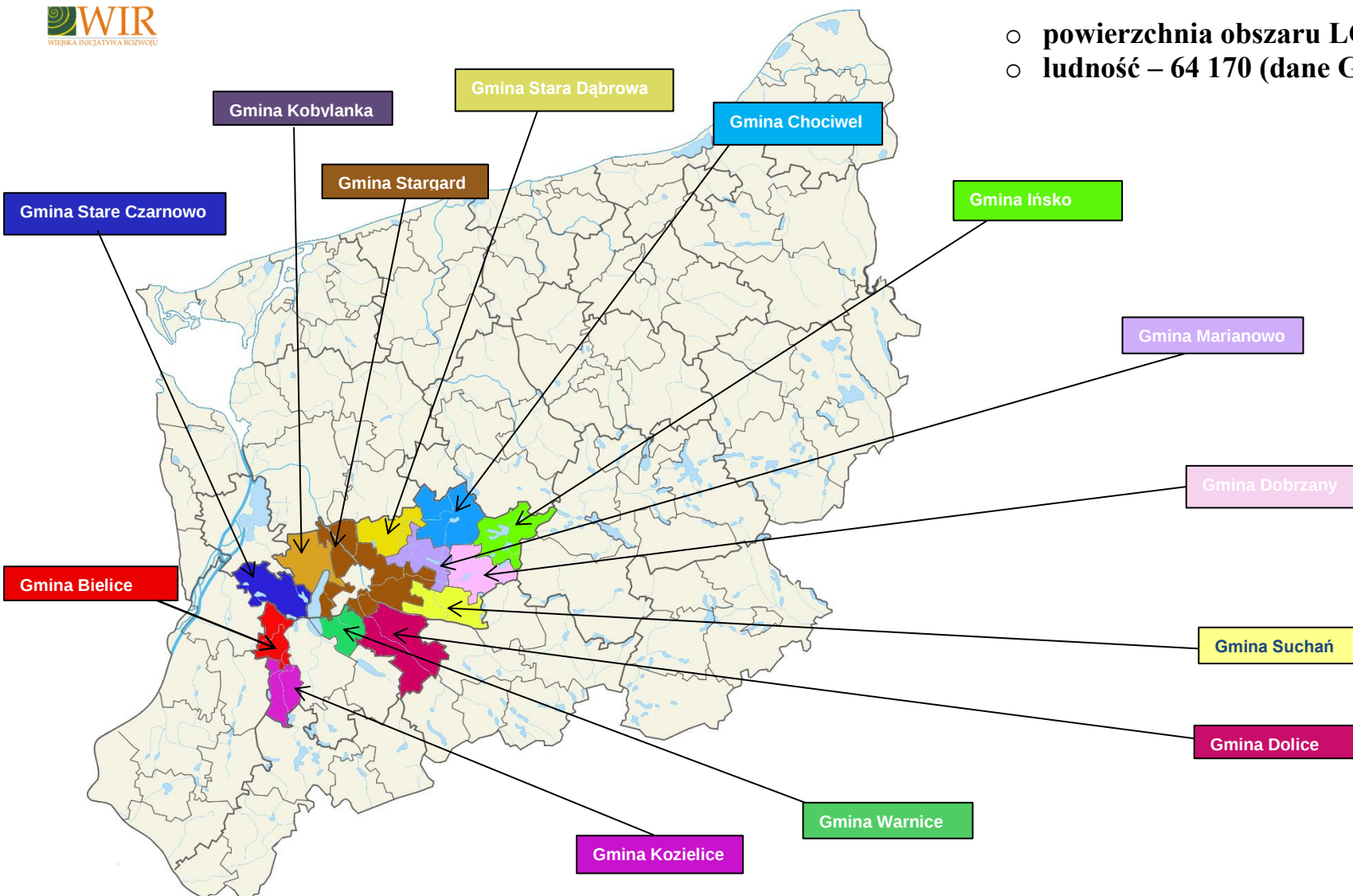
8. Potencjał ludzki LGD a regulaminy organu decyzyjnego/zarządu/biura

Jedną z podstawowych zasad podejścia RLKS jest odpowiedzialność partnerstwa za wybór operacji na poziomie lokalnym i zapewnienie, że wybrane operacje są zgodne ze strategią. Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD prezentują odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym. Wiedza i doświadczenie osób wybranych do pełnienia funkcji w organach/biurze odpowiadają również zakresowi merytorycznemu LSR. W poszczególnych regulaminach są zawarte kompetencje na wymagane w LGD stanowiska lub funkcje w Radzie, w Zarządzie i w biurze. Planuje się również organizowanie szkoleń dla osób zaangażowanych przy realizacji LSR w celu podnoszenia bądź aktualizowania wymaganych kompetencji poszczególnych członków organów. Wszystkie osoby wchodzące w skład Rady dysponują odpowiednimi kwalifikacjami do właściwego sprawowania swojej funkcji w organie decyzyjnym. Określono plan szkoleń dla członków Rady, Zarządu i pracowników biura.

ROZDZIAŁ II

Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

2. Opis obszaru

- powierzchnia obszaru LGD – 1890 km²
- ludność – 64 170 (dane GUS z 31.12.2020r.)

Spójność przestrzenną obszaru objętego wdrażaniem LSR przedstawia powyższa mapa.

Tabela nr 1. WYKAZ GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD LGD.

L.p	Gmina	Powiat	Pow. gminy w km ² *	Liczba mieszkańców 2013 i w 2020*	Obszar planowany do objęcia LSR w ramach PS WPR, EFS+	Wskaźnik G na 2015 r.	Wskaźnik G na 2020 r.
1	Bielice	pyrzycki	84	3136/2997	Cały obszar gminy	1 032,83	1 309,65
2	Chociwel	stargardzki	161	5962/5584	Cały obszar gminy	1 156,50	1237,92
3	Dobrzany	stargardzki	135	5065/4641	Cały obszar gminy	1 040,79	1127,87
4	Dolice	stargardzki	237	8081/7335	Cały obszar gminy	972,99	1146,28
5	Ińsko	stargardzki	151	3554/3209	Cały obszar gminy	1 347,30	1535,36
6	Kobylanka	stargardzki	122	4905/6083	Cały obszar gminy	2 156,71	2903,16
7	Kozielice	pyrzycki	95	2620/2450	Cały obszar gminy	1 666,47	2492,48
8	Marianowo	stargardzki	102	3211/2945	Cały obszar gminy	833,90	970,29
9	Stara Dąbrowa	stargardzki	113	3711/3595	Cały obszar gminy	1 271,96	1585,87
10	Stare Czarnowo	gryfiński	153	3875/3712	Cały obszar gminy	2 051,10	2373,56
11	Stargard	stargardzki	318	12576/14274	Cały obszar gminy	1 233,30	1789,30
12	Suchań	stargardzki	133	4333/4145	Cały obszar gminy	1 139,12	1462,64
13	Warnice	pyrzycki	86	3591/3200	Cały obszar gminy	1 026,07	1144,45
RAZEM			1890	64620/64170	x	16929,04/ 1 302,23	21078,83/ 1 621,45

*liczba mieszkańców na dzień 31.12.2013 r. i na dzień 31.12.2020 r. - dane z GUS, powierzchnia gmin według GUS. Bank Danych Lokalnych, wskaźnik G dla 2020 r. według danych MF

Tabela nr 2. Wskaźnik G na 2015 r./2020 r. - wskaźniki dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca dla poszczególnych gmin

Średnia LGD z tabeli nr 1	1 302,23/1 621,45
Średnia Województwa Zachodniopomorskiego (WZ) Średnia województwa wyliczona jako średnia wskaźników G dla wszystkich 113 gmin województwa	1 593,91/1 928,01

<http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/kwoty-i-wskazniki>

Zgodnie z danymi zamieszczonymi na stronie Ministerstwa Finansów:

<https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-podatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2020-r>

$$\frac{3750}{\text{średnia wartości wskaźnika G gmin objętych LSR}}$$

$$\frac{3750}{1621,45} = 2,31$$

Jeśli podzielimy 3750 przez średni wskaźnik G dla obszaru LGD 1621,45 otrzymamy wynik wynoszący 2,31 na 2020 r. Przystępując do opisu i diagnozy obszaru LGD porównujemy dane z ostatnich lat, które służyły do opracowania LSR w minionym okresie programowania, z danymi z lat 2020-2021, które posłużyły

do opracowania nowej LSR. Liczba mieszkańców całego obszaru zmniejszyła się z **64 620** osób w 2013 roku do **64 170** osób w 2020 roku. Wskaźniki G – dochodów podatkowych w przeliczeniu na jednego mieszkańca wzrosły średnio w LGD z **1 302,23** w roku 2015 do **1 621,45** w 2020 roku i analogicznie w porównaniu ze średnią województwa z **1 593,91** w 2015 r. do **1 928,01** w 2020 r. wyliczoną jako średnia wskaźników G dla wszystkich 113 gmin województwa. Wskaźniki G były niższe w gminach LGD „WIR”. Charakterystyczne jest to, że chociaż wskaźniki te rosną, to różnica średnich dla LGD i województwa w 2015 r. i w 2020 r. jest prawie identyczna i wynosi ok. 300. Najniższy dochód podatkowy był i jest w gminach Marianowo, Dobrzany i Warnice – najwyższy w gminach Kobylanka i Stare Czarnowo. Zauważyć można wyraźny wzrost wskaźnika G w gminie Kozielice, wynikający z dochodów podatkowych po wybudowaniu farmy wiatrowej w gminie.

Tabela nr 3. **Dochody w gminach w przeliczeniu na 1 mieszkańca**

Jednostka terytorialna	Ogółem		
	2013	2020	2021
Bielice	3897,66	5611,07	8175,10
Chociwel	3177,12	5678,27	6511,67
Dobrzany	3245,11	5367,24	6486,91
Dolice	3381,12	5485,80	6483,98
Ińsko	3014,42	5250,75	5708,15
Kobylanka	4170,43	6101,49	7156,66
Kozielice	4183,77	7621,13	7666,32
Marianowo	3303,57	6441,58	6823,17
Stara Dąbrowa	3738,35	6973,39	7714,86
Stare Czarnowo	4011,96	5883,20	5714,24
Stargard	3037,60	5127,52	5372,63
Suchań	3721,22	5687,40	6073,07
Warnice	3719,38	6319,87	6199,83
ŚREDNIA LGD	3584,75	5965,29	6622,05
ŚREDNIA GMIN WZ	3 776,00	5 991,64	6 613,36

Źródło – GUS Bank Danych Lokalnych

Dochody gmin w porównaniu z 2013 rokiem wyraźnie wzrosły, ze średnich **3584,75/3776,00** w 2013 r. do **LGD 5965,29/WZ 5991,64** w 2020 i **LGD 6622,05/WZ 6613,36** w 2021. Należy zwrócić uwagę na to, że W 2020 r. i 2021 r. średni dochód gmin LGD był nieznacznie wyższy od średniego dochodu gmin województwa. Obszarem wdrażania LSR jest dziewięć gmin powiatu stargardzkiego, wszystkie oprócz miasta Stargard oraz Bielice, Kozielice i Warnice – trzy gminy z powiatu pyrzyckiego i gmina Stare Czarnowo z powiatu gryfińskiego. Dziesięć gmin leży w **specjalnej strefie włączenia (SSW)** charakteryzującej się wieloma deficytami rozwojowymi. Łącznie **6 gmin obszaru znajduje się na „Zaktualizowanej liście gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027”** <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>, 4 gminy powiatu stargardzkiego: Dobrzany, Dolice, Ińsko, Marianowo i 2 gminy powiatu pyrzyckiego: Kozielice i Warnice.

Trzy gminy: Kobylanka, Stargard i Stare Czarnowo leżą poza SSW, należą zgodnie ze Strategią WZ do Szczecińskiego Obszaru Metropolitalnego. Mają mniej trudności rozwojowych, ale **znajdują się na obszarze spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo** – odpowiednim dla LSR. Obszar LGD położony jest transgranicznie w środkowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, na terenie Równiny Pyrzycko-Stargardzkiej i Wyżyny Ińskiej. Najważniejszym ośrodkiem gospodarczym dla większości gmin obszaru jest miasto Stargard.

Dla spójności środowiskowej istotne są obszary prawnie chronione. **Przynajmniej jedna z następujących form ochrony przyrody: park krajobrazowy lub jego otulina, rezerwat przyrody lub jego otulina, obszar chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000 znajduje się w każdej z 13 gmin obszaru LGD.** Duże powierzchnie obszarów chronionych to szczególne wyzwania rozwojowe, mocna strona i szansa, ale jednocześnie zagrożenie dla intensywnego rozwoju turystyki.

Liczne jeziora, w tym piąte co do wielkości w Polsce – jezioro Miedwie jest również istotne dla przestrzennej spójności gospodarczo-środowiskowej obszaru. Nad jeziorem jest wiele ośrodków wypoczynkowych z wypożyczalnią sprzętu wodnego i miejscami wykorzystywanymi do wypoczynku i kąpieli – Wierchłód, Koszewko i Koszewo w gminie Stargard, Wierzbno w gminie Warnice, Żelewo w gminie Stare Czarnowo oraz Kunowo, Jęczydół, Morzyczyn i Zieleniewo w gminie Kobylanka. Na szczególną uwagę zasługuje park dendrologiczny w Glinnej gm. Stare Czarnowo, który był m.in. inspiracją do projektu LGD **pakietu turystycznego „Parki, lasy, drzewa”**.

Dla przestrzennej spójności LGD istotne jest korzystne transgraniczne położenie komunikacyjne – bliskość granicy, Berlina, miast Szczecin i Stargard. Przez obszar przebiega droga S3, drogi krajowe 10 i 20, uzupełnione drogami wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi zabezpieczającymi dojazd do każdej miejscowości. **Ważne magistrale kolejowe** przebiegają przez gminy Dolice, Chociwel i Marianowo relacji Szczecin-Poznań i Szczecin-Gdańsk. Większość gmin **powiatu stargardzkiego LGD połączona była siecią byłej kolei wąskotorowej.** Według koncepcji Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego część torowiska ma być przebudowana i wykorzystana na trasy rowerowe. LGD i samorządy lokalne mogą włączyć się w budowę infrastruktury rowerowej, informacyjnej lub innych atrakcji turystycznych dofinansowanych zarówno ze środków Europejskich Funduszy dla Pomorza Zachodniego jak i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w nowej perspektywie finansowej na lata 2021-2027. Obecnie na obszarze LGD w gminach występują niewielkie odcinki asfaltowych dróg rowerowych o łącznej długości tylko 60,3 km. Planuje się rozwijać i promować **pakiet turystyczny pn: „CZAR PARY”**, który obejmuje historię i stan obecny Stargardzkiej Kolei Wąskotorowej w ramach realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „WIR” na lata 2024-2027.

Spójność historyczna. W okresie średniowiecza obszar ten należał do dynastii Gryfitów, którzy sprawowali władzę blisko 600 lat. Ziemie poprzez nadania przekazywali rycerstwu, szlachcie, klasztorom (joannitom, cystersom). Po śmierci ostatniego z rodu książęcego Bogusława XIV ziemia ta przeszła pod panowanie Brandenburgii, następnie Królestwa Pruskiego, które przekształciło się w II i III Rzeszę. Na obszarze LGD znajduje się największa liczba obiektów megalitycznych i kurhanów z epoki brązu, stąd realizowany przez LGD **Pakiet turystyczny „Wrota Czasu”**. W poprzedniej perspektywie były dofinansowane operacje związane z dziedzictwem historycznym w tym głównie obiekty sakralne, wśród projektów innowacyjnych było utworzenie izby rycerskiej i izby tortur, renowacja zabytkowych organów oraz **tworzenie pakietu „Szlakiem zakonów”**

Uwarunkowania kulturowe. Po roku 1945 nastąpiła całkowita wymiana ludności. Mieszkańcy, którzy osiedlili się na tych terenach pochodzili z przedwojennych Kresów Wschodnich, Polski centralnej i wschodniej. Większość kultywowanych tradycji i obrzędów związana jest z najważniejszymi świętami kościoła katolickiego, ale przetrwały również typowe zwyczaje ludowe np. dożynki, Noc Kupały, Topienie Marzanny itd. Na obszarze LGD mamy lokalne produkty tradycyjne wpisane na listę Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego, stąd kolejny **pakiet turystyczny „Tradycja”**.

ROZDZIAŁ III

Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) Stowarzyszenia „WIR” na lata 2023-2027 została opracowana samodzielnie przez pracowników biura i członków LGD przy aktywnym udziale społeczności lokalnej i samorządów. W dokumencie uwzględniono potrzeby lokalnej społeczności. Stowarzyszenie prowadząc pracę nad przygotowaniem LSR korzystało z doświadczenia swoich członków oraz LGD uczestniczących w realizacji LSR w latach 2007-2013 oraz 2014-2020. Ponadto korzystano z wyników badań własnych i ewaluacji LSR, danych pozyskanych ze źródeł statystyki publicznej oraz materiałów pozyskanych w wyniku przeprowadzonych

konsultacji ze społecznością lokalną. W spotkaniach konsultacyjnych oraz w grupach roboczych brali udział na równych zasadach **przedstawiciele sektora publicznego, społecznego oraz gospodarczego** (m. in. samorządowcy, sołtysi, członkowie stowarzyszeń i KGW, OSP, przedstawiciele Centrum Ekonomii Społecznej w Stargardzie Fundacja Pod Aniołem, ośrodków pomocy społecznej i grup nieformalnych), którzy wnieśli do dokumentu swoje pomysły oraz uwagi, co miało wpływ na ostateczny kształt LSR. Pracę nad LSR zostały podzielone na następujące etapy:

1. Diagnoza i analiza SWOT (diagnoza partycypacyjna) – przeprowadzono po jednym spotkaniu na obszarze każdej z gmin planowanych objęciem LSR (wrzesień, październik 2022 r.).
 - Stara Dąbrowa: Urząd Gminy 14.09.2022 r.
 - Bielice: Urząd Gminy 15.09.2022 r.
 - Marianowo: 16.09.2022 r.
 - Kozielice: Urząd Gminy 19.09.2022 r.
 - Ińsko: Urząd Gminy i Miasta 20.09.2022 r.
 - Chociwel: Urząd Miejski 21.09.2022 r.
 - Stargard: Urząd Gminy 23.09.2022 r.
 - Suchań: Urząd Miejski 26.09.2022 r.
 - Dobrzany: Urząd Miejski 28.09.2022 r.
 - Warnice: Urząd Gminy 29.09.2022 r.
 - Dolice: Urząd Gminy 03.10.2022 r.
 - Kobylanka: Urząd Gminy 04.10.2022 r.
 - Stare Czarnowo: Urząd Gminy 05.10.2022 r.

Tabela nr 4. **Zgłaszane problemy i potrzeby na spotkaniach konsultacyjnych**

PROBLEMY I POTRZEBY MIESZKAŃCÓW GMIN OBSZARU LGD
GMINA BIELICE
Niedostateczna infrastruktura szkoleniowa dla dzieci i młodzieży drużyn OSP Swochowo Niszczejący zabytkowy pałac z XIX wieku Parsowo Energochłonna infrastruktura grzewcza świetlic wiejskich Gmina Bielice 1. Niewystarczająca infrastruktura zapewniająca bezpieczeństwo pieszym na drogach. 2. Uboga oferta imprez aktywizujących mieszkańców w miejscowościach gminy 3. Niszczące zabytkowe mury na cmentarzach komunalnych – Bielice, Babin, Swochowo, Chabowo 4. Słaba oferta edukacyjna dla najmłodszych, brak np. klubików malucha w miejscowościach: Bielice, Babin, Swochowo, Chabowo, Linie, Parsów, Babinek, Nowe Chrapowo, Stare Chrapowo 5. Niezadawalająca estetyka miejscowości, zwłaszcza w miejscach publicznych i w pobliżu miejsc kultu religijnego, brak nasadzeń roślin ozdobnych w miejscowościach Bielice, Babin, Swochowo, Linie, Stare Chrapowo Będgoszcz Brak elementów małej infrastruktury przy jeziorze w Będgoszczy.
GMINA CHOCIWEL
Chociwel 1. Brak przestrzeni/budynku/pomieszczeń publicznych dla spotkań mieszkańców 2. Niewystarczająca infrastruktura rekreacyjno-sportowa w sali widowiskowo-sportowej w Chociwlu. 3. Niedostateczna oferta animacji czasu wolnego/zajęć dodatkowych dla mieszkańców z wykorzystaniem pomieszczeń i zaplecza sali widowiskowo-sportowej w Chociwlu. 4. Wymagający rozbudowy, skromny skatepark. 5. Niedostateczne zagospodarowanie parków i zaniedbanych miejsc „zielonych”

6. Zaniedbana, niszcząca mała architektura wodna.
7. Brak usług związanych z rekreacją wodną.
8. Niszcząca infrastruktura dworca kolejowego i mała infrastruktura towarzysząca.
9. Uboga oferta aktywizacji mieszkańców w oparciu o dziedzictwo kulturalno-przyrodnicze gminy i istniejącą Izbę Pamięci.
10. Brak lokalu na siedzibę NGO-ów w Chociwlu.
11. Brak wiaty wypoczynkowej z miejscem na ognisko lub grill w Chociwlu.
12. Zniszczone, wymagające modernizacji istniejące place zabaw dla dzieci na terenie całej gminy.
13. Słaba oferta aktywnego spędzania wolnego czasu dla osób z niepełnosprawnościami oraz bariery architektoniczne w dostępie do infrastruktury kulturalnej i rekreacyjno-sportowej w Chociwlu.
14. Brak turystycznego zagospodarowania terenów wokół jeziora i parków miejskich .

Starzyce

Zaniedbany park w Starzycach.

Kamienny Most

1. Brak oświetlenia placu zabaw dla dzieci.
2. Niezagospodarowany park podworski.
3. Brak całorocznych zajęć świetlicowych.
4. Zniszczone, wymagające wymiany okna w zabytkowym kościele.
5. Zniszczony, wymagający modernizacji istniejący plac zabaw dla dzieci

Lublino

1. Brak całorocznych, interesujących zajęć świetlicowych.
2. Niedostateczne oświetlenie miejscowości.
3. Niszczący plac zabaw dla dzieci.

GMINA DOBRZANY

1. Problemy energetyczne mieszkańców gminy. Brak oferty dla mieszkańców dotyczącej wymiany i modernizacji urządzeń grzewczych i elektrycznych.
2. Brak oferty animacji w ramach działalności świetlic. Brak animatorów oraz możliwości poszerzania ich kompetencji.
3. Migracja młodego pokolenia do dużych ośrodków miejskich. Brak oferty przeciwdziałającej migracji młodych ludzi.
4. Brak obiektu stanowiącego centrum aktywności społeczności lokalnej dostępnego dla działalności różnych grup i organizacji lokalnych.
6. Zniszczone, wymagające modernizacji istniejące place zabaw dla dzieci
5. Brak interesującej oferty rekreacyjno-sportowej dla młodzieży np. Skatepark
6. Słaba jakość infrastruktury drogowej (chodniki i jezdnie).

GMINA DOLICE

1. Zniszczone, wymagające modernizacji istniejące place zabaw dla dzieci na terenie gminy.
2. Uboga oferta imprez aktywizujących mieszkańców w miejscowościach gminy
3. Niedostateczna oferta dotycząca zajęć w ramach działalności świetlic.
4. Brak animatorów oraz możliwości ich kształcenia i rozwoju.
5. Niedostateczny poziom usług dla mieszkańców.

GMINA IŃSKO

Ińsko

1. Brak zaplecza hotelowo-gastronomicznego.
2. Niedostateczna oferta usług, w tym komunikacyjnych i medycznych.
3. Ograniczona oferta zajęć w świetlicach, zarówno dla młodzieży jak i seniorów.
4. Słaba integracja seniorów i niewielkie zainteresowanie uczestnictwem w wydarzeniach kulturalnych.
5. Braki w kompetencjach społecznych w zakresie korzystania z internetowych platform społecznościowych i komunikatorów.
6. Brak informacji turystycznej.

7. Brak oznakowań turystycznych i informacji o miejscach szczególnie związanych z historią miejscowości.
8. Brak zagospodarowanie wozów w parku (dojście do plaży) na potrzeby rekreacyjne mieszkańców i turystów.
9. Niewystarczająca informacja i promocja miejscowości, jej zabytków i dziedzictwa historycznego.
10. Niedostateczna oferta bazy noclegowej, brak hotelu i pokojów do wynajęcia.
11. Brak ciekawych folderów, planów miasta i gminy, przewodników turystyczno-historycznych z trasami turystycznymi pieszymi i rowerowymi.
12. Niedostateczna infrastruktura szkoleniowa dla dzieci i młodzieży, członków drużyn OSP.
13. Brak elementów wyposażenia ćwiczebnego, umundurowania, koszulek, hełmów, butów dla członków drużyn OSP.
14. Brak instruktorów zajęć dla MDP obejmujących szkolenie teoretyczne, podstawowe w zakresie udzielania pierwszej pomocy, ratownictwa wraz z ćwiczeniami bojowymi i musztrą.

Linówko

1. Brak zagospodarowania plaży wiejskiej w parku.
2. Niedostateczna estetyka miejscowości, brak oznakowania wsi, jej ciekawych miejsc o znaczeniu historycznym.
3. Nieuporządkowane cmentarze.

Ciennik

1. Braki w oświetleniu drogi w miejscowości.
2. Niedostateczna liczba farm fotowoltaicznych i instalacji energooszczędnych dla eko-domków i gospodarstw agroturystycznych.

Ścienne

1. Brak połączenia trasą rowerową miejscowości Ścienne z ponadgminną siecią dróg rowerowych, łączącej centrum wsi z drogą lokalną Ścienne – Powalice – Linówko i dalej z projektowaną drogą rowerową na szlaku nasypu kolejki wąskotorowej Ińsko – Kozy w Gminie Dobrzany .
2. Niska estetyka i atrakcyjność turystyczna miejscowości Ścienne, brak miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych dla mieszkańców i turystów w okolicach pieszo-rowerowego szlaku turystycznego.

GMINA KOBYLANKA

Kobylanka

1. Niezadawalająca estetyka promenady nad j. Miedwie.
2. Niedostateczna całoroczna i sezonowa oferta gastronomiczna.
3. Słaba komunikacja gmina – mieszkańcy.
4. Niedostateczna całoroczna i sezonowa oferta kulturalna w okolicach promenady.
5. Brak identyfikacji wizualnej gminy (np. na przystankach, w miejscach publicznych, historycznych itp.)

Morzyczyn

1. Zaniebane boiska przy świetlicy w Morzyczynie
2. Słabo rozwinięta rowerowa ścieżka edukacyjna przy świetlicy w Morzyczynie
3. Brak instalacji fotowoltaicznej na budynku użytkowanym przez KGW w Morzyczynie
4. Brak oświetlonej wiaty biesiadnej z kominkiem i ławkami obok budynku użytkowanego przez KGW.
5. Mało estetyczne miejsce, brak nasadzeń roślin ozdobnych, krzewów i bylin w sąsiedztwie budynku.
6. Brak oferty spędzania wolnego czasu dla kobiet, ciekawych szkoleń i warsztatów.
7. Brak całorocznej, w tym wakacyjnej oferty spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży.
8. Brak oferty rekreacyjno-sportowej np. jednodniowych rodzinnych rajdów rowerowych dla mieszkańców na terenie południowej części Puszczy Goleniowskiej z początkiem w miejscowości Morzyczyn.
9. Niedostateczna letnia oferta kulturalna dla mieszkańców, turystów i plażowiczów.
10. Brak edukacji szkolnej i pozaszkolnej dotyczącej lokalnej historii dla dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców.

11. Niedostateczne wyposażenie kuchni, brak piekarnika elektrycznego, opiekaczy, kompletu garnków, naczyń i sztućców dla 100 osób w budynku użytkowanym przez KGW.
GMINA KOZIELICE
Kozielice 1. Braki w infrastrukturze rekreacyjnej dla młodzieży np. skateparku. 2. Brak urozmaiconych, całorocznych zajęć w świetlicach wiejskich. 3. Brak czytelní w Bibliotece dla dzieci, młodzieży i dorosłych, brak oferty aktywnego spędzania wolnego czasu np. warsztatów, spotkań z literaturą i pisarzami. 4. Niedostateczne oświetlenie , w tym OZE, miejsc publicznych – rekreacyjno-kulturalnych i sportowych. 5. Brak wypożyczalni rekreacyjnego sprzętu pływającego. 6. Niedostateczna mała gastronomia i baza noclegowa w oparciu o małe pensjonaty i agroturystykę. 7. Brak usług kosmetycznych, fryzjerskich, medycznych, stacji paliw, myjni samochodowej. 8. Brak oferty sportowo-rekreacyjnej dla młodzieży, tras rekreacyjnych dla rowerzystów oraz crossów. 9. Brak obiektów agroturystycznych w gminie Kozielice. 10. Brak ośrodka zdrowia w gminie Kozielice. 11. Brak działań promocyjnych walory przyrodnicze. 12. Brak chodników. 13. Brak infrastruktury OZE (lampy, pompy ciepła i fotowoltaika w budynkach użyteczności publicznej) w gminie Kozielice. 14. Brak elementów nowoczesnej, małej infrastruktury w gminie Kozielice. 15. Brak działań informacyjno-edukacyjnych dot. segregacji śmieci w gminie Kozielice. 16. Brak stałych zajęć w świetlicach w gminie Kozielice. 17. Brak żłobka oraz przedszkola (są oddziały przedszkolne w szkole). 18. Uboga oferta kulturalna dla mieszkańców gminy Kozielice. 19. Słaba współpraca NGO oraz OSP. Tetyń 1. Brak zagospodarowania terenu przy Świetlicy Wiejskiej. 2. Brak miejsca sprzedaży lokalnych artykułów spożywczych. 3. Brak miejsca integracji społecznej, dużej wiaty z ciekawą ofertą np. projektorem multimedialnym. Trzebórz Zaniedbane, wymagające modernizacji i oświetlenia boisko do piłki nożnej . Mielno Pyrzyckie 1. Brak parkingu przy świetlicy wiejskiej. 2. Brak ścieżki pieszo-rowerowej oraz czatowni ornitologicznej przy użytku ekologicznym. 3. Potrzeba modernizacji boiska oraz parku w Mielnie Pyrzyckim.
GMINA MARIANOWO
1. Niedostateczny recykling surowców w gospodarce odpadami. 2. Niewielkie wykorzystanie walorów wiejskiego charakteru miejscowości z uwzględnieniem estetyki i architektury wiejskiej. 3. Znikome wykorzystanie elementów tożsamości lokalnej opartej o historię Sydonii i cysterek z Marianowa. 4. Niedostateczna lokalna infrastruktura rowerowa łącząca miejscowości na terenie gminy. 5. Zaniedbania w pielęgnacji drzewostanu. 6. Brak interesujących nowych nasadzeń, wieloletnich roślin ozdobnych i miododajnych trawników deszczowych. 7. Brak szkoleń IT i prawnych dla NGO. 8. Brak domu kultury. 9. Brak pełnowymiarowej sali gimnastycznej. 20. Brak animatorów kultury i urozmaiconych, całorocznych zajęć dla dzieci i młodzieży w świetlicach wiejskich.

10. Uboga oferta aktywizacji osób starszych.
11. Brak dziennej placówki wsparcia w opiece wytnieniowej.
12. Brak zagospodarowania parków – rekreacyjno-wypoczynkowej przestrzeni parkowej.
13. Niedostateczne usługi bankowe, brak bankomatu.
14. Brak stacji paliw.
15. Brak usług gastronomicznych.
16. Brak informacji turystycznej.
17. Ograniczenie tonażu na mostach na terenie gminy.
18. Brak usług – fryzjer, rehabilitacja, informatyka, logopeda, opieka medyczna (ginekologia, pediatria)
19. Brak usług kulturalno-edukacyjnych (domy muzyczne, plastyczne itp.)

GMINA STARA DĄBROWA

Nowa Dąbrowa

1. Brak zagospodarowania przestrzeni wokół powstającej świetlicy wiejskiej – braki w wiejskiej małej infrastrukturze.
2. Zaniebdany zabytkowy park i płyta nagrobna byłych właścicieli pałacu.
3. Zniszczony dach zabytkowego kościoła.
4. Brak zagospodarowania okolic rzeki Giełdnicy (Biały Potok) przepływającej przez miejscowość.
5. Zniszczone elementy małej infrastruktury placów zabaw, wiat, tablic edukacyjnych. Brak oświetlenia i przyłączy energetycznych i internetowych na placach zabaw.

Białyń, Tolcz, Krzywnica, Łęczyna, Stara Dąbrowa

1. Zniszczone elementy małej infrastruktury placów zabaw, wiat, tablic edukacyjnych. Brak oświetlenia i przyłączy energetycznych i internetowych na placach zabaw.
2. Niedostateczna oferta zajęć w świetlicach wiejskich dla seniorów, dzieci i młodzieży.
3. Brak wiat biesiadnych w miejscowościach Białyń, Łęczyna, Krzywnica

Wszystkie miejscowości gminy Stara Dąbrowa

1. Brak nowych nasadzeń, wieloletnich roślin ozdobnych i miododajnych trawników deszczowych.
2. Niedostateczna mała infrastruktura – brak ławek, stojaków na rowery, pojemników na śmieci, tablic edukacyjnych.

Łęczyna, Stara Dąbrowa (CKiR), Chlebowo

1. Energochłonna infrastruktura energetyczna budynków publicznych.
2. Zniszczony, ciekący dach świetlicy w miejscowości Chlebowo.

Stara Dąbrowa, Nowa Dąbrowa, Parlino, Storkówka

1. Brak zagospodarowania parków i małej infrastruktury: ławki, wiata, przyłącza energetyczne, oświetlenie fotowoltaiczne, pojemniki na śmieci.
2. Zniszczona kapliczka przykościelna w Starej Dąbrowie.
3. Brak izby pamięci i tablic edukacyjnych.
4. Brak zagospodarowania placu przed Urzędem Gminy – miejsca oficjalnych spotkań i apeli patriotycznych: parking, ławki, maszt, ogrody deszczowe i miododajne.

Krzywnica

Znikome wykorzystanie historii zamku Wedłów.

Chlebowko

1. Niedostateczna estetyka miejscowości i brak małej infrastruktury, monitoringu, oświetlenia fotowoltaicznego, ogólnodostępnego Internetu.
2. Brak wspólnych przedsięwzięć młodzieży z seniorami: warsztatów i imprez.

Storkówko

1. Brak wiata na placu zabaw, lamp solarnych, monitoringu.
2. Niedostateczne zagospodarowanie terenu publicznego w okolicach masztu i kamienia pamięci.

Łęczyna

Niedostateczna działalność edukacyjno-kulturalna świetlicy wiejskiej oraz słabe wyposażenie świetlicy. Brak Internetu, komputera.

GMINA STARE CZARNOWO

Stare Czarnowo

1. Zniszczone elementy małej infrastruktury placów zabaw.
2. Brak tzw. inteligentnych przystanków autobusowych wyposażonych w stacje do ładowania telefonów, z dostępem do Internetu, z półkami na czasopisma, książki itp.
3. Brak możliwości dzielenia się żywnością z osobami potrzebującymi pomocy. Brak małych, wiejskich magazynów żywności z długim terminem przydatności do spożycia.
4. Brak usług opiekuńczych dla osób z niepełnosprawnościami, starszych i przewlekle chorych.
5. Niedostateczna infrastruktura sportowo-rekreacyjna, brak skateparku, ścianki wspinaczkowej, parku linowego, tyrolki dla dzieci i młodzieży w pobliżu ścieżki rowerowej i placów zabaw.
6. Brak oferty zajęć sportowo-rekreacyjnych dla seniorów.
7. Brak lamp solarnych na przystankach autobusowych.
8. Brak w bibliotece kąteków czytelniczych dla dzieci, brak wyposażenia miejsc do spędzania wolnego czasu dla najmłodszych.
9. Słaba kondycja małych firm.

Kołowo

1. Zniszczone ławki w kościele w Kołowie.
2. Brak witraży w kościele w Kołowie.

Kolbacz

Brak zagospodarowania terenu przy stadionie sportowym – brak pumptracku dla rowerów, deskorolek i rolkarzy oraz małej infrastruktury towarzyszącej.

Zelisławiec

Zniszczony pomost w Żelisławcu.

GMINA STARGARD

1. Brak oferty spędzania wolnego czasu dla różnych grup wiekowych.
2. Niedostateczna infrastruktura edukacyjno-rekreacyjna
3. Niska świadomość o walorach przyrodniczo-historycznych wśród lokalnej społeczności.
4. Słaba infrastruktura dla rekreacji wodnej – plaże, przystanie rzeczne. (Tychowo/Rogowo/Grzędzice)

Grzędzice

1. Słabe korzystanie z bogactwa kultury ludowej, polskich tradycji świątecznych, obrzędów obyczajowości i historii.
2. Niedostateczna kultura czytelnicza brak bezpośrednich kontaktów z historią, kulturą i sztuką.
3. Niedostateczna infrastruktura sportowo-rekreacyjna w sali gimnastycznej w szkole, brak ścianki wspinaczkowej z systemem asekuracji i szkoleniem instruktorów.
4. Brak pomieszczeń do edukacji artystycznej dzieci, młodzieży oraz innych mieszkańców Grzędzic.
5. Brak ścieżek z różnorodnym podłożem, ścieżki sensorycznej – różne trasy terapeutyczne do chodzenia boso – w lasu przy szkole i ścieżki edukacyjno-rekreacyjnej nad stawem Grzędzice.
6. Brak tablic z informacjami historycznymi i przyrodniczymi dotyczącymi Grzędzic.
7. Brak pomostów i miejsc do obserwacji ornitologicznych.
8. Brak interesujących zajęć i multidyscyplinarnego podejście do edukacji STEAM – akronim: nauki ścisłe, technologia, inżynieria, sztuka, matematyka.
9. Brak pracowni kreatywnej, pomieszczenia i pieca do wypalania gliny i ceramiki, koła garncarskiego.
10. Niedostateczne wyposażenie świetlicy.
11. Brak zajęć recytatorskich, teatralnych, pisarskich, wokalnych, plastycznych, organizacyjnych, ogólnej wrażliwości estetycznej i twórczej aktywności.
12. Niedostateczny udział mieszkańców w życiu kulturalnym miejscowości i brak poczucia przynależności do społeczności wiejskiej Grzędzic.
13. Brak zespołu wokально-instrumentalnego i instrumentów nagłośnienia, głośników bezprzewodowych, radioodtwarzaczy, tablicy magnetycznej z pięciolinią itp.

GMINA SUCHAŃ
Suchanówko 1. Zniszczony dach i wieża kościoła w Suchanówku. 2. Niedostateczne wyposażenie wiaty rekreacyjnej – brak miejsca na ognisko, grilla murowanego, oświetlenia solarnego, pojemników na odpady. 3. Słaba aktywizacja seniorów. Nosowo 1. Brak infrastruktury rowerowej przy istniejącej ścieżce rowerowej. 2. Niedostateczna sieć nowych ścieżek łączących się ze sobą – brak wiaty, ławek, infrastruktury parkowej. Suchań 1. Zniszczona wieża kościoła w Suchaniu. 2. Niedostateczna infrastruktura sportowo-rekreacyjna dla młodzieży, brak skateparku w Suchaniu. Wapnica Niedostateczny poziom usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych i pielęgnacyjnych.
GMINA WARNICE
Warnice 1. Brak infrastruktury rowerowej do Stargardu przez Park Przemysłowy. 2. Brak wiaty w Wierzbnie. 3. Braki w lokalnych usługach. Brak budynków, które potencjalnie można przeznaczyć na lokale usługowe. 4. Niszczące moło w m. Wierzbno braki w estetyce i małej infrastrukturze towarzyszącej. 5. Brak tablic edukacyjno-informacyjnych na terenie całej gminy, w tym interaktywnych tablic z odgłosami zwierząt i ptaków. 6. Brak kwitnących łąk, trawników i klombów miododajnych. 7. Brak inteligentnych przystanków z panelami słonecznymi wraz z oświetleniem i ładowarkami do telefonów. 8. Niewielka aktywność mieszkańców na terenie całej gminy; brak ciekawej oferty dla mieszkańców np. warsztatów ekologicznych, rękodzielniczych, kulturalnych, sportowych, edukacyjnych, dla liderów lokalnych. Obryta Zaniedbany i mocno zanieczyszczony był zbiornik wodny brak małej infrastruktury towarzyszącej - wiaty na grilla, kładki, ławek, oświetlenia terenu.

W trakcie spotkań wykorzystano **metodę „burzy mózgów”**, która pozwoliła na uzyskanie informacji mogących znaleźć się w ostatecznej wersji LSR. Na tej podstawie definiowano problemy społeczne i oczekiwania mieszkańców oraz cele przyszłych działań. Wspólnie próbowano poszukiwać rozwiązań i formułować wskaźniki realizacji LSR. Ponadto w trakcie spotkań omawiano przykładowe przedsięwzięcia, które mogłyby uzyskać wsparcie w ramach nowej LSR. Materiały uzyskane podczas spotkań zostały przeanalizowane i pogrupowane. W wyniku realizacji pierwszego etapu powstała wstępna diagnoza obszaru, wyłoniła się grupa osób w niekorzystnej sytuacji, a także stworzono zarys analizy SWOT LGD. Z przeanalizowanych i pogrupowanych informacji wypracowano plan działania oraz projekt celów, przypisanych im przedsięwzięć i wskaźników. Wypracowane materiały były konsultowane podczas spotkań z lokalną społecznością oraz w mediach społecznościowych na przełomie kwietnia i maja 2023 r. i wykorzystane zostały do opracowania LSR.

Tabela nr 5. przedstawia metody partycypacyjne na każdym etapie prac nad LSR

Rodzaj techniki	Grupa docelowa	Miernik	Lokalizacja/Data	Weryfikacja
ETAP PARTYCYPACJI - Definiowanie problemów				
Spotkania konsultacyjne w gminach	Mieszkańcy LGD	13 spotkań/ 116 osób	- Stara Dąbrowa: Urząd Gminy 14.09.2022 r. - Bielice: Urząd Gminy 15.09.2022 r. - Marianowo: 16.09.2022 r. - Kozielice: Urząd Gminy 19.09.2022 r. - Ińsko: Urząd Gminy i Miasta 20.09.2022 r. - Chociwel: Urząd Miejski 21.09.2022 r. - Stargard: Urząd Gminy 23.09.2022 r. - Suchań: Urząd Miejski 26.09.2022 r. - Dobrzany: Urząd Miejski 28.09.2022 r. - Warnice: Urząd Gminy 29.09.2022 r. - Dolice: Urząd Gminy 03.10.2022 r. - Kobylanka: Urząd Gminy 04.10.2022 r. - Stare Czarnowo: Urząd Gminy 05.10.2022 r.	Lista obecności, informacje na stronie, dokumentacja zdjęciowa
Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje	Potencjalni beneficjenci sektor społeczny i gospodarczy,	104 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, zamieszczone na stronie „WIR”, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Wypełnione ankiety projektowe
Zamieszczenie wyników spotkań konsultacyjnych na Facebook-u	Mieszkańcy LGD	15 osób	Od 19 kwietnia 15 udostępnień.	Post LGD „WIR”
ETAP PARTYCYPACJI - Określenie celów				
Spotkania konsultacyjne	Sektory: społeczny gospodarczy, publiczny, os. fizyczne	116 osób	13 konsultacji w gminach stowarzyszenia –ww. wykaz – definiowanie problemów	Lista obecności, sprawozdania, informacje na stronie, dokumentacja zdjęciowa
Forum społeczne – cel – uzyskanie opinii na temat proponowanych działań	Sektor: społeczny gospodarczy, publiczny,	28 osób	10.05.2023 r. Chociwel	Lista uczestników, sprawozdanie,
Spotkanie konsultacyjne LSR	Sektor: społeczny gospodarczy, publiczny	50 osób	31.05.2023 r.	Lista uczestników

ETAP PARTYCYPACJI - Poszukiwanie rozwiązań				
Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje	Potencjalni beneficjenci sektor społeczny i gospodarczy,	104 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, zamieszczone na stronie „WIR”, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Wypełnione ankiety projektowe
Spotkanie konsultacyjne	Sektor publiczny,	7 osób	21.04.2023 r. Stargard	Lista uczestników,
Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje	Potencjalni beneficjenci sektor społeczny i gospodarczy,	104 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, zamieszczone na stronie „WIR”, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje
ETAP PARTYCYPACJI - Formułowanie wskaźników				
Spotkanie konsultacyjne	Sektor publiczny,	7 osób	21.04.2023 r. Stargard	Lista uczestników,
Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje	Potencjalni beneficjenci sektor społeczny i gospodarczy,	104 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, zamieszczone na stronie „WIR”, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Wypełnione ankiety projektowe
„Czar pary” w nowej perspektywie	Potencjalni, beneficjenci sektor społeczny	21 osób	Konsultacje Ińsko – 19.04.2023 r.	Lista uczestników
ETAP PARTYCYPACJI - Identyfikacja grup docelowych				
Spotkania konsultacyjne	Sektory: społeczny gospodarczy, publiczny, mieszkańcy	116 osób	13 konsultacji w gminach stowarzyszenia – ww. wykaz – definiowanie problemów	Lista obecności, sprawozdania, informacje na stronie, dokumentacja zdjęciowa
Ankiety projektowe składane przez potencjalnych wnioskodawców – urealnione pomysły na operacje	Potencjalni beneficjenci, sektor społeczny i gospodarczy,	104 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Wypełnione ankiety projektowe
Ankieta skierowana do młodzieży	Młodzież do 25 roku życia	24 ankiety	Druki ankiet rozdane w ramach konsultacji, dostępne w biurze. Wypełniane na miejscu, dostarczane do gmin lub osobiście do biura	Wypełnione ankiety projektowe

Jeżeli zakładane efekty wdrażania LSR nie zostaną osiągnięte, wystąpią problemy komunikacyjne, LGD na podstawie własnej bazy teleinformatycznej, oraz wykorzystując strony internetowe i media społecznościowe partnerów i członków Stowarzyszenia w sposób bezpośredni będzie kontaktować się z lokalnymi liderami i mieszkańcami obszaru. Na każdym etapie realizacji strategii będzie również możliwość zmian i aktualizacji LSR, biorąc pod uwagę m.in.: wyniki monitoringu i ewaluacji opracowywane zgodnie z procedurami zawartymi w rozdziale X LSR oraz wnioski, uwagi, pomysły, inicjatywy zgłoszone podczas spotkań konsultacyjnych, zgłoszone w biurze LGD, przesyłane online, wpisywane w ankiety i fiszki projektowe oraz wnioski z konsultacji i doradztw z potencjalnymi beneficjentami w trakcie trwania poszczególnych konkursów na wdrażanie LSR.

Zmiany LSR będą konsultowane z lokalną społecznością jeszcze przed ich zatwierdzeniem przez Zarząd lub Walne Zebranie Członków. Propozycje zmian wychodzące od mieszkańców, wnioskodawców, grantobiorców, członków organów LGD oraz zaleceń organów nadzoru i instytucji zarządzających będą szczegółowo analizowane. W przypadku, gdy zakres zmian dokonywanych w LSR podyktowany będzie zmianą obowiązujących przepisów prawa oraz innymi czynnikami mającymi wpływ na realizację LSR, w granicach obowiązującego prawa i wytycznych, oraz jeśli zmiany nie będą miały charakteru merytorycznego, nie będzie konieczności konsultowania zmian ze społecznością lokalną. Stowarzyszenie przewiduje również działania w zakresie animacji społeczności na rzecz wdrażania projektów przez pracownika ds. wdrażania i ewaluacji. Informacje o planowanych spotkaniach konsultacyjnych będą rozpowszechniane na stronach www., portali społecznościowych (Facebook), mailowo do wszystkich członków Stowarzyszenia. W trakcie tworzenia wdrażania LSR Stowarzyszenie uwzględni zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060 w tym: -poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, zasady równości kobiet i mężczyzn, zasad równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami, zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.

Lokalna Strategia Rozwoju to dokument dynamiczny, zmieniający się w czasie i odpowiadający na bieżące potrzeby obszaru nim objętego. Stowarzyszenie będzie monitorować postępy realizacji poszczególnych przedsięwzięć i wskaźników zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale X LSR. Aby móc realizować LSR w sposób partycypacyjny Stowarzyszenie będzie w ciągłym kontakcie z lokalną społecznością. Sposoby komunikacji oraz motywowania lokalnej społeczności do wzięcia udziału w procesie rozwijania LSR zostały opisane w Planie Komunikacji z lokalną społecznością. **Partnerstwo w LGD (wewnętrzne)** będzie odbywało się na wielu płaszczyznach poprzez szkolenia, spotkania indywidualne, grupowe, w siedzibie Stowarzyszenia, warsztaty refleksyjne, telekonferencje, strony www Stowarzyszenia i 13 gmin człokowskich. Coroczne Walne Zebranie Członków jest również okazją do konsultacji i wprowadzania zmian w LSR. Należy podkreślić, że LGD jest otwarta na współpracę oraz stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, naukowych oraz poszerzania reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk. Proces ten, co potwierdzają doświadczenia z lat ubiegłych, ma charakter ciągły i uzależniony jest od specyfiki lokalnej, czyli zmian zachodzących w sferze społeczno-gospodarczej regionu. **Partnerstwo na obszarze LSR** to przede wszystkim równe traktowanie wszystkich uczestników procesu tworzenia i wdrażania LSR. LGD będzie zachęcało do współpracy lokalną społeczność poprzez umożliwienie im zgłaszania nowych inicjatyw/pomysłów, które będą mogły być realizowane w ramach LSR. LGD będzie weryfikowała zgłoszone uwagi, propozycje/pomysły, a o wyniku ich analizy wraz z uzasadnieniem będzie informowała za pośrednictwem różnych form informatycznych (www, FB itp.) i spotkań bezpośrednich z mieszkańcami. Bardziej szczegółowe sposoby komunikacji oraz motywowania lokalnej społeczności do wzięcia udziału w procesie rozwijania LSR zostały opisane w Planie Komunikacji z lokalną społecznością.

1. Grupy osób w niekorzystnej sytuacji

Tabela nr 6. Bezrobotni zarejestrowani, stan na grudzień 2014 i 2020 r.

Jednostka terytorialna	Bezrobotni				
	Ogółem 2014/2020	do 25 roku 2014/2020	% ogółu 2014/2020	50 + 2014/2020	% ogółu 2014/2020
zachodniopomorskie	94 465/52 018	13 769/5 868	14,58/11,28	27 986/14 447	29,63/27,77
powiat pyrzycki	2 919/1 394	512/146	17,54/10,47	736/407	25,21/29,20
powiat stargardzki	6 395/3 095	1 113/386	17,40/12,47	1 661/818	25,97/28,47
powiat gryfiński	4 526/2 271	841/267	18,58/11,76	1 144/644	25,28/28,36

<http://www.pupstargard.pl/getattachment/Urzadz/Analizy-i-statystyki/Sprawozdania-z-dziaalnosci-Powiatowego-Urzędu-Pra/Sprawozdanie-2014-i-2020.pd>

21

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości.

2.1 Podmioty gospodarcze

Tabela nr 7. **Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON.** (porównanie 2013 r. i 2020 r.)

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności		Jednostki nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności	
	2013	2020	2013	2020
POLSKA	1057	1224	95	94
ZACHODNIOPOMORSKIE	1277	1410	110	98
BIELICE	695	914	70	90
CHOCIWEL	751	929	64	81
DOBRZANY	963	933	113	84
DOLICE	595	742	77	74
INŚKO	830	1066	84	81
KOBYLANKA	1390	1560	151	112
KOZIELICE	687	984	35	82
MARIANOWO	623	727	68	78
STARA DĄBROWA	577	748	78	70
STARE CZARNOWO	1135	1269	60	59
STARGARD	807	1017	97	71
SUCHAŃ	722	799	73	92
WARNICE	585	800	59	69
ŚREDNIA DLA LGD	797	961	79	80

Źródło: GUS Bank Danych Lokalnych

Obszar gmin wchodzących w skład LGD ma znacznie niższą niż średnia wojewódzka i ogólnokrajowa liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców oraz nowo zarejestrowanych, zarówno w roku 2013 jak i 2020. Wyjątek stanowi gmina Kobyłanka położona pomiędzy dwoma dużymi miastami Szczecinem i Stargardem, która posiada więcej podmiotów niż województwo. Gmina Stare Czarnowo ma niższy poziom zarejestrowanych podmiotów niż w województwie zachodniopomorskim, ale wyższy niż w kraju. W przypadku jednostek nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności sytuacja jest lepsza niż w kraju i w województwie jedynie w gminie Kobyłanka.

Podczas spotkań konsultacyjnych pracodawcy jako istotne problemy dla ich funkcjonowania podawali: wysokie koszty pracy, brak wykwalifikowanych pracowników, brak szkoleń, doradztwa w sprawie pozyskiwania dofinansowania, inflację i wysokie koszty kredytowania operacji, brak kapitału na realizację operacji, w tym operacji innowacyjnych. Brak możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków krajowych i unijnych ze

środków KPO powoduje narastanie dystansu między konkurencyjnością polskiej gospodarki z gospodarką krajów korzystających ze środków na odbudowę. Podkreślano negatywne skutki pandemii COVID-19 dla rozwoju społeczno – gospodarczego kraju.

Tabela nr 8. **Liczba nowo powstałych firm na obszarze LGD.** (porównanie 2013 r. i 2020 r.)

OBSZAR	LICZBA POWSTAŁYCH FIRM		LICZBA POWSTAŁYCH FIRM W STOSUNKU DO WOJEWÓDZTWA w %	
	2013 r.	2020 r.	2013 r.	2020 r.
ZACHODNIOPOMORSKIE	19 057	16 287	100	100
POWIAT GRYFIŃSKI	833	647	4,4	4,0
POWIAT PYRZYCKI	309	350	1,6	2,1
POWIAT STARGARDZKI	1 134	1 023	5,9	6,3

Liczba nowo zarejestrowanych firm w 2020 roku zarówno w województwie jak i analizowanych powiatach w stosunku do roku 2013 wykazuje tendencję malejącą, najwięcej nowo zarejestrowanych firm powstało w powiecie stargardzkim. Liczba zarejestrowanych firm w stosunku do województwa w % nieznacznie wzrosła w powiatach stargardzkim i pyrzyckim. Łącznie na obszarze LGD największą liczbę stanowią podmioty sklasyfikowane jako pozostała działalność (w tym handel), kolejno przemysł i budownictwo, najmniej firm jest zarejestrowanych w obszarze rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

Tabela nr 9. **Podmioty gospodarki narodowej klasyfikowane według kryterium liczby pracujących.** (porównanie 2014 r. i 2020 r., 2021 r.)

Jednostka terytorialna	ogółem			Liczba pracujących 0-9			Liczba pracujących 10-49			Liczba pracujących 50-249		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Bielice	219	274	273	208	267	267	11	7	6	0	0	0
Chociwel	434	519	533	416	506	522	13	9	7	5	4	4
Dobrzany	485	433	442	464	418	428	15	10	9	6	5	5
Dolice	482	544	542	471	532	529	9	10	11	2	2	2
Ińsko	297	342	342	287	336	336	7	4	4	2	2	2
Kobyłka	714	949	998	696	933	982	16	15	15	1	1	1
Kozielice	237	241	235	228	234	229	9	7	6	0	0	0
Marianowo	203	214	224	192	205	215	10	8	8	1	1	1
Stara Dąbrowa	220	269	288	212	263	283	8	6	5	0	0	0
Stare Czarnowo	426	471	475	410	456	461	12	11	10	4	4	4

Stargard	1035	1450	1576	1002	1415	1542	28	34	33	3	1	1
Suchań	314	331	342	301	322	333	11	9	9	2	0	0
Warnice	218	256	260	204	249	254	13	6	5	1	1	1
Razem	5284	6293	6530	5091	6136	6318	162	136	128	27	21	21

Źródło – GUS - Bank Danych Lokalnych

Mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 10 pracowników stanowią na obszarze LGD ponad 90% podmiotów gospodarki narodowej i wykazują tendencje wzrostową. Wzrost ogółem liczby przedsiębiorstw w 2020 i 2021 roku w stosunku do 2014 roku wynika ze wzrostu liczby mikroprzedsiębiorstw. Maleje zaś liczba przedsiębiorstw zatrudniających 10-49 pracowników i 50-249 pracowników w latach 2020 i 2021 w stosunku do roku 2014.

$$\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}}$$

$$\frac{0,25 \times 64\,170}{6\,272} = 2,56$$

Przedsiębiorczość na obszarze LGD charakteryzuje powyższy wskaźnik obliczony z danych 2020 r. Na uwagę zasługują mikroprzedsiębiorcy, którzy skorzystali ze wsparcia w ramach LSR na podejmowanie działalności gospodarczej, w wyniku której powstały 3 zagrody edukacyjne w gminach: Kozielice, Stargard i Marianowo.

Tabela nr 10. **Wykaz znaczących dla obszaru firm z kierunkiem produkcji (dane 2023 r.).**

Gmina	Znaczące firmy na obszarze gmin ze wskazaniem kierunku produkcji
Bielice	Przetwórnia Warzyw i Owoców IRENA – przetwórstwo owoców i warzyw. Ferma Drobiu Paweł Majka – drobiarska hodowla drobiu. AT TRANS Sp. z o.o. – usługi transportowe. MAWI II S.C. – działalność handlowa.
Chociwel	Biomasa – przemysł drzewny. Frohmasco – okna i drzwi z PCV. Skanbet – wyroby z betonu. Feedoil – koncentraty tłuszczowe, tłuszcze paszowe, oleje i tłuszcze roślinne, witaminy, dodatki paszowe.
Dobrzany	Skatom Sp. z o.o. – producent koszy ulicznych i pojemników komunalnych. Forest Sp. z o.o. – producent okleiny. VT- SPORT Sp. z o.o. – producent wyrobów z drewna m.in. sanki, leżaki, meble ogrodowe. POL -OSTEG Sp. z o.o. – producent kontenerów oraz części zamiennych.
Dolice	Agro-War Warszyn rolnictwo, Rolhan Sądów Sp. z o.o. rolnictwo i handel, Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska - Dolice, Spółdzielcza Agrofirma Witkowo, rolnictwo, Rabenhof Sp. z o.o. hodowla zwierząt - Moskorzyn, PLUTA SPÓŁKA JAWNA - budownictwo, HEINRICH SP Z o.o. - gospodarstwo rolne i rolnictwo, Jeronimo Martins Polska S.A. - Biedronka Dolice, PKP Energetyka S.A., Eurwo Wind - pole wiatrowe Żalęcino,

	Park Wiatrowy Dolice, Lasy Państwowe, nadleśnictwo Choszczno, Gaz System, Wodociągi Zachodniopomorskie,
Ínsko	POMERANIAN TIMBER S.A – skład drewna krajowego i egzotycznego, tartak, suszarnia. Szczecińskie Kopalnie Surowców Mineralnych S.A. (kopalnia Storkowo) – wydobywanie kruszyw naturalnych. Íńskie Centrum Rybactwa sp. z o.o. – rybactwo, przetwórstwo ryb. „MICHAŁÓW” MAREK MICHALCZYSZYN – produkcja elementów betonowych. Gryfskand – produkcja węgla drzewnego i brykietów.
Kobylanka	Frambud – Centrum Budowlane – handel materiałami budowlanymi, surowcami naturalnymi oraz usługi transportowe i koparko-ładowarkowe. SZALUNKI PIETRUCHA - dzierżawa systemów deskowań fundamentów, ścian i stropów. PRO.TECH.Service Kobylanka – naprawa i konserwacja maszyn, sprzedaż detaliczna i hurtowa części. FORMA DESIGN - projektowanie i aranżacja wnętrz. GALAN LOGISTICS sp. z o.o. - spedycja krajowa i międzynarodowa. LIBRA MEBLE – projektowanie i wytwarzanie mebli. PALETA sp. komandytowo-akcyjna – obsługa w zakresie palet i opakowań drewnianych. Cellco Communication sp z o.o. - dostawca technologii światłowodowej. GSC Iveco, Man Truck&Bus - sprzedaż i serwis samochodów użytkowych, ciężarowych, autobusów, naczep, przyczep. JCB Interhandler sp zo.o. oddział Szczecin – sprzedaż maszyn budowlanych. AURA sp.j. - sprzedaży wyposażenia do jachtów żaglowych i łodzi motorowych. RODAN – sprzedaż hurtowa art. Szkolnych i biurowych. NETTO sp. zo.o. – sprzedaż detaliczna. FRAMEX Morzyczyn – produkcja i sprzedaż okien i drzwi PCW i ALU. POL EXPANCE Fireworks – hurtownia fajerwerków. 16. Zakład kamieniarski RUBIN – usługi kamieniarskie i liternictwo komputerowe.
Kozielice	PRES-CON Sp. z o.o. Kozielice - spawanie, produkcja konstrukcji stalowych. Zybała Dariusz Przetwórstwo mięsne i handel Tetyń. Produkcja i sprzedaż wyrobów ze słomy Trzebórz „LIN-ALP” Mielno Pyrzyckie – prace na wysokościach. Usługi tartaczne, obróbka drewna Walterowicz Jacek. „AUTOMOBILE” Rokity – zakład naprawy samochodów.
Marianowo	Silikaty Trąbki Sp. z o.o – produkcja cegieł i bloczków. Usługi Dźwigowo-Transportowe Łużyńscy. Gospodarstwo Rybackie Modehpolmo Sp. z o.o. – wylęgarnia ryb, przetwórstwo ryb. Palmad II S.C. PP-U Sulino – szkło budowlane. Tartak Michał Bodek i Pellet Bodek – drewno budowlane i pellet drzewny.
Stara Dąbrowa	1.Bio Star Sp. z o.o. – obróbka i usuwanie odpadów innych niż niebezpieczne Shadowline – tekstylia, wyroby tekstylne, przedsiębiorstwo produkcyjne Styl-Bus Przewozy Autobusem – wynajem autokarów I przewozy autokarowe Rol-Pol – produkcja rolna Agrochleb – produkcja rolna Gumalit-Haas – producent wyrobów z gumy i poliuretanu Ampol-Merol – dystrybutor środków do produkcji rolnej
Stare Czarnowo	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., gospodarka wodno-kanalizacyjna. Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki PIB Kołbacz Sp. z o. o., działalność rolna i badawczo-szkoleniowa.

	Usługi Transportowo Budowlane Bernard Baranowski, działalność budowlano-transportowa. SELFA GE S.A., produkcja modułów fotowoltaicznych oraz elementów grzejnych. Elte Sp. z o.o., hurtownia jednorazowych naczyń i opakowań. F.H.U.P. CONSULT - FOOD, produkcja spożywcza. Drogmał, produkcja wyrobów przeznaczonych do zastosowania w infrastrukturze drogowej. Binowo Park Sp. z o.o., działalność rekreacyjna. Usługi Sprzętowo-Transportowe Zbigniew Skrzypa, usługi transportowe. Paan-bus Sp. z o.o., usługi transportowe. Zakład Handlowo-Usługowy Józef Skrzypa, naprawa samochodów ciężarowych. Kabanosik - Grzegorz Lewandowski, produkcja spożywcza.
Stargard	Holstar Sp. z o.o. – produkcja ziemniaków i cebuli. Spółdzielcza Agrofirma Witkowo – producent żywności, produkcja rolna (obejmuje również obszar gmin Dolice, Warnice) BONCZAŁ Przewozy osobowe Piotr Bonczał – firma transportowa. Usługi transportowe Szurgot Lilia. BIOTROP Sp. z o.o. Zakład i Laboratorium Ogrodnicze w Sownie. Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe SWISSPOL ze Strachocina – dystrybucja maszyn rolniczych. Przedsiębiorstwo budowlano-transportowe ARBET Arkadiusz Żygadło z Grzędzic. Przedsiębiorstwo Usługowo-Handlowe MOTO-ART Bronisław Jurec z Witkowa – naprawa pojazdów samochodowych.
Suchań	Zakład Wielobrażowy Ślusarstwo Ogólne Józef Finkowiat - produkcja wyrobów metalowych. Jarosław Kurdek, Dariusz Kurdek "KURDEK" Przedsiębiorstwo Handlowo-Usługowe - stacja paliw, restauracja. Pol-bus Tomasz Sochacki – transport pasażerski. Usługi przewozowe Krzysztof Dąbek – transport pasażerski. Zakład produkcyjno-usługowo-handlowy wyroby metalowe Dariusz Finkowiat - produkcja wyrobów metalowych. Trak-Bud Inżynier Dariusz Kurant - produkcja wyrobów stolarskich. Piekarnia Łasuch Mariusz Olejarnik - produkcja pieczywa.
Warnice	Backer Obr Sp. z o.o. – Oddział w Warnicach – produkcja elementów grzejnych. W.M. Pomtor Sp. z o.o – wyroby metalowe. Warmet Sp. z o.o Sp. K. – wyroby metalowe. Grupa Producentka GASK sp. z o.o. – Oddział w Warnicach – skup zbóż, sprzedaż nawozów, środków ochrony roślin.

Źródło – dane z gmin członkowskich Stowarzyszenia WIR. Źródło – dane z gmin członkowskich Stowarzyszenia WIR. Na podstawie powyżej tabeli możemy stwierdzić, iż najliczniejszą grupę stanowią firmy związane z branżą budowlaną zarówno producenci jak i usługodawcy. Wśród znaczących firm występujących na obszarze LGD, ze względu na duży udział użytków rolnych w strukturze, oprócz indywidualnych gospodarstw występują duże przedsiębiorstwa rolne, firmy zajmujące się przetwórstwem rolnym z największym pracodawcą AGROFIRMĄ WITKOWO, a także firmy związane z produkcją rolną. Znaczną grupę stanowią firmy zajmujące się gospodarką rybną i przetwórstwem. Sporą grupę stanowią firmy transportowe i związane z przemysłem drzewnym.

2.2 Rolnictwo

Rolnictwo zajmuje ważną pozycję potencjału gospodarczego LGD. W strukturze powierzchni użytki rolne stanowią **65,2%**

Tabela nr 11. **Struktura powierzchni gruntów w ha i % według wykorzystania – dane 2020 r.**

Lp.	Gmina	Użytki i rolne ha	%	Lasy ha	%	Wody ha	%	Pozostałe	%	Razem grunty	%
1.	Bielice	7032	83,6	635	7,7	112	1,3	630	7,4	8409	100
2	Chociwel	8924	55,6	5382	33,5	255	1,6	1502	9,3	16063	100
3	Dobrzany	8330	61,7	3330	24,6	621	4,6	1231	9,1	13512	100
4	Dolice	17713	74,7	4830	20,4	103	0,4	1067	4,5	23713	100
5	İnsko	6777	44,8	6160	40,8	990	6,6	1181	7,8	15101	100
6	Kobylanka	4171	34,1	7115	58,2	92	0,8	849	6,9	12227	100
7	Kozielice	7125	75,4	1141	12,1	217	2,3	968	10,2	9451	100
8	Marianowo	6185	60,6	2540	24,9	508	5,0	967	9,5	10200	100
9	Stara Dąbrowa	9125	81,8	834	7,5	287	2,6	911	8,2	11157	100
10	Stare Czarnowo	6732	43,9	7017	45,8	512	3,4	1056	6,9	15317	100
11	Stargard	22647	71,1	3983	12,5	2816	8,8	2401	7,6	31847	100
12	Suchań	10272	77,3	1797	13,5	297	2,2	914	6,9	13280	100
13	Warnice	7143	83,2	82	0,9	915	10,7	446	5,2	8586	100
	Ogółem LGD	122176	65,2	44846	23,3	7725	3,9	14123	7,6	188870	100

Źródło: dane z gmin

Na obszarze LGD w zdecydowanej większości gmin użytki rolne stanowią ponad 65% w strukturze gruntów ogółem (81,8% w Gminie Stara Dąbrowa, 83,2% w gminie Warnice i 83,6% w gminie Bielice). Tylko w przypadku trzech gmin Stare Czarnowo 43,9%, İnsko 44,8% i Kobylanka 34,1% powierzchnia użytków rolnych jest niższa niż 50%, ale występują tu duże kompleksy leśne, największe w gminie Kobylanka 58,2%. Podczas spotkań konsultacyjnych jako mocną stronę podano wysoką bonitację gleb, w szczególności gospodarstw z powiatu pyrzyckiego i gmin Dolice i Stargard z powiatu stargardzkiego .

Tabela nr 12. **Charakterystyka wielkości i liczby gospodarstw rolnych**

Gmina	Ogółem (ha)	do 5 ha	5 - 10 ha	10 - 15 ha	15 ha i więcej
	2020	2020	2020	2020	2020
ZACHODNIOPOMORSKIE	28 066	10 027	4 884	2 990	9 719
Stare Czarnowo	409	277	79	25	28
Bielice	598	373	83	56	86

Kozielice	294	152	52	25	65
Warnice	481	291	78	38	74
Chociwel	167	65	28	10	64
Dobrzany	253	96	49	40	68
Dolice	181	67	29	17	68
Ińsko	383	235	61	19	68
Kobylanka	180	85	25	22	48
Marianowo	321	190	50	31	50
Stara Dąbrowa	152	48	13	19	72
Stargard	394	150	55	38	151
Suchań	572	304	90	44	134
Razem LGD	4385	2333	692	384	976

Źródło: Dane z gmin oraz z PSR 2020.

Na obszarze LGD mamy 4385 indywidualnych gospodarstw rolnych, z czego 69% to niewielkie gospodarstwa o pow. do 10 ha. Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w 2020 roku w kraju wynosiła 11,04 ha i 31,75 ha w województwie zachodniopomorskim. Na obszarze LGD – 27,86 ha. Na uwagę zasługują ekologiczne inicjatywy rolników, które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo i chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną – 103 gospodarstwa rolne na obszarze to tzw. gospodarstwa ekologiczne. Z zajmowanych powierzchni użytków rolnych oraz jakości gleb w części gmin LGD wynika, że rolnictwo jest ważną funkcją w gospodarce analizowanego obszaru. W lokalnych kryteriach oceny operacji skierowanych do małych gospodarstw rolnych LGD będzie dodatkowo punktować gospodarstwa ekologiczne stosujące zasady zrównoważenia środowiskowego i wszelkie inicjatywy ekologiczne. Ciekawą ofertę posiadają gospodarstwa prowadzące szkółki jeździeckie i działalność rehabilitacyjną w gminach: Kobylanka, Stargard, Suchań, Stare Czarnowo. 23 gospodarstwa agroturystyczne – gospodarstwa rolne, które oferują formę wypoczynku zbliżoną do warunków wiejskich w gminach **powiatu stargardzkiego**: 20 (Chociwel – 2, Dobrzany – 7, Dolice – 0, Ińsko – 3, Kobylanka – 2, Marianowo – 1, Stara Dąbrowa – 0, Stargard – 4, Suchań – 1), **powiatu pyrzyckiego**: 3 (Bielice – 1, Kozielice – 0, Warnice – 2), **powiatu gryfińskiego**: na terenie gminy Stare Czarnowo nie ma prowadzonej działalności agroturystycznej. Brak gospodarstw opiekuńczych na obszarze LGD.

3. Opis rynku pracy

Bezrobocie jest ważnym faktem społecznym, gdyż brak pracy (zwłaszcza długotrwały) alienuje jednostki, a nawet całe zbiorowości. Równie ważnym faktem dla gospodarki jest to, że zmniejsza się siła nabywcza, a potrzeby konsumpcyjne nie mogą być zaspokajane.

Tabela nr 13. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r./2020 r.

Jednostka terytorialna	Bezrobotni zarejestrowani 2013/2020	Ludność w wieku produkcyjnym 2013/2020		
Bielice	272/85	2055/1853	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym 2013/2020	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2013 r. wynosił dla kraju 8,8%, dla województwa zachodniopomorskiego 10,0% natomiast dla obszaru LGD jest wyższy i wynosi 11,3%.
Kozielice	285/121	1655/1472		
Warnice	327/102	2361/1962		
Chociwel	435/191	3913/3399		
Dobrzany	408/169	3308/2784		
Dolice	624/231	5258/4450		
Ińsko	268/110	2306/1888		
Kobylanka	239/110	3250/3707		
Marianowo	246/103	2098/1845		
Stara Dąbrowa	320/136	2446/2200		
Stargard	847/355	8378/8882		
Suchań	308/110	2851/2543		
Stare Czarnowo	147/57	2540/2225		
LGD	6233/1880	42419/39210	11,3%/4,8%	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2020 r. wynosił dla kraju 4,6 % dla województwa zachodniopomorskiego 5,3% natomiast dla obszaru LGD 4,8% jest wyższy niż w kraju i niższy niż w WZ
województwo zachodniopomorskie	111063/52018	1107824/984649	10,0%/5,3%	
Polska	2157883/1046432	24422146/22631307	8,8%/4,6%	

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych.

Tabela przedstawia dobre informacje dla LGD, województwa zachodniopomorskiego i dla Polski. Bezrobocie znacząco spadło. W 2020 roku w stosunku do roku 2013 na terenie LGD o ponad 57,5%, w województwie o 47%, a w kraju o 47,7%. Mimo to analizowany wskaźnik bezrobocia na terenie LGD jest nieznacznie wyższy od krajowego. Niepokojąca jest zmniejszająca się o blisko 7,6% liczba osób w wieku produkcyjnym z 42 419 osób w 2013 r. do 39 210 osób w 2020 r. na obszarze LGD.

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjnym}}{\text{liczba bezrobotnych}}\right)$$

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 39210}{1880}\right) = 3,45$$

Tabela nr 14. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci.

Jednostka terytorialna	Ogółem			Mężczyźni			Kobiety		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021	2014	2020	2021
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
POLSKA	7,5	4,6	4,0	6,9	4,0	3,5	8,2	5,3	4,6
województwo zachodniopomorskie	8,6	5,3	4,5	7,7	4,4	3,7	9,7	6,2	5,4
Bielice	10,2	4,6	3,7	8,4	2,8	2,7	12,3	6,7	4,9
Chociwel	10,6	5,6	4,7	8,4	3,7	2,9	13,4	8,0	7,0
Dobrzany	10,8	6,1	5,2	7,9	3,9	3,7	14,4	8,9	7,1
Dolice	10,5	5,2	5,0	9,1	3,1	3,0	12,3	7,8	7,6
Ińsko	10,7	5,8	4,7	7,7	4,8	4,2	14,4	7,2	5,5
Kobylanka	5,9	3,0	3,0	5,3	2,0	1,7	6,6	4,0	4,5
Kozielice	13,3	8,2	6,4	11,7	6,2	5,7	15,4	10,8	7,4
Marianowo	10,6	5,6	4,4	8,7	4,7	3,3	12,7	6,6	5,7
Stara Dąbrowa	12,9	6,2	5,6	9,8	4,2	3,7	16,8	8,7	8,1
Stare Czarnowo	5,4	2,6	1,7	3,9	1,5	1,3	7,4	4,0	2,3
Stargard	8,2	4,0	3,5	6,9	2,7	2,5	9,8	5,6	4,7
Suchań	10,1	4,3	4,6	8,2	3,7	3,9	12,5	5,1	5,4
Warnice	10,8	5,2	4,3	8,8	4,3	3,8	13,2	6,3	4,9

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych.

Bezrobocie w zbliżonym, niewielkim stopniu dotyka wszystkie gminy obszaru LGD. Najmniejszy wskaźnik mają gminy leżące na obszarze SOM: Stare Czarnowo (1,7%), Kobylanka (3,0%) i Stargard (3,5%). Najwyższy wskaźnik bezrobocia zanotowano w Gminie Kozielice – 6,4%. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym od 2014 roku uległ obniżeniu o ponad połowę. W każdej gminie udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie ludności w wieku produkcyjnym jest wyższy niż mężczyzn. Kobiety na rynku pracy znajdują się w gorszej sytuacji niż mężczyźni.

Tabela nr 15. **Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), produkcyjnym i poprodukcyjnym wg płci w 2020 r.**

Jednostka terytorialna	Ogółem			Ludność w wieku przedprodukcyjnym			Ludność w wieku produkcyjnym			Ludność w wieku poprodukcyjnym		
	razem	M	K	razem	M	K	razem	M	K	razem	M	K
							% ogółu					
Bielice	2976	1509	1467	585	306	279	1833	1001	832	558	202	356
							62%					
Chociwel	5568	2850	2718	1052	570	482	3331	1855	1476	1185	425	760
							60%					
Dobrzany	4587	2301	2286	810	413	397	2729	1532	1197	1048	356	692
							59%					
Dolice	7239	3677	3562	1390	707	683	4384	2446	1938	1465	524	941
							61%					
Ińsko	3189	1611	1578	528	282	246	1880	1059	821	781	270	511
							59%					
Kobyłanka	6217	3107	3110	1309	685	624	3756	1985	1771	1152	437	715
							60%					
Kozielice	2422	1244	1178	480	257	223	1443	822	621	499	165	334
							60%					
Marianowo	2889	1421	1468	530	265	265	1805	976	829	554	180	374
							62%					
Stara Dąbrowa	3591	1844	1747	758	379	379	2176	1224	952	657	241	416
							61%					
Stare Czarnowo	3699	1907	1792	665	374	318	2182	1249	933	852	311	541
							59%					
Stargard	14666	7431	7235	3368	1729	1639	9065	4942	4123	2233	760	1473
							62%					
Suchań	4083	2054	2029	761	371	390	2475	1382	1093	847	301	564
							61%					
Warnice	3147	1601	1546	571	302	269	1926	1093	833	650	206	444
							61%					
Razem 2020	64170	32557	31716	12807	6613	6194	38882	21566	17419	12481	4378	8103

Źródło – GUS Bank Danych Lokalnych

Ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR charakteryzuje poniższy wskaźnik:

Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym $12\,481 + 12\,807 = 25\,288$ osób

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}}\right)$$

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times 64\,170}{25\,288}\right) = 3,36$$

Na podstawie LSR z poprzedniego okresu finansowego w 2014 roku na obszarze LGD ludność w wieku produkcyjnym w stosunku do ogółu ludności wynosiła od 63,10% w gminie Kozielice do 66,57% w gminie Stargard. Ludność w wieku produkcyjnym stanowiła średnio 64,92% ogółu ludności LGD, ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 16,02% ogółu, a w wieku przedprodukcyjnym 19,06%.

W 2021 roku na obszarze LGD ludność w wieku produkcyjnym w stosunku do ogółu ludności wynosi od 59% w gminach Stare Czarnowo, Ińsko i Dobrzany do 62% w gminach Stargard, Marianowo i Bielice. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi średnio 60,7% ogółu ludności LGD, ludność w wieku poprodukcyjnym stanowi 19,4% ogółu, a w wieku przedprodukcyjnym 19,9%.

Zmniejszyła się liczba ludności w wieku produkcyjnym, nieznacznie wzrosła w wieku przedprodukcyjnym i znacząco wzrosła w wieku poprodukcyjnym. Niestety liczby te świadczą o starzejącym się społeczeństwie na obszarze LGD.

Tabela nr 16. **Bezrobotni zarejestrowani według wykształcenia** (porównanie 2014/2021).

Jednostka terytorialna	ogółem		wyższe		policealne, średnie zawodowe		średnie ogólnokształcące		zasadnicze zawodowe		gimnazjalne i poniżej	
	2014	2021	2014	2021	2014	2021	2014	2021	2014	2021	2014	2021
województwo	94465	43446	9631	4988	17377	7915	10266	5525	25736	10621	31455	14397
powiat pyrzycki	2919	1219	229	93	488	229	336	128	894	364	972	405
powiat stargardzki	6395	2578	715	357	1246	575	789	388	1605	604	2040	834
powiat gryfiński	4526	1803	381	154	778	299	503	191	1276	509	1588	650

Źródło – GUS - Bank Danych Lokalnych

Dane zawarte w zestawieniu wskazują, że zarówno w 2014 r. jak i w 2021 r. w powiatach obszaru LGD w ogólnej liczbie bezrobotnych najbardziej liczną grupę stanowiły osoby z niskimi kwalifikacjami, najslabiej wykształcone.

Szkoła Branżowa I Stopnia w Kamiennym - jedyna szkoła ponadpodstawowa na obszarze LGD, prowadzona przez Izbę Rzemieślniczą Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Szczecinie posiada elastyczną ofertę nauki zawodu jest szansą dla okolicznej młodzieży podniesienia kwalifikacji zawodowych.

Tabela nr 17. **Bierni zawodowo w województwie zachodniopomorskim.**

Bierni zawodowo w województwie zachodniopomorskim w IV kw. 2018 r. wg Aktywność ekonomiczna ludności w województwie zachodniopomorskim w IV kw. 2018 r.							
Bierność wg płci	%	Wg wieku (lata)	%	Wg wykształcenia	%	Przyczyny bierności zawodowej	%
Kobiety	62,30%	15 - 24	16,00%	Gimnazjum, podstawowe, niepełne podstawowe i bez wykształcenia szkolnego	34,00%	emerytura	55,30%
Mężczyźni	37,70%	25 - 34	6,30%	Zasadnicze zawodowe	22,20%	nauka, uzupełnianie kwalifikacji	14,20%
		35 - 44	6,20%	Średnie ogólnokształcące	12,00%	choroba, niesprawność	11,80%
		45 - 54	5,50%	Policealne i średnie zawodowe	21,30%	inne powody osobiste lub rodzinne	8,50%
		55 i więcej	66,00%	Wyższe	10,30%	zniechęcenie bezskutecznością poszukiwań pracy	1,70%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

22% bierności zawodowej mieszkańców spowodowana jest chorobą, niesprawnością, innymi powodami osobistymi lub rodzinnymi, zniechęceniem bezskutecznością poszukiwań pracy. Dlatego osoby te należą do grupy w niekorzystnej sytuacji.

Tabela nr 18. **Szacunkowa liczba biernych zawodowo w gminach obszaru LGD**

GMINA	Liczba osób w wieku produkcyjnym w gminach (2020 r.)	Szacunkowa liczba osób biernych zawodowo	Szacunkowa liczba osób bezrobotnych
Bielice	1853	426	85
Kozielice	1472	339	82
Warnice	1962	451	120
Chociwel	3399	782	177
Dobrzany	2784	640	161
Dolice	4450	1024	134
İnsko	1888	434	155
Kobylanka	3707	853	208

Marianowo	1845	424	114
Stara Dąbrowa	2200	506	57
Stargard	8882	2043	355
Suchań	2543	585	109
Stare Czarnowo	2225	512	116
RAZEM	39210	9018	2000

Opracowanie własne na podstawie *Banku Danych Lokalnych GUS*.

Łącznie szacunkowa liczba osób biernych zawodowo i bezrobotnych stanowi 28% liczby osób w wieku produkcyjnym w gminach LGD (2020 r.). Niechęć do zmiany kwalifikacji zawodowych osób długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo jest ważnym problemem do rozwiązania i słabą stroną obszaru LGD.

1. Wsparcie aktywizacyjne na rzecz rodzin, społeczności i osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenia, a także osób biernych zawodowo poprzez usługi integracji:

- a) **społecznej**, której celem jest nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej poprzez m.in. udział w zajęciach w jednostkach reintegracyjnych takich jak WTZ, ZAZ, CIS, KIS; organizacja i finansowanie usług wspierających osoby z niepełnosprawnościami; organizacja i finansowanie treningów kompetencji i umiejętności społecznych, organizacja i finansowanie usług wsparcia i aktywizacji rodzin marginalizowanych, koszty zatrudnienia np. asystenta osoby bezdomnej, asystenta osoby opuszczającej zakład karny, pokrycie kosztów uczestnictwa w placówkach wsparcia dziennego, świetlicach i klubach, praca socjalna itp.,
- b) **edukacyjnej**, której celem jest nabycie lub potwierdzenie kwalifikacji ogólnych lub zawodowych dostosowanych do potrzeb rynku pracy np. sfinansowanie zajęć szkolnych, związanych z uzupełnieniem wykształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym, ponadgimnazjalnym lub policealnym dla osób w wieku aktywności zawodowej (wraz ze stypendiami), zajęcia w ramach kształcenia ustawicznego oraz kosztów z nimi związanych w celu uzyskania zawodu lub przygotowania zawodowego sfinansowanie zajęć w ramach podnoszenia kompetencji kluczowych), organizacja i sfinansowanie usług wspierających aktywizację edukacyjną (np. brokera edukacyjnego oraz kosztów z nimi związanych itp.),
- c) **zdrowotnej**, której celem jest wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy (jako jeden z elementów projektu) np. finansowanie badań profilaktycznych lub specjalistycznych. Finansowanie usług zdrowotnych jest możliwe w zakresie działań o charakterze diagnostycznym lub profilaktycznym, zaś finansowanie leczenia jest możliwe wyłącznie w ramach opieki długoterminowej, jako wsparcie towarzyszące,
- d) **zawodowej**, której celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy (poprzez m.in. udział w zajęciach w jednostkach reintegracyjnych, kursy i szkolenia zawodowe, staże i praktyki zawodowe, zatrudnienie subsydiowane), pośrednictwo zawodowe oraz pośrednictwo pracy, pomoc w utrzymaniu zatrudnienia (finansowanie trenera pracy, doradcy zawodowego, zatrudnienie wspomagane obejmujące wsparcie osoby z niepełnosprawnościami przez trenera pracy/asystenta zawodowego u pracodawcy),
- e) **o charakterze środowiskowym integrującym środowiska lokalne** np. uczestnictwo w kulturze, zwiększanie kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego (jako jeden z elementów projektu).

2. **Profilaktyka wykluczenia społecznego przy wykorzystaniu środowiskowych form aktywizacji społecznej, skierowana przede wszystkim do dzieci i młodzieży**, wyłącznie jako wsparcie towarzyszące, niezbędne do aktywizacji osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (kluby samopomocy, świetlice środowiskowe, kluby młodzieżowe, kluby pracy) – jako uzupełnienie działań wskazanych w typie projektu 1.

3. **Wsparcie dla pracodawców w celu tworzenia ułatwień dla zatrudniania osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo** obejmujące m.in.:

- a) poradnictwo psychologiczne, coaching pracowniczy, mentoring,
- b) wsparcie trenera pracy,
- c) zatrudnienie tłumacza języka migowego,
- d) szkolenia z zakresu rodzajów niepełnosprawności i wynikających z nich barier,
- e) działania informacyjno-edukacyjne związane z niwelowaniem stereotypów dot. zatrudnienia osoby z niepełnosprawnościami.

Osoby bierne zawodowo to osoby, które w danej chwili nie tworzą zasobów siły roboczej (tzn. nie są osobami pracującymi ani bezrobotnymi). Za osoby bierne zawodowo uznawani są m.in.:

- a) studenci studiów stacjonarnych, chyba że są już zatrudnieni (również na część etatu) to wówczas powinni być wykazywani jako osoby pracujące
- b) dzieci i młodzież do 18 r. ż. pobierające naukę, o ile nie spełniają przesłanek, na podstawie których można je zaliczyć do osób bezrobotnych lub pracujących.
- c) doktoranci, którzy nie są zatrudnieni na uczelni, w innej instytucji lub przedsiębiorstwie. W przypadku, gdy doktorant wykonuje obowiązki służbowe, za które otrzymuje wynagrodzenie, lub prowadzi działalność gospodarczą należy traktować go jako osobę pracującą. W przypadku, gdy doktorant jest zarejestrowany jako bezrobotny, należy go wykazywać we wskaźniku dotyczącym osób bezrobotnych.

Status na rynku pracy jest określany w dniu rozpoczęcia uczestnictwa w projekcie, tj. w momencie rozpoczęcia udziału w pierwszej formie wsparcia w projekcie.

Pracujący to osoby w wieku od 15 do 89 lat, które: wykonują pracę, za którą otrzymują wynagrodzenie, z której czerpią zyski lub korzyści rodzinne:

- a) osoby posiadające zatrudnienie lub własną działalność, które jednak chwilowo nie pracują (ze względu na np. chorobę, urlop, spór pracowniczy czy kształcenie się lub szkolenie); lub osoby produkujące towary rolne, których główna część przeznaczona jest na sprzedaż lub barter.
- b) osoby prowadzące działalność na własny rachunek, czyli prowadzące działalność gospodarczą lub działalność nierejestrową (definiowana zgodnie z art. 5 Ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców), gospodarstwo rolne lub praktykę zawodową, o ile spełniony jest jeden z poniższych warunków:
- c) Osoba pracuje w swojej działalności, praktyce zawodowej lub gospodarstwie rolnym w celu uzyskania dochodu, nawet jeżeli przedsiębiorstwo nie osiąga zysków.
- d) Osoba poświęca czas na prowadzenie działalności gospodarczej, działalności nierejestrowej, praktyki zawodowej czy gospodarstwa rolnego, nawet jeżeli nie zrealizowano żadnej sprzedaży lub usług i nic nie wyprodukowano (na przykład: rolnik wykonujący prace w celu utrzymania swojego gospodarstwa; architekt spędzający czas w oczekiwaniu na klientów w swoim biurze; rybak naprawiający łódź czy siatki rybackie, aby móc dalej pracować; osoby uczestniczące w konferencjach, konwencjach lub seminariach).
- e) Osoba jest w trakcie zakładania działalności gospodarczej, gospodarstwa rolnego lub praktyki zawodowej; zalicza się do tego zakup lub instalację sprzętu, zamawianie towarów w ramach przygotowań do uruchomienia działalności. Bezpłatnie pomagający członek rodziny uznawany jest za osobę pracującą, jeżeli wykonywaną przez siebie pracą wnosi bezpośredni wkład w działalność

gospodarczą, gospodarstwo rolne lub praktykę zawodową będącą w posiadaniu lub prowadzoną przez spokrewnionego członka tego samego gospodarstwa domowego

Za osoby pracujące uznawane są również:

- a) bezpłatnie pomagający osobie prowadzącej działalność członek rodziny uznawany jest za „osobę prowadzącą działalność na własny rachunek”.
- b) osoby przebywające na urlopie macierzyńskim/ rodzicielskim/ wychowawczym (którego warunki są uregulowane w Kodeksie Pracy), chyba że są zarejestrowane już jako bezrobotne (wówczas status bezrobotnego ma pierwszeństwo),
- c) studenci, którzy są zatrudnieni lub prowadzą działalność gospodarczą
- d) osoby skierowane do odbycia zatrudnienia subsydiowanego.

Założenia realizacji zadań w ramach EFS+

- 1) Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie (koszt jednostkowy 48 150 zł) - WLWK-EECO02
- 2) Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie (koszt jednostkowy 82 630 zł) - WLWK-EECO04
- 3) liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu (25% sumy wskaźników EECO02 i EECO04) - WLWK-EECR03
- 4) Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu (35% wskaźnika EECO04) - WLWK-EECR01
- 5) Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek po opuszczeniu programu (15% sumy wskaźników EECO02 i EECO04)- WLWK-EECR04

4.Działalność sektora społecznego w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Tabela nr 19.Grupy nieformalne i organizacje pozarządowe na obszarze LGD 2023 r.

Gmina	liczba KGW 2015/2023	liczba grup nieform. 2015/2023	liczba ngo 2015/2023	Nazwa organizacji pozarządowej 2023 r.	Zespoły artystyczne i ludowe zespoły
Chociwel	2/6	0/3	16/11	KGW Lisowo, KGW w Karkowie, KGW w Kani, KGW w Kamiennym Moście, KGW Chociwelanki, KGW w Starzycach, OSP w Chociwlu, OSP w Kani, OSP w Lisowie, OSP we wsi Długie, Stowarzyszenie "Otwarta Dłoń", Stowarzyszenie Forum Chociwelskie, Stowarzyszenie Inicjatyw Gospodarczych "Profi", Stowarzyszenie "Most Ku Przyszłości", LKS "Pisat" Chociwel, LZS "Płomień" Lisowo, Uczniowski Klub Sportowy "Piaś Junior" w Chociwlu, Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej "Przełaj", Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów, Zarząd Koła nr 2 w Chociwlu, Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem KT w Chociwlu	-
Bielice	0/1	1/1	4/9	Stowarzyszenie Piłkarskie Unia Swochowo, Koło Gospodyń Wiejskich "Parsowianki", Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Bielice , Stowarzyszenie zwykłe "Środowisko i Zdrowie", Ochotnicza Straż Pożarna w Bielicach , Ochotnicza Straż Pożarna w Chabowie, Ochotnicza Straż Pożarna w Babinie , Ochotnicza Straż Pożarna w Nowych Liniach, Ochotnicza Straż Pożarna w Parsowie, Związek Emerytów i Rencistów Rolniczych Rzeczpospolitej Polskiej, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Chabowo	Gwiazdeczki
Dobrzany	0/6	3/2	7/18	/KGW w Białej, KGW Żuraw - Sierakowo, KGW w Szadzku, KGW Kozach, KGW Bytowie, KGW w Dobrzanach, Fundacja Nasz Dobry Świat; Fundacja Panaro Pasja, Nauka, Rozwój; Fundacja Pod Aniołem; MKS "Zorza" w Dobrzanach; Stowarzyszenie Sportowe WKS "Saturn" Szadzko; Uczniowski Klub Sportowy "Znicz" Dobrzany; OSP Biała; OSP w Błotnie; OSP w Dobrzanach; OSP w Krzemieniu; Stowarzyszeni "Nasza Gmina Dobrzany"; Stowarzyszenie "Pod Bocianim Gniazdem; Stowarzyszenie "Przyjazna Wieś Bytowo"; Stowarzyszenie "Wyszkowa Góra i My"; Stowarzyszenie "Klub Pracy Twórczej", Towarzystwo Przyjaciół Dobrzan "Złoty Szpon"; Eko Team Krzemień.	"Biesiada" z Szadzka; „Jezioranki” z Krzemienia
Dolice	0/5	4/7	16/17	KGW „Mała Ina” w Przewłokach; KGW „Jarzębina” Dobropole Pyrzyckie; KGW Strzebielewo; KGW w Kolinie „Kolinianki”; KGW w Morzycy „Aktywni; OSP Dobropole Pyrzyckie; OSP w Dolicach; OSP w Kolinie; OSP w Sądowie; Stowarzyszenie "Bez	„Złota Jesień”; „Kalina”;

				Przeszkód"; Stowarzyszenie "Biali Sądów"; Stowarzyszenie Ludzi Aktywnych; Kółko Rolnicze w Morzycy; Stowarzyszenie "Nie Ma Mocnych"; Stowarzyszenie "Uwierzyć w Siebie"; Stowarzyszenie "Wspólne Dobro"; Stowarzyszenie Jeden za Wszystkich, Wszyscy za Jednego"; Stowarzyszenie Kobiet Biznesu na Obcasach; Stowarzyszenie Razem Raźniej; Stowarzyszenie Rozwoju i Kultury "Razem" Wsi Barłęcin oraz Lipki; Stowarzyszenie Rozwoju Krępcewa; Stowarzyszeni Rozwoju Wsi "Mała Ina"; Gminny Uczniowski Klub Sportowy Dolice; Klub Sportowy "Jedność" Przewłoki; Klub Sportowy "Gwiazda" Żalęcino; Klub Sportowy "Iskra" Warszyn; KS Piast Kolin; Gminny Ludowy Klub Sportowy "Unia"; Uczniowski Klub Sportowy "Ina"	„Mali Doliczanie”
Ińsko	0/3	5/4	16/11	KGW w Storkowie; KGW w Linówku; KGW w Ściennem; Ińskie Stowarzyszenie Artystyczno - Edukacyjne Act&Sing; OSP w Ińsku; Stowarzyszenie "Jagódka"; Stowarzyszenie "Sami Sobie i Innym"; Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych i Kulturalnych "Kadam"; Stowarzyszenie Ińska Rzeczpospolita Babska; Stowarzyszenie Ińskie Lato Filmowe; Stowarzyszenie na Rzecz Promocji Ziemi Ińskiej; Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Ińskiej; Ludowy Klub Sportowy Ina Ińsko; Ludowy Iński Klub Sportów Walki "Taikyoku"; Stowarzyszenie Chóru Credo i Jego Przyjaciół; Stowarzyszenie Miłośników Kolei Wąskotorowych "Semafor"	„CREDO”; „SEKSTET”; „Vino”
Kobylanka	5/6	6/2	25/23	KGW „Złoty Liść” w Kobylance; KGW Jęczydół; KGW w Kobylance; KGW Morzyczyn-Zieleniewo; KGW „Bielik” Bielkowo; KGW w Motańcu; OSP w Bielkowie; OSP w Kobylance; OSP w Kunowie; OSP w Niedźwiedziu; OSP w Reptowie; "Cooltura.pl" Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Kulturalnych; Fundacja na Rzecz Aktywnego Rozwoju i Edukacji "Futura"; Fundacja Społeczny Morzyczyn; Fundacja Szkoła, Rodzina, Środowisko; Młodzieżowe Stowarzyszenie "Teengration"; Ostoja Miedwie; Sportowy Klub Jeździecki "Taxus"; Stowarzyszenie "Cysterskie Rekowo nad Płonią"; Stowarzyszenie Medue; Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Makowego w Kobylance; Stowarzyszenie Mieszkańców Osiedla Zielonego; Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi Reptowo; Stowarzyszenie na Rzecz Wspierania Rekreacji Konnej i Hipoterapii Dzieci Niepełnosprawnych "Agat"; Stowarzyszenie Parkowa Dolina; Stowarzyszenie Razem dla Kunowa; Stowarzyszenie Samorządowe Twoja Gmina Kobylanka; Stowarzyszenie Weranda; Towarzystwo Rekreacyjno-Turystyczne Pracowników ZNTK Stargard; Klub Sportowy "Wicher" Reptowo; Gminny Zespół Sportowy "Znicz" w Niedźwiedziu	„Kalina” i „Lipka”

Kozielice	0/4	5/2	8/15	KGW „Hrabina” w Mielnie Pyrzyckim; KGW „Trze-Boskie Zacisze” w Trzeborzu; KGW „Malwy” w Tetyniu; KGW „Na koturnie” w Łozicach; Fundacja „Hrabia- Fundacja na Rzecz Rozwoju Kultury i Promocji Zdrowia”; Fundacja Dar OZE; Fundacja „Pokolenia Tetyń 62; Gminne Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe w Kozielicach; Gminny Związek Rolników Kółek i Organizacji Rolniczych w Kozielicach; Kółko Rolnicze w Kozielicach; Kółko Rolnicze w Mielnie; Kółko Rolnicze w Załężu; OSP w Kozielicach; OSP w Mielnie Pyrzyckim; OSP w Tetyniu; OSP w Załężu; Stowarzyszenie „Kuźnia Inicjatyw Niebanalnych”; Stowarzyszenie „Pod Kasztanem”; Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „Koziołki”; Stowarzyszenie „GOK Kozielice”, Stowarzyszenie „Razem”	„Jarzębina”, „Poranek”
Marianowo	3/5	0/-	14/13	KGW w Wiechowie; KGW w Sulinie; KGW w Dzwonowie; KGW w Marianowie; KGW Dalewo Gogolewo, Fundacja „Słowiańska Dusza”; Fundacja Pierwotna Baza; OSP w Marianowie; OSP w Dzwonowie; OSP w Gogolewie; OSP w Sulinie; OSP w Wiechowie; Stowarzyszenie „Aby żyło się lepiej”; LGR Stowarzyszenie „Sieja”; Stowarzyszenie Kobiet Aktywnych „Yes Sydonia”; Stowarzyszenie Rekreacyjne w Marianowie; Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dalewo i Gogolewo; Towarzystwo Rozwoju Gminy Marianowo.	Kapela „Retro”
Stara Dąbrowa	4/9	0/7	4/8	KGW w Starej Dąbrowie; KGW Aktywne Kobiety- Parlino; KGW Białuń; KGW w Nowej Dąbrowie; KGW i Gospodarzy Wiejskich w Storkówku; KGW w Krzywnicy; KGW w Tolczu Tolczanki; KGW Koniczynki w Łęczycy; KGW w Chlebowie; Fundacja „ALex – Bezpieczny Kierowca”; Klub Sportowy „Akademia Piłkarska Gieksa”; OSP w Nowej Dąbrowie; OSP w Parlinie; OSP w Starej Dąbrowie; Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Edukacji Dzieci i Młodzieży oraz Wspierania Działań Proekologicznych Magnolia; Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej w Parlinie; Zdrowa Wieś Stowarzyszenie mieszkańców gminy Stara Dąbrowa; Stowarzyszenie Karawaning z Pasją; Stowarzyszenie Gmina Na +; Klub Jeździecki Forrest; Stowarzyszenie Właścicieli Działek nad Jeziorem Kołki w Parlinie; Klub Sportowy "Sokół Stara Dąbrowa - Oldboje"; Stowarzyszenie Zwyczaj "Parlino - Letnisko 2010"; Klub Sportowy "Rossow"; Gminny Klub Sportowy "Dąbrowia" Stara Dąbrowa	-
Stare Czarnowo	0/0	3/7	13/14	Binowo Park Golf Klub; OSP w Kołbaczu; OSP w Starym Czarnowie; OSP w Żelewie; OSP Żeliszawiec; Polski Związek Właścicieli Pól Golfowych; Stowarzyszenie „Konwersi”; Stowarzyszenie „Kołbacz”; Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Binowa; Stowarzyszenie Ogrody Działkowe Zootechnik; Stowarzyszenie Spichlerz Sztuki; Stowarzyszenie Sportowe IGC 2000 Binowo Park; Stowarzyszenie Żelewo Południe – Budowa Wodociągu i Sprawy Lokalne; Towarzystwo Miłośników Ziemi Staroczarneckiej; Gminny Klub Sportowy Kołbacz; Stowarzyszenie Binowska 15; Stowarzyszenie Społeczno-Ekologiczne "Horyzonty"; Stowarzyszenie "Konwersi"; Uczniowski Klub Sportowy Orlik Stare Czarnowo; Gminny	BLUE-BOX

				Ludowy Klub Sportowy Fagus-Kołbacz; Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w St.Czarnowie	
Stargard	8/10	0/-	8/10	KGW „Witkowianki” Witkowo Drugie; KGW w Małkocinie; KGW Święte; KGW w Tychowie; KGW Strzyżno; KGW w Grzędzicach; KGW Rogowianie; KGW w Sownie; KGW w Strumianach; KGW w Kłepinie; OSP Barzkowice; Stowarzyszenie Aktywnych Mieszkańców Barzkowic „SAMBA”; Stargardzki Klub Srebrniaka; Grupa Historyczno – Eksploracyjna Pomerania; Fundacja Rogowo; Stowarzyszenie Stajnia Smogolice; OSP Sowno; Stowarzyszenie „Wspólnie dla Ulikowa”; OSP przy Agrofirmie Witkowo w Witkowie; OSP w Żarowie	Zespół Ludowy „Prząśniczki”; ZŚ. Koszewianki”
Suchań	3/4	0/4	1/3	KGW „Słodzianki” z siedzibą w Słodkowie; KGW w Suchanówku; KGW w Tarnowie; KGW w Suchaniu; Kółko Rolnicze w Tarnowie; OSP w Brudzewicach; OSP w Suchaniu; OSP w Wapnicy; Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Suchań; Jeździecki Klub Sportowy „Remi” w Żukowie; LZS „Orkan”; Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Kusy”	Zespół Ludowy Suchaniani
Warnice	1/6	1/2	10/13	KGW w Grędzicu; KGW „Kłębowianki” w Kłębach; KGW w Wierzbnie „Jezioranki”; KGW w Reńsku „Sami Swoi”; KGW w Cieszysławiu „Żabki”; KGW „Fajne Babki” w Warnicach; Fundacja Aktywnych Kobiet „Jarzębinowa Obryta”; OSP w Obrytej; OSP w Starym Przylepie; OSP w Warnicach; OSP w Wierzbnie; OSP w Zaborsku; Podążajmy Wspólną Drogą; Stowarzyszenie Biesiada; Stowarzyszenie Razem Dla Gminy Warnice”; Stowarzyszenie „Szansa” Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej w Gminie Warnice; Stowarzyszenie Jaskółka; Stowarzyszenie Mieszkańców Wsi Obryta „Razem Lepiej”; Stowarzyszenie Skuteczny Samorząd; Stowarzyszenie Gminno-Ludowy Klub Sportowy "Bryza" w Reńsku; Gminno-Ludowy Klub Sportowy "Mechanik" w Warnicach	Zespół „Biesiada”
Ogółem	26/65	28/41	142/165		19

Źródło: dane z gmin , spis.ngo.pl, krkgw.arimr.gov.pl

W 2018 roku, dzięki nowej ustawie, powstała możliwość powoływania kół gospodyń wiejskich mających osobowość prawną przez rejestrację w Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. W listopadzie 2018 roku sejm uchwalił Ustawę o kołach gospodyń wiejskich, która w istocie wprowadzała trzecią – poza kołami gospodyń wiejskich przy kółkach rolniczych i kołami gospodyń wiejskich zarejestrowanymi jako stowarzyszenia – formę organizacyjną działającą pod tą nazwą. Zmiana przepisów spowodowała znaczący wzrost liczby KGW na obszarze LGD. W 2015 r. funkcjonowało 26 KGW, 28 grup nieformalnych i 142 organizacje pozarządowe. W 2023 – 64 KGW, 41 grup nieformalnych i 165 organizacji pozarządowych, których część wpisana jest do KRS, a część zarejestrowana w powiatach stargardzkim, pyrzyckim i gryfińskim, są to głównie kluby sportowe, LZS-y. Grupy nieformalne i KGW działają lokalnie w miejscowości lub sołectwie. Największą grupę stanowią organizacje pozarządowe, niektóre o zasięgu wojewódzkim, które mają swoje oddziały terenowe lub organizacje działające na obszarze danej gminy. Organizacje, w zależności od celów statutowych, prowadzą działalność sportową, rekreacyjną, kulturalną itd. na rzecz mieszkańców. Jedną z organizacji z gminy Marianowo prowadzi Niepubliczną Szkołę Podstawową w Gogolewie. Ważną funkcją Lokalnej Grupy Działania – według ponad 1/3 badanych – jest to, że służy ona tworzeniu stałych rozwiązań, których celem jest poprawa współpracy między różnymi podmiotami w gminie. To bardzo ważne, oznacza bowiem, że można liczyć na to, że współpraca, do której dochodzi dzięki LGD lub z udziałem Grupy, jest bardziej trwała niż czas realizacji konkretnych przedsięwzięć. Na obszarze LGD działają cztery spółdzielnie socjalne, podmioty polskiego prawa łączące cechy przedsiębiorstwa oraz organizacji pozarządowych. Podczas spotkań konsultacyjnych jako mocne strony wymieniano istniejące organizacje społeczne, które swoją działalnością przyczyniają się do integracji, budowania społeczeństwa obywatelskiego, wiele z nich aktywnie uczestniczy w życiu społeczno-kulturalnym gminy, sołectwa. Szczególnie mocno podkreślano ich udział w Leaderze poprzez operacje, które były dofinansowane w ramach tzw. małych projektów i grantów. Niestety po stronie słabych stron wskazywano małą aktywność mieszkańców, niski poziom integracji, postawy pasywne niektórych mieszkańców, którzy często krytykują lokalnych liderów zabijając w nich chęć do dalszej pracy społecznej. Bez lokalnych liderów, organizacji pozarządowych, grup nieformalnych trudno rozwiązać problemy wskazane przez mieszkańców, dlatego potrzebne jest wsparcie dla III sektora zarówno w postaci różnych szkoleń, warsztatów jak i pokazania ciekawych inicjatyw i zrealizowanych projektów w ramach tzw. „dobrych praktyk”. **Podsumowanie:** Na obszarze 13 gmin działa 270 organizacji formalnych i nieformalnych. Wiele z nich ma doświadczenie w pozyskiwaniu środków krajowych i zagranicznych, w tym UE. Organizacje w większości przypadków nie prowadzą działalności gospodarczej. Głównym ich celem jest działalność kulturalna, sportowa, rekreacyjna na rzecz mieszkańców. Niewystarczające lub brak systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych. W Gminie Chociwel bardzo prężnie działa Koło Terenowe Polskiego Towarzystwa Walki z Kalectwem, które realizuje wiele projektów na rzecz osób z niepełnosprawnościami, w tym włączanie osób z niepełnosprawnościami na rynek pracy. Istotną rolę dla tego środowiska pełnią Warsztaty Terapii Zajęciowej w Dzwonowie w gminie Marianowo. Koła diabetyków, rencistów i emerytów również aktywnie włączają się w działania LGD.

5. Problemy społeczne ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).

Wskazanie problemów społecznych na obszarze województwa i obszaru LGD można zdiagnozować na podstawie Opracowania Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego „Specjalna Strefa Włączenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz planowane kierunki działań interwencyjnych” Szczecin 2014, cyt. poniżej:

„Analiza danych dotycząca rozkładu przestrzennego ubóstwa w kraju wskazuje na niekorzystną pozycję województwa zachodniopomorskiego. Mimo systematycznego spadku liczby klientów pomocy społecznej, nadal wskaźnik ubóstwa w regionie jest jednym z najwyższych w kraju. W ujęciu wewnątrzregionalnym w najgorszej sytuacji pozostaje obszar centralny i południowo-wschodni województwa, a zdecydowanie najkorzystniejsza sytuacja jest w miastach na prawach powiatu i ich strefach funkcjonalnych. Odsetek osób stale lub czasowo

uzależnionych od pomocy społecznej jest w istocie większy na terenach wiejskich(...). Do wyznaczenia Specjalnej Strefy Włączenia (SSW) przyjęto zestaw sześciu mierników syntetycznych wyznaczonych dla poszczególnych obszarów problemowych: demografia, infrastruktura techniczna, dostępność do usług publicznych, potencjał gospodarczy, problemy popegeerowskie, ubóstwo. (...). Przy ostatecznej delimitacji Specjalnej Strefy Włączenia, a więc obszaru o najbardziej niekorzystnych wskaźnikach rozwoju społeczno – gospodarczego, przyjęto zasadę kumulacji deficytów, co oznacza, że SSW winna obejmować gminy, w których występują deficyty w co najmniej trzech obszarach problemowych”.

Wśród 13 gmin Stowarzyszenia 8 znajduje się w specjalnej strefie włączenia.

Tabela nr 20. Występowanie deficytów w obszarach problemowych w gminach członkowskich LGD w 2014 roku i w 2020 roku (porównanie)

Jednostka terytorialna	Demografia	Infrastruktura techniczna	Dostępność do usług publicznych	Potencjał gospodarczy	Problemy popegeerowskie	Ubóstwo	Liczba deficytów
	2014/2020	2014/2020	2014/2020	2014/2020	2014/2020	2014/2020	2014/2020
Bielice	-/-	-/X	-/-	X/X	-/-	-/-	1/2
Chociwel	X/-	X/X	X/X	X/-	X/X	-/-	5/3
Dobrzany	-/-	X/X	X/-	X/X	X/X	X/X	5/4
Dolice	X/X	-/-	X/X	X/X	X/X	X/-	5/4
Ińsko	X/X	X/X	X/X	X/X	-/-	-/-	4/4
Kobylanka	-/-	X/X	-/-	-/-	-/-	-/-	1/1
Kozielice	X/X	X/X	X/X	X/X	X/X	X/X	6/6
Marianowo	X/-	X/X	X/X	X/X	-/-	X/X	5/4
Stara Dąbrowa	-/-	X/X	X/X	X/X	X/X	X/X	5/5
Stare Czarnowo	X/X	-/X	-/-	-/-	-/-	-/-	1/2
Stargard	-/-	X/X	X/X	-/-	-/-	-/-	2/2
Suchań	-/-	X/X	X/-	X/X	-/-	X/X	4/3
Warnice	-/-	-/X	X/X	-/-	-/-	X/X	2/3
Razem	6/4	9/12	10/8	9/8	5/5	7/6	

Źródło- „Specjalna Strefa Włączenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz planowane kierunki działań interwencyjnych” opracowanie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego - Szczecin 2014. „Specjalna Strefa Włączenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz planowane kierunki działań interwencyjnych” opracowanie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego - Szczecin 2020.

Wśród 13 gmin Stowarzyszenia 8 znajduje się w specjalnej strefie włączenia. Wszystkie deficyty występują w gminie Kozielice, a w 5 innych występuje 4-5 deficytów. Poza SSW jest 5 gmin i mają one jeden lub dwa deficyty. W najlepszej sytuacji są gminy: Kobylanka (1 deficyt), Stargard, Stare Czarnowo i Bielice (po 2 deficyty).

Tabela nr 21. **Pomoc społeczna na obszarze LGD w 2013 r. i w 2020 r. (porównanie)**

Jednostka terytorialna	Wydatki z budżetów gmin na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	Zasięg korzystania z pomocy społecznej (udział beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w liczbie ludności ogółem.)
	% budżetu	liczba	%
	2013/2020	2013/2020	2013/2020
Bielice	17,0/4,59	124/53	12,0/3,8
Chociwel	20,8/5,03	248/143	9,5/5,6
Dobrzany	22,4/6,99	824/201	19,2/8,5
Dolice	26,2/5,03	205/179	18,0/6,4
Ińsko	21,9/8,05	199/74	15,3/3,7
Kobylanka	12,5/2,85	312/99	9,2/2,9
Kozielice	23,9/6,30	415/149	25,7/13,5
Marianowo	22,6/6,35	218/151	17,2/11,5
Stara Dąbrowa	19,0/3,77	210/144	22,8/9,8
Stare Czarnowo	16,7/4,15	267/141	12,6/8,4
Stargard	22,8/4,05	572/324	13,4/5,4
Suchań	20,5/3,46	580/439	24,2/16
Warnice	22,7/3,46	160/129	17,9/8,5
Średnia wszystkich gmin	20,9/4,93	323,6/171	16,2/8,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych, Statystyczne Vademecum Samorządowca – Urząd Statystyczny w Szczecinie

W województwie zachodniopomorskim, jak wynika z publikowanych statystyk na 2021 r, średnio 3,9% osób w gospodarstwach domowych korzysta z pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem, a na obszarze LGD o ponad połowę więcej - 8%, czyli 5 134 osoby na 64 170 mieszkańców obszaru.

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających z pomocy społecznej}} \right);$$

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times 64\,170}{5\,134} \right) = 4,88$$

Środowiskową pomoc społeczną na obszarze LSR charakteryzuje powyższy wskaźnik. W porównaniu z 2013 r. zauważamy również spadek o połowę beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej. Najwięcej osób korzysta w gminach Suchań, Kozielice, Marianowo i Stara Dąbrowa. Poniżej średniej wojewódzkiej są gminy Kobylanka i Bielice. Wydatki z budżetów gmin na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej wynosiły średnio 2013/2020 odpowiednio (w %) 20,9/4,93 na obszarze LGD. Należy jednocześnie zwrócić uwagę na fakt, że dochody w gminach w przeliczeniu na 1 mieszkańca w analogicznym okresie 2013/2020 wynosiły odpowiednio (w zł) 3584,75/6622,05. Wydatki na pomoc społeczną w gminach są nadal znaczącą pozycją w budżetach gmin obszaru.

Tabela nr 22. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD

wskaźnik kondycji gminy			Liczba ludności ogółem	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	Saldo migracji ogółem	Przyrost naturalny na 1000 ludności	Współczynnik feminizacji
gmina	Bielice	2015	3117	53	11,6	0		105
		2020	3142	55,2	14,7	9	-5,46	104
	Chociwel	2015	5942	52,9	13,4	0		102
		2020	5733	58,7	16	-41	-3,45	103
	Dobrzany	2015	5037	54,4	14,2	0		96
		2020	4762	61,8	17,1	-40	-2,09	95
	Dolice	2015	8018	55,3	12,7	0		100
		2020	7700	60,7	15,7	-40	-8,39	99
	Ińsko	2015	3503	55,9	15,8	0		89
		2020	3318	61,5	19,3	-20	-4,79	95
	Kobylanka	2015	5190	53,9	11,5	0		106
		2020	5845	62,9	15,3	132	-1,04	112
	Kozielice	2015	2599	58	14,3	0		108
		2020	2481	60,1	15,8	-19	-2,03	96
	Marianowo	2015	3169	54,2	11,6	0		111
		2020	3089	57,3	14,5	-12	-4,84	96
	Stara Dąbrowa	2015	3729	51,8	10,4	0		98
		2020	3717	59,5	12,9	-18	-1,35	100

	Stare Czarnewo	2015	3844	56,1	14,3	0		101
		2020	3797	61,9	18,1	-4	-6,04	98
	Stargard	2015	12841	51	10,1	0		104
		2020	14133	56,8	12	366	0,79	108
	Suchań	2015	4323	52,6	13,5	0		94
		2020	4256	58,9	15,7	-18	-5,37	96
	Warnice	2015	3526	52	13,4	0		99
		2020	3443	60,1	15,2	-12	-3,76	98

Ewaluacja instrumentu RLKS w WZ w latach 2014-2020 Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju. Raport końcowy, Pracownia Badań Soma, Monika Kwiecińska-Zdrenka, Toruń październik 2022 r.

$$4 \times (1 - 40 \times \frac{(\text{zameldowania} - \text{wymeldowania})}{\text{liczba mieszkańców}})$$

$$4 \times (1 - 40 \times \frac{507-224}{64\,170}) = 3,29$$

Migracje na obszarze LGD charakteryzuje powyższy wskaźnik. We wszystkich gminach, w których nastąpił spadek liczby ludności, był on skorelowany z ujemnym saldem migracji (więcej osób wyjeżdża niż się osiedla), ale także zwiększającym się udziałem osób w wieku powyżej 65 roku życia w ogóle populacji (widać to w szczególności w gminach Ińsko, Marianowo i Stare Czarnewo). Ujemne saldo migracji i jednocześnie ujemny przyrost naturalny to łącznie sygnał, że proces starzenia się tej społeczności jest najprawdopodobniej nieodwracalny. Dodatkowym czynnikiem, który może wskazywać na taką naturę procesów demograficznych jest współczynnik feminizacji – w gminach Dobrzany, Ińsko, Kozielice, Marianowo oraz Suchań ma on wartość na poziomie grożącym deficytem, co będzie miało dalsze negatywne skutki dla poziomu przyrostu naturalnego. W nieco innej sytuacji w porównaniu do gmin z tej grupy jest Suchań, w którym w ostatnich 5 latach bardzo niski współczynnik feminizacji wzrósł. Na tym tle w dobrej sytuacji wydaje się być gmina Stargard - wzrosła tu liczba ludności, a chociaż dzieje się tak głównie za sprawą pozytywnego salda migracji, to na ten wzrost może wpływać także rosnący przyrost naturalny. W gminach obszaru powiększyła się grupa osób w wieku powyżej 65 roku życia – w przypadku Kobyłanki dynamika tej negatywnej zmiany była większa niż w pozostałych gminach (ok. 4 punkty procentowe).

5.1 Dostęp do infrastruktury, usług publicznych.

Zgodnie z tabelą 8 gmin ma deficyt w dostępności do usług publicznych. Do usług publicznych zaliczamy dostępność do podstawowej opieki lekarskiej, możliwość skorzystania z przedszkola, gęstość placówek bibliotecznych, dostępność do instytucji kulturalnych, rozrywkowych, rekreacyjnych, do technik informatycznych i komunikacji. Obszar LGD charakteryzuje się niższym potencjałem ośrodków miejskich w porównaniu z dużymi ośrodkami miejskimi w zakresie usług publicznych i rynkowych Dostęp do publicznej infrastruktury przedstawia się następująco:

- 1) Służba zdrowia** – w każdej gminie jest placówka zajmująca się podstawową opieką zdrowotną; przychodnie specjalistyczne, szpitale znajdują się w miastach Stargard, Pyrzyce, Gryfino. Problemem wskazanym podczas konsultacji jest brak lub słaba komunikacja na obszarze gminy i problemy z dojazdem do miast.
- 2) Oświata** – każda z gmin członkowskich zapewnia edukację na poziomie szkół podstawowych wraz z transportem dzieci i młodzieży do szkół. Szkoły wyposażone są w pracownie komputerowe. W gminie Chociwel znajduje się ponadpodstawowa szkoła zawodowa. Edukacja przedszkolna:

- Bielice – oddział przedszkolny w SP im. Jana Pawła II w Bielicach
- Chociwel – Przedszkole Miejskie w Chociwlu w Zespole Placówek Oświatowych w Chociwlu
- Dobrzany – Przedszkole w Dobrzanach w Zespole Szkół Publicznych w Dobrzanach
- Dolice – Przedszkole Publiczne w Dolicach
- Ińsko – Przedszkole Publiczne w Zespole Szkół w Ińsku, Ińskie Centrum Kultury
- Kobylanka – oddział przedszkolny w Reptowie, oddział przedszkolny w Kobylance, oddział przedszkolny w Kunowie
- Kozielice – oddział przedszkolny w SP w Kozielicach
- Marianowo – oddział przedszkolny SP im. Jana Pawła II w Marianowie i w NSP w Gogolewie
- Stara Dąbrowa – Przedszkole w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Starej Dąbrowie
- Stare Czarnowo – Przedszkole w Zespole Szkół w Kołbaczu
- Stargard – Przedszkole Publiczne w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Sownie
- Suchań – oddział przedszkolny w SP w Suchaniu
- Warnice – oddział przedszkolny w SP w Warnicach

3) **Biblioteki, filie bibliotek**, - Każda z gmin członkowskich w siedzibach gmin posiada bibliotekę, niektóre mają od 1 do 7 filii..

4) **Świetlice wiejskie, domy kultury**.

- CKiR w Kobylance
- Kozielice – GOK w Kozielicach

W prawie wszystkich miejscowościach sołeckich są wyremontowane świetlice wiejskie. W nielicznych zatrudnione są osoby, które prowadzą zajęcia świetlicowe. Brak oferty spędzania wolnego czasu – to słabe strony sygnalizowane podczas spotkań konsultacyjnych. Domy kultury są tylko w pięciu gminach, w tym gmina Kozielice ma dwa (jeden wymaga generalnego remontu). W gminie Dolice działa Gminne Centrum Integracji Społecznej i Profilaktyki, a w gminie Ińsko działa Centrum Oświatowo-Kulturalne, które w regulaminach zapisaną mają działalność kulturalną. Mieszkańcy na spotkaniach konsultacyjnych jako problem przedstawiali brak domów kultury, brak animatorów kultury, brak lub niewielką ofertę zajęć w istniejących obiektach, w szczególności dla dzieci i młodzieży. We wszystkich miejscowościach sołeckich są place zabaw. Liczba urządzeń i nowoczesnej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej jest niezadawalająca. Mieszkańcy coraz częściej preferują aktywny model spędzania wolnego czasu. Potrzeby w tym zakresie są duże. Wszystkie te dane potwierdzają potrzeby mieszkańców zgłoszone podczas konsultacji społecznych zaprezentowane jako problemy oraz ujęte w analizie SWOT.

Podsumowanie: Wśród gmin członkowskich Stowarzyszenia 8 znajduje się w specjalnej strefie włączenia. Największy deficyt dotyczy dostępności do usług publicznych i infrastruktury. Potwierdzają to opracowania własne na podstawie danych gminnych. Wiele zadań wymaga wsparcia ze środków zewnętrznych, ze względu na ograniczony budżet LGD tylko niektóre mogą być realizowane w ramach wdrażania LSR na lata 2023-2027.

5.2 Dziedzictwo kulturowe

1) Uwarunkowania historyczne, zabytki.

Gminy wchodzące w skład LGD należą do powiatów: stargardzkiego, pyrzyckiego i gryfińskiego. W okresie średniowiecza obszar ten należał do dynastii Gryfitów, którzy sprawowali władzę blisko 600 lat. Ziemie poprzez nadania przekazywali rycerstwu, szlachcie, klasztorom (joannitom, cystersom). Po śmierci ostatniego z rodu książęcego Bogusława XIV ziemia ta przeszła pod panowanie Brandenburgii, następnie Królestwa Pruskiego, które przekształciło się w II i III Rzeszę. Po zakończeniu II wojny światowej całe Pomorze Zachodnie włączono do Polski. Działania wojenne, które przetoczyły od średniowiecza aż do XX wieku spowodowały ogromne straty w ludziach i zasobach. Najcenniejsze obiekty, które przetrwały okres wojen objęto opieką konserwatorską. Na obszarze LGD jest ponad 250 obiektów wpisanych jest na listę Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, 38% stanowią obiekty sakralne, wśród których wpisany na listę Zabytków Historii jest zespół pocysterski w Kołbaczu. Ponadto do cennych obiektów należy zaliczyć unikatowy zespół pocysterski w Marianowie, świątynie gotyckie, kamienne wiejskie kościołki, wiele z nich ma zabytkowe wyposażenie. Część obiektów sakralnych jak i zabytków ruchomych wymaga renowacji. W znacznie gorszym

stanie technicznym są zabytkowe pałacyki i dworki. W nieco lepszym stanie jest najcenniejszy obiekt w regionie, średniowieczny zamek w Pęzinie. Wiele z tych obiektów jest już nie do odzyskania. Wśród obiektów zabytkowych 37% stanowią parki podworskie, cmentarze i parki, w których zatarły się aleje, brakuje infrastruktury, ale zachował się stary drzewostan. Wśród 14% obiektów pozostałych, do zabytków zaliczone zostało stare budownictwo mieszkalne, obiekty przemysłowe, nieistniejąca infrastruktura po kolejce wąskotorowej.

2) Uwarunkowania kulturowe – tradycje, święta, legendy.

Po roku 1945 nastąpiła całkowita wymiana ludności. Wiele przekazów związanych z dawną tradycją odeszło wraz z niemieckojęzycznymi mieszkańcami. Nastąpił powrót do słowiańskich korzeni nazewnictwa i tradycji. Mieszkańcy, którzy osiedlili się na tych terenach pochodzili z dawnych kresów, Polski centralnej i wschodniej. Większość kultywowanych tradycji i obrzędów związana jest z najważniejszymi świętami kościoła katolickiego, ale przetrwały również typowe zwyczaje ludowe np. dożynki, Noc Kupały, Topienie Marzanny itd. Bardzo istotnym odtworzeniowym elementem dawnej kultury słowiańskiej na tych ziemiach jest udokumentowany haft pyrzycki oraz strój ludowy pyrzycki. Na obszarze LGD występuje 20 zespołów, które w repertuarze mają tańce, przyśpiewki zarówno związane z dawnym miejscem zamieszkania jak i obecnym. Przetrwało wiele legend związanych z dawnymi mieszkańcami obszaru wśród nich o najsławniejszej czarownicy na Pomorzu Sydonii von Borck z Marianowa, o sławnym błaznie księżącym z Sowna, wiele opowieści związanych z jeziorem Miedwie itd.

6. Atrakcyjność turystyczna obszaru.

1) Obszary prawnie chronione:

- a) NATURA 2000: obszar ochrony ptaków (OSO): Jezioro Miedwie i Okolice (gm. Bielice, Stare Czarnowo, Warnice, Kobylanka, Stargard, Ostoja Ińska (Chociwel, Dobrzany, Ińsko, Marianowo, Stara Dąbrowa, Suchań); obszar ochrony siedlisk (SOO): Dolina Krąpieli (Stargard, Marianowo); Dolina Płoni i Jezioro Miedwie (Kobylanka, Stargard, Stare Czarnowo), Wzgórze Bukowe (Kobylanka, Stare Czarnowo),
- b) Parki krajobrazowe: Iński Park Krajobrazowy (Ińsko, Chociwel, Dobrzany); Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa” (Stare Czarnowo),
- c) Rezerваты: r. stepowe w gm. Warnice („Brodogóry I”, „Stary Przylep”) r. geomorfologiczny w gm. Stargard („Ozy Kiczarowskie”); r. florystyczny gm. Marianowo („Gogolewo”); r. krajobrazowy, florystyczne w gm. Ińsko („Głowacz”, „Kamienna Buczyna”, „Wyspa Sołtyski”, „Krzemieńskie Źródlika”, „Bórbagno Miałka”, r. florystyczne w Starym Czarnowie („Trawiasta Buczyna”, „Źródłiskowa Buczyna”, „Kołowskie Parowy”, „Buczynowe Wąwozy”),
- d) Użytki ekologiczne: gm. Kozielice (płd. brzeg j. Świdno); „Żabie oczko na Ziemi Stargardzkiej”; w gm. Dobrzany „Bagno Ciszewo”;
- e) Pomniki przyrody: gm. Chociwel 1; gm. Dobrzany 1; gm. Dolice 8; gm. Kobylanka 6; gm. Pyrzyce 6; gm. Stara Dąbrowa 3; Stare Czarnowo 7; gm. Stargard 52; gm. Warnice 1;
- f) Park dendrologiczny w Glinnej gm. Stare Czarnowo

2) Szlaki piesze, rowerowe

- a) Liczne szlaki piesze prowadzące przez malownicze jeziora, w tym. J. Binowskie, Knieje Bukowską, wzniesienia Wzgórz Bukowych, obejmujące rezerваты przyrody, pomniki przyrody, park dendrologiczny w Glinnej, cenne zabytki architektoniczne obejmujące: im. Stanisława Pawelskiego, Nadodrzański im. gen. Pawła Batowa, Szlak przez Trawiastą Buczynę – szlak wiedzie przez obszar gminy Stare Czarnowo, Szlak Rekowski, im. Bolesława Czwójdzińskiego, Woja Żeliszawa, im. Stanisława Grońskiego, im. Łużyckiej Dywizji Artylerii WP, „Wiercipięty”, szlak sekwoi
- b) Równina Stargardzka i Goleniowska, Pojezierze Ińskie i Kotlina Pyrzycka obejmuje nw. szlaki:
 - im. Hetmana Stefana Czarnieckiego – początek ze Stargardu na szlaku bardzo cenne zabytki: klasztor pocysterski w Marianowie z Dębem Sydonii von Borck najsłynniejszej pomorskiej czarownicy, zamek z XIV wieku w Pęzinie, ruiny zamku w Szadzku,

- Ziemi Pyrzyckiej im. Stanisława Jansona – prowadzi przez tereny rolnicze Ziemi Pyrzyckiej wzdłuż wsch. brzegów jeziora Miedwie. Na trasie liczne zabytki (Koszewo, Koszewko, Kunowo, Wierzbnó), rezerwat stepowy BRODOGÓRY – Grędzice, Stary Przylep
 - Wzniesienia Moreny Czołowej – prowadzi przez Wyżynę Ińską krainę jezior (np. J. Ińskie, Woświn), wzgórz lasów z najwyższą górą w województwie – rezerwat krajobrazowy z Głowaczem (180 m n.p.m), obejmuje rezerwat leśny Kamienna Buczyna
 - Anny Jagiellonki – wiedzie przez największe w Europie skupiska płaskich pagórków zwanych drumlinami, poprzez miejscowości z najcenniejszymi zabytkami sakralnymi w Grzędzicach, Sownie
 - Błękitny Szlak Pojezierza Ińskiego – wiedzie przez ciekawe krajoznawczo trasy z zabytkami w Chociwlu, Kamiennym Moście
 - Szlaki czarne – Miedwiecki, Grzędzicki, Na Głowacz
- c) Europejskie Szlak Cystersów i Szlak Gotyku
- d) Szlaki rowerowe: Szlakiem zabytkowych kościołów powiatu stargardzkiego oraz gmin Pyrzyce, Recz, Warnice, Wokół jeziora Kamienny Most, Szlakiem rzeki Okry
- e) Drogi rowerowe, np. Stargard-Kobyłanka-Niedźwiedź
- Na obszarze Stowarzyszenia „WIR” - Wiejska Inicjatywa Rozwoju znajduje się łącznie 60,3 km asfaltowych dróg rowerowych. Spośród 13 gmin stowarzyszonych, 8 posiada ścieżki rowerowe. Są to gminy:
- Chociwel (1 km),
 - Dolice (1,85 km),
 - Ińsko (10 km),
 - Kobyłanka (12 km),
 - Kozielice (12 km),
 - Stare Czarnowo (7,3 km),
 - Stargard (15,35 km),
 - Suchań (0,8 km).

3) Jeziora, rzeki.

Rzeki – główną sieć hydrologiczną stanowią rzeki Ina i Płonia dopływy Odry. Jeziora o pow. powyżej 100 ha: Miedwie – 5 w Polsce, Woświn, Płoń, Ińsko, Będgoszcz, Krzemień, Stubnica; Jeziora pow. 10 ha – 33, liczne oczka wodne.

Tabela nr 24. Jeziora na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju (10 ha i więcej).

Lp.	Jezioro	Pow. (ha)	Gmina
1.	Będgoszcz (Bielice, Stare Czarnowo)	264,3	Bielice, Stare Czarnowo
2.	Babińskie	17,00	
3.	Chociwel (Starzyc)	63,51	Chociwel
4.	Kamienny Most	61,70	
5.	Stobno Duże	10,06	
6.	Krzemień (Krzemieńskie)	233,40	Dobrzany
7.	Szadzko, (Dobrzany)	78,40	
8.	Błotno (Czanowo)	23,80	
9.	Dolice	19,70	
10.	Bytowo	10,00	Dolice
11.	Gardzko	91,00	
12.	Ziemomyśl (Głębokie)	12,5	Ińsko
13.	Ińsko (Ińskie)	554,10	
14.	Stubnica (Wisala, Wisola)	173,90	
15.	Długie	52,20	
16.	Storkowo (Wierzchucice)	48,60	

17.	Okole (Okuny)	46,70	
18.	Linkowo (Linówko)	31,20	
19.	Zamczysko	25,7	
20.	Piesna (Piesno, Trzaskowe)	16,20	
21.	Kiełpino Duże	11,0	
22.	Chojniczka	10,0	
23.	Miedwie	3759,40	Kobylanka/Stargard/ Warnice
24.	Piasieczno	57,9	Kozielice
25.	Czarne	30,6	
26.	Mielno Pyrzyckie	17,0	
27.	Dłużyńskie/Bukowe	14,7	
28.	Marianowskie (Marianowo)	85,46	
29.	Wiechowskie (Wiechowo, Małe Wiechowskie)	21,95	Marianowo
30.	Glinna	75,0	
31.	Binowskie	52,00	Stare Czarnowo
32.	Piasiecznik Wielki	15,00	
33.	Racze	12,0	
34.	Zaborsko	-	
35.	Grabowo	22,00	
36.	Tychowo Duże	10,48	Stargard
37.	Warchlino Duże (Warchlińskie Duże)	10,04	
38.	Sierakowskie	65,00	
39.	Wapnickie	62,50	Suchań
40.	Zaborsko Płońskie	44,60	
41.	Reńskie	11,19	Warnice

W każdej gminie znajdują się jeziora, które mogą stać się ważnym elementem atrakcji turystycznych. Na 13 gmin kąpieliska występują tylko w gminie Kobylanka, a w miejscowości Zieleniewo oraz w gminie Ińsko, w gminie Kozielice i Stare Czarnowo są miejsca zwyczajowo wykorzystywane do kąpeli. Zagospodarowane plaże są w sześciu gminach: Chociwel, Ińsko, Kobylanka, Marianowo, Suchań i Warnice.

4) Pozostałe atrakcje turystyczne.

Na obszarze LGD niewiele jest atrakcji turystycznych w postaci parków rozrywki, skansenów, muzeów. Izby pamięci znajdują się w Zamku w Pęzinie, w hali widowiskowo – sportowej w Chociwlu, Ińska Izba Pamięci, którą opiekuje się Stowarzyszenie Miłośników Kolei Wąskotorowych „SEMAFOR”, galeria artystyczna w Dobrzanach. W Binowie gm. Stare Czarnowo znajduje się pole golfowe. Na pytanie zadane mieszkańcom w 2015 r. – jakie formy turystyki mają największy potencjał, ponad 70% wskazało na turystykę poznawczą (np. kulturowa, przyrodnicza, kulinarna), turystkę aktywną (sporty wodne, golf, rowery, nordic walking), turystykę wypoczynkową. Mniejsze znaczenie ma turystyka religijna, biznesowa, zdrowotna. Inne formy turystyki można rozwijać nad wodami, tak uważa 73% respondentów, w lasach (49%), parkach (49%), wykorzystując obiekty architektoniczne (16%), gospodarstwa rolne-agroturystyczne (7%). Według mieszkańców z oferty turystycznej głównie skorzystają rodziny, młodzież szkolna. Na pytanie, co ogranicza rozwój turystyki, 78% mieszkańców wskazało niewystarczającą lub brak infrastruktury turystycznej, brak plaży, kąpieliska, słabą promocję obszaru, brak centrum informacji turystycznej (53%) oraz słabą infrastrukturę drogową. Odpowiedzi w ankiecie potwierdzają się ze zgłaszanymi problemami i słabymi stronami podczas spotkań konsultacyjnych.

5) Baza noclegowo-żywieniowa.

Baza noclegowo-żywieniowa jest zróżnicowana pod względem standardów i liczby, od najlepiej rozwiniętej, całorocznej w gminie Kobylanka, do braku w gminie Kozielice. Na konsultacjach społecznych mieszkańcy jako problem przedstawiali brak bazy całorocznej np. w Ińsku i brak jakiegokolwiek bazy w gm. Kozienice. Baza

noclegowo-żywnieniowa najlepiej rozwinięta jest w Gminie Kobylanka i Ińsko. Są to gminy leżące nad jeziorem Miedwie i Ińsko, ale w przypadku gminy Ińsko baza ta funkcjonuje głównie w sezonie. Najliczniej gospodarstwa agroturystyczne występują w gminach: Kobylanka, Stare Czarnowo, Dobrzany i Marianowo. Większość gmin ma niewielką ofertę noclegową i żywieniową.

Tabela nr 25. **Zestawienie danych oraz wskaźników atrakcyjności turystycznej Gmin.**

Lp.	Gmina	Miejsca noclegowe	Udzielone noclegi	Korzystający z noclegów	Wskaźniki			
					Schneidera	Charvata	Deferta	Beretje'a i Deferta
1.	Bielice	15	240	120	3,83	7,65	1,43	0,48
2.	Chociwel	64	1 840	1 416	23,75	30,86	8,80	1,07
3.	Dobrzany	61	361	98	1,93	7,13	0,73	1,20
4.	Dolice	87	2900	1500	18,56	35,89	6,33	1,08
5.	Ińsko	461	11 064	1 580	44,46	311,31	10,46	12,97
6.	Kobylanka	421	9 800	1 400	28,54	199,80	11,48	8,58
7.	Kozielice	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00
8.	Marianowo	16	1 152	164	5,11	35,88	1,61	0,50
10.	Stargard	132	12 170	5 339	42,45	96,77	16,79	1,05
11.	Stara Dąbrowa	7	15	15	0,40	0,40	0,13	0,19
12.	Stare Czarnowo	86	2 000	840	21,68	46,45	5,49	2,22
13.	Suchań	24	1 095	500	11,54	25,27	3,76	0,55
14.	Warnice	14	60	60	1,67	1,67	0,70	0,39
Suma/średnia dla LGD		1 495	52 327	17 312	17,35	65,22	6,82	2,37
Wartość dla województwa		119 886	11 221 400	2 090 110	121,5	652,6	91,3	7,0
Wartość dla kraju		679 445	62 959 500	23 401 100	60,8	163,5	74,8	1,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS oraz informacji z gmin

Atrakcyjność turystyczną gmin członkowskich zmierzono poprzez wskaźniki:

- Schneidera – miernik intensywności ruchu turystycznego, liczony jako liczba turystów korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania przypadająca na 100 mieszkańców stałych.
- Charvata – liczba udzielonych noclegów na 100 mieszkańców stałych
- Deferta – liczba turystów korzystających z noclegów przypadająca na 1 km² pow. całkowitej powierzchni badanego obszaru (gęstość ruchu)
- Beretje'a i Deferta – miernik zagospodarowania turystycznego, liczony jako liczba miejsc noclegowych przypadająca na 100 mieszkańców stałych.

W przypadku wskaźnika Schneidera na 100 mieszkańców stałych w 2015 roku przypadło zaledwie 17 turystów korzystających z noclegów tj 3,5 razy mniej niż w Polsce i 7 razy mniej niż w województwie. Analizując wskaźnik Charvata na 100 mieszkańców stałych udzielono 2,5 razy mniej noclegów niż w kraju, za wyjątkiem gmin Ińsko i Kobylanka, które spośród wszystkich 14 gmin mają najlepiej rozwiniętą bazę noclegową, aż 10 razy wskaźnik ten jest niższy w stosunku do województwa. Analiza wskaźnika Deferta wykazuje, że 6,82 turystów korzystało z noclegów przypadających na 1 km² jest to wynik znacznie niższy niż w kraju i województwie. Ostatni wskaźnik wyrażony liczbą miejsc noclegowych na 100 mieszkańców wynosi 2,37 i jest wyższy niż w Polsce, ale niższy niż w województwie.

Tabela 1. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy

rok			2015	2016	2017	2018	2019	2020
gmina	Bielice	Obiekty noclegowe	0	0	0	0	0	0
		Miejsca noclegowe	0	0	0	0	0	0
	Chociwel	Obiekty noclegowe	1	1	1	1	1	1
		Miejsca noclegowe	63	63	63	62	62	62
	Dobrzany	Obiekty noclegowe	3	2	2	2	2	2
		Miejsca noclegowe	180	153	120	130	124	124
	Dolice	Obiekty noclegowe	1	1	1	1	2	2
		Miejsca noclegowe	30	30	30	30	89	89
	Ińsko	Obiekty noclegowe	4	4	4	4	3	3
		Miejsca noclegowe	258	242	261	261	250	228
	Kobylanka	Obiekty noclegowe	7	8	6	6	6	6
		Miejsca noclegowe	404	484	268	268	278	420
	Kozielice	Obiekty noclegowe	0	0	0	0	0	0
		Miejsca noclegowe	0	0	0	0	0	0
	Marianowo	Obiekty noclegowe	1	1	1	1	2	1
		Miejsca noclegowe	13	13	13	13	35	13
	Stara Dąbrowa	Obiekty noclegowe	0	0	0	0	0	0
		Miejsca noclegowe	0	0	0	0	0	0
	Stare Czarnowo	Obiekty noclegowe	0	0	0	0	0	0
		Miejsca noclegowe	0	0	0	0	0	0
	Stargard	Obiekty noclegowe	3	3	3	2	2	2
		Miejsca noclegowe	141	99	99	66	66	90
	Suchań	Obiekty noclegowe	1	1	0	0	0	0

rok			2015	2016	2017	2018	2019	2020
		Miejsca noclegowe	35	8	0	0	0	0
	Warnice	Obiekty noclegowe	1	1	1	1	0	1
		Miejsca noclegowe	13	13	13	13	0	14

Źródło: BDL GUS *Ewaluacja instrumentu RLKS w WZ w latach 2014-2020 Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju. Raport końcowy, Pracownia Badań Soma, Monika Kwiecińska-Zdrenka, Toruń październik 2022 r.*

(Odnutowywane są dane dotyczące jedynie większych obiektów, z co najmniej 10 miejscami noclegowymi). Jednak nawet przy tych ograniczeniach odnotowujemy pewne zmiany w zasobach turystycznych obszaru LGD.

W większości gmin baza noclegowa nieznacznie zmniejszyła się lub utrzymywała się na stałym poziomie. Wyjątkiem w tym zestawieniu jest gmina Dolicie, w której w roku 2019 przybył jeden obiekt noclegowy powiększając niemal trzykrotnie liczbę miejsc noclegowych dostępnych w tej gminie. Odwrotny proces miał miejsce w gminie Stargard, gdzie wraz ze zmniejszeniem liczby obiektów noclegowych w 2016/2017 roku znacząco skurczyła się liczba miejsc noclegowych i straty te pozostały niewyrównane do roku 2020 r. W gminie Kobyłka pomimo zmniejszenia się liczby obiektów w 2017, liczba miejsc noclegowych systematycznie i zauważalnie rosła i w 2020 była najwyższa w całym badanym okresie. Gmina Suchań zaczynała zestawienie w 2015 roku z jednym obiektem, w którym w kolejnym roku drastycznie zmniejszyła się liczba miejsc noclegowych, a od roku 2017 statystyki nie odnotowują na terenie gminy żadnych obiektów i miejsc noclegowych. Możliwe, że działalność turystyczna rozwija się w mniejszej skali (mniej niż 10 miejsc noclegowych) wśród osób prywatnych.

Podsumowanie: Obszar LGD ma potencjał do rozwoju turystycznego, ale jest niewystarczająco wyposażony w infrastrukturę turystyczną i usługi okołoturystyczne oraz ma słabą promocję.

Tabela nr 26. **Analiza SWOT w trzech obszarach życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD.**

1. GOSPODARKA			
Mocne strony (<i>STRENGTHS</i>)	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony (<i>WEAKNESSES</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Położenie transgraniczne, sąsiedztwo dużych aglomeracji Berlin, Szczecin, Stargard (stargardzki park przemysłowy - największy obszar w województwie zachodniopomorskim)	R II.2. opis obszaru	1. Niewykorzystany potencjał przyrodniczy do rozwoju turystyki aktywnej, w szczególności rozwijanej na rzekach i jeziorach (niewiele marin na jeziorach, kąpielisk, szlaków kajakowych)	R III partycypacyjny charakter LSR i R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału
2. Dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna (drogowa i kolejowa) drogi krajowe 10,20, S3, ważne węzły transportowe system powiązań transportowych	R II.2. opis obszaru	2. Niewystarczająca baza noclegowo-żywnościowa, w tym niedostateczna liczba usług okołoturystycznych	R III partycypacyjny charakter LSR i R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału
3. W części gmin obszaru dobre warunki glebowe do prowadzenia produkcji rolnej	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału	3. Niewiele atrakcji turystycznych pozwalających wydłużyć sezon turystyczny lub rozwijać np. turystykę weekendową	R III partycypacyjny charakter LSR i R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału
4. Występowanie dużych, konkurencyjnych przedsiębiorstw rolnych	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału	4. Duża liczba małych, słabych ekonomicznie gospodarstw rolnych.	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału
5. Tendencja wzrostowa liczby mikroprzedsiębiorstw	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału	5. Słabe gleby w części gmin obszaru	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału
6. Korzystne warunki do rozwoju turystyki, dobra jakość środowiska, korzystne miejsce do zamieszkania	R IV.6 analiza potrzeb i potencjału	6. Brak kapitału na realizację inwestycji w szczególności innowacyjnych	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału
7. Istniejące gospodarstwa ekologiczne, agroturystyczne i zagrody edukacyjne, gospodarstwa prowadzące szkoły jeździeckie i działalność rehabilitacyjną.	R IV.2.2 analiza potrzeb i potencjału	7. Niższy potencjał ośrodków miejskich LGD w porównaniu z dużymi ośrodkami miejskimi w zakresie usług publicznych i rynkowych	R III partycypacyjny charakter LSR i R IV.5.1 analiza potrzeb i potencjału

		8. Skomplikowane procedury o ubieganie się o środki unijne, brak kompleksowego doradztwa w przygotowaniu wniosku aplikacyjnego	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału
		9. Brak pracowników o odpowiednich kwalifikacjach, niechęć do zmiany kwalifikacji zawodowych osób długotrwale bezrobotnych i biernych zawodowo.	R IV.3 analiza potrzeb i potencjału
		10. Słaba sieć energetyczna	R III partycypacyjny charakter LSR
		11. Mało zakładów pracy, brak miejsc pracy szczególnie dla kobiet i osób w wieku 60+	R IV.3 analiza potrzeb i potencjału
		12. Bezrobocie wyższe niż w średnie dla kraju	R IV.3 analiza potrzeb i potencjału
1. GOSPODARKA			
Szanse (<i>OPORTUNITIES</i>)	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia (<i>THREATS</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków krajowych i unijnych ze środków KPO	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału	1. Narastanie dystansu między konkurencyjnością polskiej gospodarki z gospodarką krajów korzystających ze środków na odbudowę.	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału
2. Rozwój gospodarki innowacyjnej, wzrost potencjału Stargardzkiego Parku Przemysłowego	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału	2. Obszary prawnie chronione w tym NATURA 2000, parki krajobrazowe ograniczają rozwój gospodarczy obszaru	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału
3. Rozwój nauki i praktyki w dziedzinie innowacyjności m.in. w oparciu o fundusze zewnętrzne	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału	3. Skutki pandemii COVID-19 dla rozwoju społeczno – gospodarczego kraju	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału
		4. Wysoki poziom inflacji w kraju	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału

		5. Wzrost kosztów funkcjonowania podmiotów gospodarczych (nakręcająca się spirala kosztowa)	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału
		7. Brak środków na rozwój działalności, trudności w dostępie do środków UE	R IV.2.1 analiza potrzeb i potencjału
		8. Emigracja młodych, wykształconych ludzi	R.IV.5 problemy społeczne
		9. Pogłębiający się niż demograficzny	R.IV.5 problemy społeczne

2. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA			
Mocne strony (<i>STRENGTHS</i>)	Odniesienie do diagnozy	Slabe strony (<i>WEAKNESSES</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Istniejąca infrastruktura publiczna i turystyczna, dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału	1. Braki w dostępie do małej infrastruktury publicznej, zły stan techniczny istniejącej infrastruktury publicznej i turystycznej, brak nowoczesnych form infrastruktury.	R III partycypacyjny charakter LSR
2. Atrakcyjne walory krajobrazowe i przyrodnicze – urozmaicony krajobraz polodowcowy, liczne jeziora (w tym j. Miedwie), rzeki (w tym dorzecze Iny, Płoni), duża lesistość, cenne siedliska roślin i zwierząt	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału	2. Słaba jakość promocji obszaru, w tym turystyki, brak innowacyjnych form informowania mieszkańców, turystów w tym z Niemiec, o lokalnych atrakcjach.	R III partycypacyjny charakter LSR
3. Obszary prawnie chronione w tym Iński Park Krajobrazowy, Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa”, NATURA 2000 – czyste środowisko sprzyjające „zdrowemu wypoczynkowi”	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału	3. Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dot. owadów zapylających, brak edukacji ekologicznej	R III partycypacyjny charakter LSR
4. Bogata historia obszaru związana z dynastią Gryfitów i ich lennikami, zakonem joannitów i cystersów, liczne zabytki architektoniczne (kościół wraz z wyposażeniem ruchomym, klasztory, zamki,	R.IV. 5 analiza potrzeb i potencjału	4. Zły stan techniczny dróg lokalnych. Brak chodników, ścieżek rowerowych, parkingów na wsi, brak zagospodarowania przestrzeni publicznej	R III partycypacyjny charakter LSR

pałace, dworki, młyny, obiekty po dawnej kolejce wąskotorowej, parki podworskie itd.)			
5. Wyznaczone szlaki piesze, rowerowe, w tym o zasięgu ponadregionalnym powiązane z europejskimi np. szlak cystersów, szlak gotyku	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału	5. Słabe wykorzystanie OZE w inwestycjach publicznych	R III partycypacyjny charakter LSR
6. Istniejące na obszarze LGD ścieżki rowerowe i szlaki turystyczne, utworzone w poprzednich okresach programowania.	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału	6. Nieekologiczne systemy grzewcze w większości gospodarstw domowych	R III partycypacyjny charakter LSR
		7. Zbyt mały udział odnawialnych źródeł energii w stosunku do istniejącego potencjału	R III partycypacyjny charakter LSR
		8. Brak ścieżek dydaktycznych zwiększających wiedzę na temat dziedzictwa przyrodniczo-historycznego	R III partycypacyjny charakter LSR
		9. Niewystarczająca liczba miejsc rekreacyjnych nad jeziorami z plażą, kąpieliskiem i małą infrastrukturą	R III partycypacyjny charakter LSR
		10. Zły stan techniczny wielu obiektów zabytkowych. Zdewastowane parki podworskie	R III partycypacyjny charakter LSR
		11. Niedostatecznie rozwinięta infrastruktura turystyczna	R III partycypacyjny charakter LSR
		12. Niski poziom estetyki w wielu miejscowościach, brak tradycyjnych wiejskich ogrodów w zamian za trawniki i iglaki (zagrożenie dla populacji owadów zapylających)	R III partycypacyjny charakter LSR
		13. Niewiele atrakcji turystycznych w postaci parków rozrywki, muzeów, skansenów itp.	R.IV. 6 analiza potrzeb i potencjału

		14. Niskie poczucie tożsamości, wspólnoty i odpowiedzialności mieszkańców za środowisko	R III partycypacyjny charakter LSR
--	--	---	------------------------------------

2. ŚRODOWISKO I INFRASTRUKTURA			
Szanse (<i>OPORTUNITIES</i>)	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia (<i>THREATS</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków krajowych i unijnych	R III partycypacyjny charakter LSR	1. Pogłębiająca się degradacja zasobów środowiskowych, w zbyt intensywna gospodarka leśna.	R III partycypacyjny charakter LSR
2. Wzrost świadomości ekologicznej, rozwój postaw proekologicznych	R III partycypacyjny charakter LSR	2. Kolizja interesów pomiędzy ochroną środowiska, a rozwojem funkcji turystyczno-rekreacyjnej	R III partycypacyjny charakter LSR
3. Realizacja koncepcji budowy tras rowerowych przez SW	R II opis obszaru	3. Bariery mentalne wśród części społeczności w zakresie dostosowania się do zasad ochrony środowiska i zmian klimatycznych na świecie	R III partycypacyjny charakter LSR
4. Rozwój współpracy transgranicznej,	R II opis obszaru		

3. OBSZAR SPOŁECZNY			
Mocne strony (<i>STRENGTHS</i>)	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony (<i>WEAKNESSES</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Istniejące programy krajowe wspierające najuboższe rodziny.	R IV 5 problemy społeczne	1. Mała aktywność społeczna większości mieszkańców, zwłaszcza młodzieży	R III partycypacyjny charakter LSR
2. Liczne organizacje pozarządowe, wiele z nich ma doświadczenie w pozyskiwaniu środków unijnych	R IV 4 działalność sektora społecznego	2. Mała liczba zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	R III partycypacyjny charakter LSR

3. Powstające kluby seniora i liczne Koła Gospodyń Wiejskich	R IV 4 działalność sektora społecznego	4. Słabo rozwinięty system opieki przedszkolnej i żłobkowej	R IV 5 problemy społeczne
4. Rosnąca rola partnerstwa, doświadczenie sektora społecznego w realizacji projektów grantowych w partnerstwie z lokalnym samorządem	R IV 4 działalność sektora społecznego	5. Niewystarczające wsparcie dzieci, młodzieży, seniorów, osób z niepełnosprawnościami	R III partycypacyjny charakter LSR
5. Duży aktywny potencjał coraz lepiej wykształconych liderów.	R IV 4 działalność sektora społecznego	6. Niechęć lokalnej społeczności obszarów wiejskich do integracji lokalnej szczególnie nowo przybyłych	R III partycypacyjny charakter LSR
6. Dostęp do istniejącej publicznej infrastruktury społeczno-kulturalnej	R IV 5 problemy społeczne	7. Brak świetlic i domów kultury w niektórych miejscowościach i niezadawalające wyposażenie istniejących świetlic wiejskich, domów kultury	R III partycypacyjny charakter LSR
7. Duża liczba świetlic, placów zabaw, miejsc rekreacyjnych	R IV 5 problemy społeczne	8. Brak stałej oferty spędzania wolnego czasu w szczególności dla osób w niekorzystnej sytuacji	R III partycypacyjny charakter LSR
8. Organizacja imprez cyklicznych, związanych z tradycją, obrzędami, zwyczajami	R IV 5 problemy społeczne	9. Brak nowoczesnej infrastruktury do aktywnego spędzania wolnego czasu np. skateparków, gier terenowych, ścieżek zdrowia, ścianek wspinaczkowych	R III partycypacyjny charakter LSR
9. Organizacja imprez o zasięgu ponadregionalnym np. Ińskie Lato Filmowe, Targi Rolne w Barzkowicach, Jarmark Wsi Zachodniopomorskiej „Złota Dynia”	R IV 5 problemy społeczne	10. Duża grupa społeczeństwa, żyje w ubóstwie, korzysta z pomocy społecznej	R IV 5 problemy społeczne
10. Istniejąca baza sportowo-rekreacyjna	R IV 5 problemy społeczne		

3. OBSZAR SPOŁECZNY			
Szanse (<i>OPORTUNITIES</i>)	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia (<i>THREATS</i>)	Odniesienie do diagnozy
1. Możliwość pozyskiwania zewnętrznych środków krajowych i unijnych	R IV 4 działalność sektora społecznego	1. Utrwalanie się zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwłaszcza na terenach po byłych PGR	R IV 5 problemy społeczne
2. Rozwój partnerstwa trójsektorowego	R IV 4 działalność sektora społecznego	2. Wzrost zagrożenia rozwoju patologii społecznych np. alkoholizm, narkomania	R IV 5 problemy społeczne
3. Wzrost zainteresowań obywateli wpływem na decyzje kształtujące warunki życia społecznego, na rozwój lokalny	R IV 4 działalność sektora społecznego	3. Przejmowanie negatywnych postaw np. roszczeniowych	R IV 5 problemy społeczne
		4. Skomplikowane procedury pozyskiwania i rozliczania środków unijnych	R IV 5 problemy społeczne
		5. Niewystarczające lub brak systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych	R IV 5 problemy społeczne
		6. Starzenie się społeczeństwa	R IV 5 problemy społeczne
		7. Ujemne saldo migracji w większości gmin obszaru	R IV 5 problemy społeczne
		8. Nierówne szanse edukacyjne i rozwojowe dzieci i młodzieży na terenach wiejskich w stosunku do najbliższych większych ośrodków	R III partycypacyjny charakter LSR
		9. Brak wykwalifikowanej kadry do opieki nad osobami starszymi	R III partycypacyjny charakter LSR
		12. Brak animatorów kultury	R III partycypacyjny charakter LSR

Wnioski z analizy SWOT dla obszaru objętego LSR

1. Analiza SWOT została opracowana na podstawie konsultacji społecznych, analizy zgłaszanych przez uczestników tych konsultacji problemów, badań ankietowych i szczegółowej diagnozy obszaru. Uwagi i opinie lokalnej społeczności są spójne z dokumentami charakteryzującymi analizowany obszar oraz bardzo często zbieżne celami strategicznymi gmin i powiatów mikroregionu. Mieszkańcy LGD precyzyjnie wskazali cechy wewnętrzne badanego terytorium, jego zasoby przyrodnicze, walory historyczno-kulturowe i rentę geograficzną, wynikającą z położenia transgranicznego w pobliżu dużych aglomeracji miejskich. Zwrócili również uwagę na deficyty obszaru związane ze słabym wykorzystaniem potencjału naturalnego i kulturowego, który nie przekłada się na dynamiczny rozwój produktów turystycznych, wykorzystanie potencjału gospodarki, czy rolnictwa. Większość wskazuje na nie w pełni wykorzystany potencjał rozwojowy zwłaszcza w turystyce, rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym.
2. Utrzymujące się bezrobocie i duża liczba osób biernych zawodowo zwłaszcza młodych ludzi do 25 roku życia i powyżej 60 roku życia oraz kobiet wynika braku kwalifikacji dostosowanych do potrzeb rynku pracy. Analiza wskazuje kierunki działań w celu wykreowania postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców z wykorzystaniem innowacyjnych rozwiązań, z zastosowaniem nowoczesnych technik i technologii.
3. Mimo, że na terenie LGD występują liczne zabytki, zwłaszcza architektury sakralnej, czy często unikatowe zasoby środowiska przyrodniczego czy dziedzictwa historycznego, to rzadko stanowią one produkt zwiększający atrakcyjność turystyczną obszaru. Wspólna promocja, poprawa bezpieczeństwa, większa liczba wydarzeń kulturalnych i rekreacyjno-sportowych pomogą w wykreowaniu marki turystycznej obszaru z jeziorami Miedwie i Ińskim, obiektami pocysterskimi w gminach Stare Czarnowo i Marianowo, i wiele innych.
4. Obszarami wymagającymi wsparcia w ramach LSR są przedsięwzięcia wynikające z PS WPR zachowanie dziedzictwa lokalnego, wzmocnienie kapitału społecznego, w tym wykorzystanie rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej w realizacji LSR oraz podnoszenie kompetencji osób z obszaru LGD w powiązaniu z zakładaniem działalności gospodarczej, rozwojem przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodu, w szczególności osób pozostających bez pracy, biernych zawodowo, w tym osób młodych i po 60 roku życia, zdefiniowanych jako grupy w niekorzystnej sytuacji. na analizowanym obszarze.

W związku z tym, że LGD Stowarzyszenie „WIR” będzie wspierać wyłącznie te operacje, które wynikają z działań objętych wsparciem ww. programów w ramach PS WPR nasuwają się następujące wnioski wynikające z analizy SWOT:

- największymi atutami terenu działalności LGD są: atrakcyjne walory krajobrazowe i przyrodnicze – urozmaicony krajobraz polodowcowy, liczne jeziora (w tym j. Miedwie), rzeki (w tym dorzecze Iny, Płoni), duża lesistość; Obszary prawnie chronione w tym Iński Park Krajobrazowy, Szczeciński Park Krajobrazowy „Puszcza Bukowa”, NATURA 2000 – czyste środowisko sprzyjające „zdrowemu wypoczynkowi”; bogata historia obszaru związana z dynastią Gryfitów, zakonami joannitów i cystersów, liczne zabytki architektoniczne (kościół wraz z wyposażeniem ruchomym, klasztory, zamki, pałace, dworki, młyny, obiekty po dawnej kolejce wąskotorowej, parki podworskie itd.);
- słabości stanowią: starzejące się społeczeństwo, emigracja osób młodych, postawy roszczeniowe, życie z zasiłków, pokoleniowe zjawisko wyuczonej bezradności, liczne patologie społeczne, brak zakładów pracy i miejsc pracy, zwłaszcza dla osób młodych i 60+, niskie kwalifikacje przedsiębiorców i osób przedsiębiorczych, niedostateczna wiedza i brak doradztwa, brak oferty spędzania wolnego czasu i animatorów;
- słabą stroną obszaru jest degradacja i niedostateczne wykorzystanie zasobów historyczno-przyrodniczych, niedostateczne wykorzystanie OZE, brak plaż i kąpielisk oraz infrastruktury nad jeziorami, kłusownictwo, niezagospodarowane zabytkowe parki podworskie;
- szansami dla obszaru może być rozwój przedsiębiorczości – łatwiejszy dostęp do doradztwa, informacji, kapitału, technologii dzięki możliwościom pozyskiwania zewnętrznych środków krajowych i unijnych,

funkcjonowanie LGD, rozwój partnerstwa trójsektorowego;

- z przeprowadzonej analizy widać, że wykorzystanie potencjałów endogenicznych wymaga wyposażeniem obszaru w niezbędną infrastrukturę;
- zasoby obszaru LGD umożliwiają rozwój turystyki, przedsiębiorczości, będą sprzyjać włączaniu społecznemu grup w niekorzystnej sytuacji; rozwój ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej, turystycznej i rekreacyjnej wpłynie korzystnie na jakość życia na obszarze LGD, umożliwi większą integrację mieszkańców, wzmocnienie tożsamości i powrót do tradycji oraz działania promujące zdrowy styl życia;
- należy wspierać aktywność społeczną, poprzez większe angażowanie mieszkańców w działalność kulturalną, edukacyjną czy rekreacyjną, która jest hamowana przez postawy społeczne wynikające z wysokiego bezrobocia czy niskiego poziomu wykształcenia.

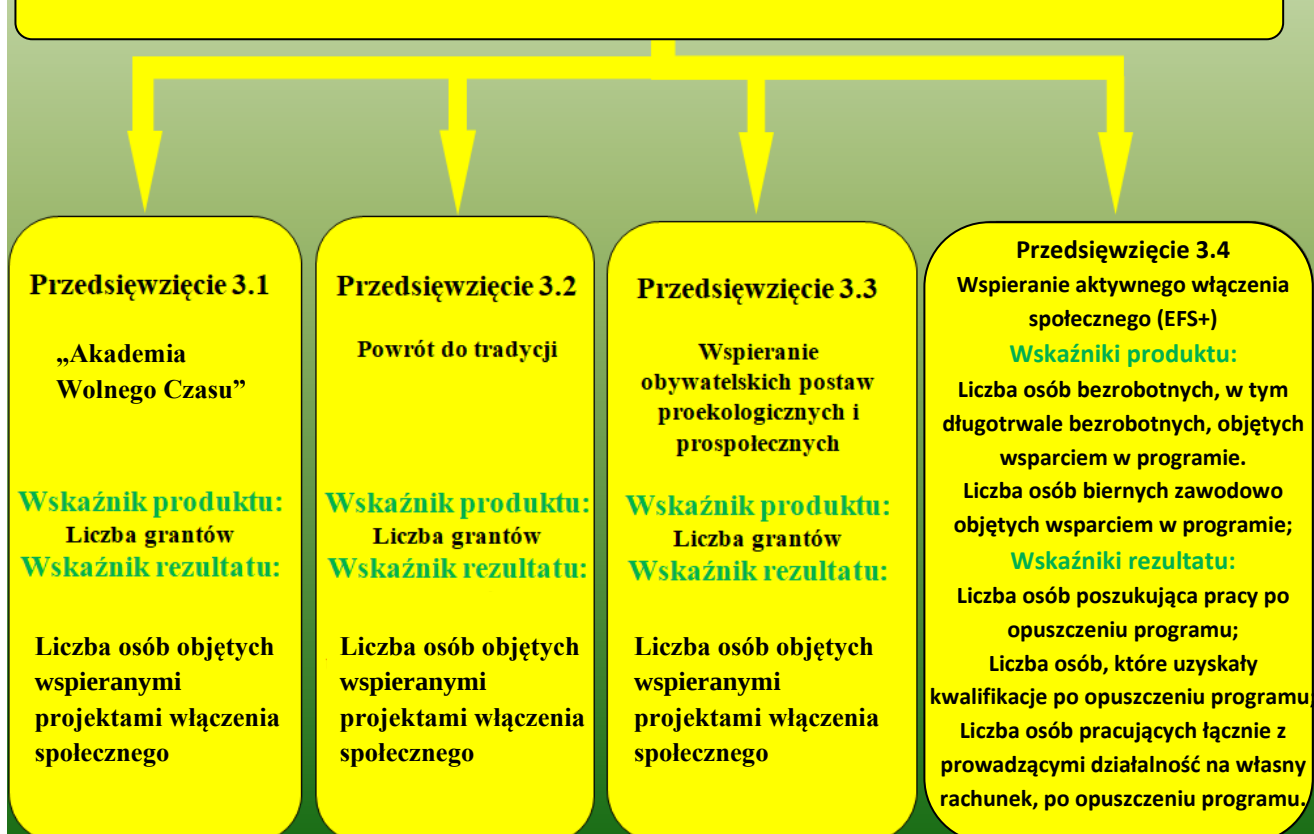
Założeniem LGD jest przygotowanie i realizacja strategii agresywnej. Przyjmujemy, że na analizowanym obszarze przeważają mocne strony, a w jego otoczeniu silnie powiązane z nimi szanse. Zakładamy, że nasza LSR wykorzystuje obydwa czynniki. Na podstawie wyników analizy SWOT sformułowano cele ogólne, szczegółowe oraz przedsięwzięcia LSR.

Cel 2. Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru

Cel 3 „Włącz się w WIR” dla siebie i dla regionu

ROZDZIAŁ V

SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Lokalna Strategia Rozwoju to spójny zestaw operacji mających na celu osiągnięcie lokalnych celów i zaspokojenie potrzeb mieszkańców obszaru. Wdrażanie LSR przyczyni się do osiągnięcia celów UE – inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój. Na obszarze działania LGD Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju realizowane będą działania finansowane z dwóch funduszy. RLKS w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich i w ramach Funduszy Europejskich dla Pomorza Zachodniego na lata 2021-2027 – EFS+ służyć będzie realizacji celu szczegółowego (h) w zakresie aktywnej integracji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej. Natomiast podejście LEADER – instrument RLKS EFRROW będzie realizować cele szczegółowe w zakresie rozwoju obszarów wiejskich, w tym przede wszystkim promowanie zatrudnienia, wzrostu gospodarczego, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa. Niezależnie od możliwości wsparcia w ramach RLKS, ze środków dostępnych w LSR beneficjenci strategii będą mogli aplikować również o inne środki wsparcia zewnętrznego. W LSR wprowadzono zatem mechanizmy zapewniające spójność i komplementarność wsparcia. Komplementarność, spójność i synergia LSR będą realizowane w dwóch etapach, na etapie programowania oraz wdrażania LSR. Na etapie programowania komplementarność, spójność i synergia zostały zapewnione przy tworzeniu i określaniu zakresu tematycznego strategii. Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szanse na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu problemów. Dotyczy to zarówno sektora publicznego, społecznego jak i przedsiębiorców reprezentujących różne kierunki działań. Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju regionów, a nawet kraju. W przypadku LSR Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju w poszczególnych celach zintegrowano działania podejmowane przez JST, przedsiębiorców, w tym rolników i organizacje pozarządowe. LSR jest spójna z poszczególnymi dokumentami strategicznymi dla obszaru działania LGD na poziomie gmin członkowskich, powiatu i województwa zachodniopomorskiego oraz innych dokumentów strategicznych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych, ochrony środowiska i ochrony zabytków.

Tabela nr 27. Zgodność celów LSR z dokumentami strategicznymi innego szczebla.

DOKUMENTY STRATEGICZNE INNYCH SZCZEBLI DLA OBSZARU LSR	Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju na lata 2023-2027		
	CEL I: Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby	CEL II: Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru	CEL III: „Włącz się w WIR” dla siebie i regionu

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.2 – Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym	Cel szczegółowy 1: „Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym”, Kierunek interwencji: 1.5 – Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów, Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,	Cel szczegółowy 2: „Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych” Kierunek interwencji: 2.1 – Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego,
Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do 2030 roku	II CEL STRATEGICZNY „Dynamiczna Gospodarka”	III CEL STRATEGICZNY „Sprawny Samorząd”	I CEL STRATEGICZNY „Otwarta społeczność”

Powiat nie posiada aktualnej strategii rozwoju. Obecnie w opracowaniu znajduje się Strategia dla Innych Inwestycji Terytorialnych (gminy powiatu stargardzkiego i gminy powiatu pyrzyckiego).

Rzetelna analiza dokumentów strategicznych pozwoliła na lepsze wpasowanie przyjętych priorytetów rozwoju określonych w LSR w kierunku rozwoju przyjęte przez samorządy lokalne i regionalne. Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD posiadli lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska, w którym żyją, a także – jak je rozwiązać. Wiedza ta pomogła w wyborze kwestii kluczowych dla regionu – po to, aby przygotowana LSR miała charakter spójny i komplementarny w stosunku do działań już podjętych przez inne podmioty. Dzięki takiemu postępowaniu, LGD nie powtórzy działań podjętych już przez inne podmioty, a jednocześnie możliwe będzie uzyskanie synergicznych efektów działań komplementarnych w stosunku do projektów realizowanych przez inne podmioty.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z diagnozy obszaru działania Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju i wniosków płynących z prac nad przygotowaniem analizy SWOT. Są one ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD, jako lidera wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia w sposób spójny, komplementarny i synergiczny. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup problemów/działań zwanych przedsięwzięciami. W ramach niniejszej strategii planuje się realizację przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Spójność, komplementarność i synergia w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami społecznymi, gospodarczymi i publicznymi

zaangażowanymi w rozwój lokalny obszar. We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągnięcie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru. W celach strategicznych oraz przedsięwzięciach ważne jest osiąganie jak najlepszych efektów poprzez połączenie wysiłków partnerów z różnych sektorów.

Opracowana strategia zakłada realizację kolejnych celów poprzez konsekwentne wdrażanie wybranych przedsięwzięć. Istotą podejmowanych działań jest realizacja kolejnych przedsięwzięć w sposób spójny i komplementarny, z użyciem różnych metod i zaangażowanych różnych sektorów i partnerów. Przedsięwzięcia zmierzające do realizacji poszczególnych celów są odpowiedzią na zidentyfikowane wspólnie ze społecznością lokalną szanse i zagrożenia, mocne i słabe strony, co w rezultacie pozwala na ich adresowanie w kluczowe dla rozwoju regionu problemy.

Tabela nr 28. Spójność, komplementarność i synergia obszaru, zasobów i podmiotów obszaru LSR.

CEL I: Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby
Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. 1.1 Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych, 1.2 Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększania atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru
Metody realizacji przedsięwzięcia: 1.przedsięwzięcie zostanie osiągnięte poprzez wsparcie małych gospodarstw rolnych w zakresie pozarolniczych funkcji w szczególności agroturystyki, zagród edukacyjnych,, realizacja przedsięwzięcia w ramach PS WPR, tryb konkursowy. 2.przedsięwzięcie zostanie zrealizowane poprzez wsparcie działalności gospodarczej dla nowych i istniejących podmiotów w kluczowym dla obszaru biznesie jakim jest turystyka i działania powiązane z turystyką. Przedsięwzięcie wspierać będzie działalności gospodarcze w zakresie wyposażenia, modernizacji obiektów, budowie infrastruktury i tworzenia miejsc pracy. Realizacja przedsięwzięcia w ramach PS WPR. Realizacja poprzez konkursy.
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: przedsiębiorcy, rolnicy, osoby fizyczne w szczególności osoby w niekorzystnej sytuacji
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: prowadzenie specjalistycznych szkoleń dla przedsiębiorców, rolników i osób fizycznych; wspieranie nowych inicjatyw gospodarczych i rozwojowych istniejących działalności, szkolenia będą prowadzone w ramach animacji.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie: 1. Niewykorzystany potencjał do rozwoju turystyki 2. Niedostateczna liczba usług okołoturystycznych 3. Mało zakładów pracy, brak miejsc pracy szczególnie dla kobiet, osób do 25 roku życia i w wieku 60+. 4. Duża liczba małych, słabych ekonomicznie gospodarstw rolnych.
CEL II: Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru.
Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej. Przedsięwzięcie 2.2 Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i historycznych.2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru,2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów.

Metody realizacji przedsięwzięcia: 1.przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PS WPR poprzez konkursy. 2.przedsięwzięcie związane z zachowaniem lokalnego dziedzictwa w tym obiektów zabytkowych, miejsc historycznych, realizowane ze środków PS WPR w ramach operacji grantowej 3.projekty w partnerstwie pn. Pomorska Droga Pszczela będą realizowane w oparciu o inicjatywy i działania zmierzające do uświadamiania społeczności jak ważną rolę odgrywają owady zapylające w szczególności pszczoły, wpłynie to na budowę wzajemnych relacji partnerskich pomiędzy grupami i organizacjami zajmującymi się podobną tematyką. Projekty partnerskie to budowa infrastruktury rowerowej, budowa tras rowerowych przez samorządy to oferta aktywnego spędzania czasu, która zostanie uzupełniona o niezbędną infrastrukturę. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PS WPR poprzez tryb konkursowy 4.przedsięwzięcie związane jest z promocją atrakcji turystycznych, zwiększeniem wiedzy o obszarze i utożsamianiem się jej mieszkańców w oparciu o opracowane pakiety turystyczne Przygotowanie i wykonanie działań wspólnie z organizacjami społecznymi, samorządami, parafiami i przedsiębiorcami. Wykorzystanie innowacyjnych technik informowania mieszkańców, turystów o unikatowych miejscach. Realizacja z PS WPR – operacja własna
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: przedsiębiorcy, rolnicy, osoby fizyczne, NGO, JSFP, sołectwa, KGW, OSP, parafie
Integrowanie różnych zasobów, partnerów i branż działalności gospodarczej: przy budowie, bazy rekreacyjno-sportowej, kulturalnej, turystycznej – nastąpi współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami z branży budowlanej, dekarckiej, stolarskiej itp., przy działaniach promocyjnych nastąpi współpraca pomiędzy przedsiębiorcami branży turystycznej i branż około turystycznych, NGO i JSFP. Pozostałe przedsięwzięcia przyczynią się do aktywizacji i integracji szeroko rozumianej grupy mieszkańców obszaru LGD.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie: Pogłębiająca się degradacja zasobów środowiskowych, Niska jakość promocji obszaru, w tym turystyki, brak innowacyjnych form informowania mieszkańców, turystów, w tym z Niemiec o lokalnych atrakcjach. Zły stan techniczny infrastruktury publicznej i turystycznej, brak nowoczesnych form infrastruktury. Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym dot. owadów zapylających, brak edukacji ekologicznej.
CEL III: „Włącz się w WIR” dla siebie i dla regionu
Spójne i komplementarne podejście: przedsięwzięcia tj. 3.1 „Akademia Wolnego Czasu”, 3.2 Powrót do tradycji, 3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych, <u>3.4 Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+).</u>
Metody realizacji przedsięwzięcia: 1.Przedsięwzięcie będzie realizowane oddolnie, ma na celu włączenie osób z grup w niekorzystnej sytuacji, aby sami zdecydowali jak chcą spędzać wolny czas, poprzez zatrudnienie instruktora i zakup niezbędnego sprzętu, przedsięwzięcie realizowane w ramach PS WPR, operacja grantowa 2.Przedsięwzięcie przyczyni się do rozwoju integracji mieszkańców, jej aktywizacji i włączenie do tego typu operacji osób z grup w niekorzystnej sytuacji, powstanie pracowni tematycznie związanych z tradycją np. garncarską, rękodzielniczą lub dawnego przygotowywania produktów poprzez np. budowę wiejskiego pieca chlebowego, wędzarni to inna oferta spędzania czasu. Przedsięwzięcie realizowane w ramach PS WPR poprzez operację grantową 3. Operacje tzw. miękkie skierowane do wszystkich grup społecznych; edukacyjne pakiety związane z poszanowaniem środowiska, jego ochroną, edukacja liderów. Przedsięwzięcie finansowane przez PS WPR. Operacja grantowa.

4. W przedsięwzięciu zaplanowano szkolenia i warsztaty na rzecz rodzin, społeczności i osób w niekorzystnej sytuacji, biernych zawodowo i bezrobotnych, w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększenia zdolności do zatrudnienia poprzez samozatrudnienie lub zatrudnienie w istniejących na obszarze przedsiębiorstwach. Przedsięwzięcie realizowane w ramach EFS+.
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: NGO, mieszkańcy obszaru LSR ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji, JSFP, instytucje kultury, przedsiębiorcy
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: W ramach realizacji przedsięwzięć celu III nastąpi integracja społeczności lokalnych i ich liderów, lokalnych przedsiębiorców, rolników i NGO. Do realizacji zadań zostaną wykorzystane lokalne zasoby w postaci Domów Kultury, świetlic wiejskich, bibliotek publicznych.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie: Mała aktywność społeczna większości mieszkańców, zwłaszcza młodzieży Utrwalanie się zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego. Brak stałej oferty spędzania wolnego czasu w szczególności dla osób w niekorzystnej sytuacji. Niewystarczająca liczba liderów i mała aktywność większości mieszkańców; nie angażują się w życie społeczne wsi.

ROZDZIAŁ VI

CELE I WSKAŹNIKI

Jakość życia społeczności lokalnych zależy od uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych obszaru. Szansę na trwały, stabilny wzrost gospodarczy obszaru daje rozwój gospodarki, infrastruktury i rozwiązywanie problemów społeczno-kulturalnych z zachowaniem równowagi w sferze przyrodniczej. Zebranie informacji o potrzebach i problemach, wybór najistotniejszych problemów życiowych mieszkańców w konfrontacji z diagnozą obszaru i analizą potencjału obszaru, odrzucenie problemów marginalnych, wskazanie przyczyn tych problemów, które wynikają głównie z niedoborów dóbr lub usług publicznych w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego, to dorobek spotkań konsultacyjno-warsztatowych. W wykorzystaniu istniejącego potencjału najważniejszym zadaniem będzie rozwiązanie problemów, które stanowią listę pojedynczych operacji lub przedsięwzięć proponowanych przez społeczność. Uporządkowany katalog przedsięwzięć jest podstawą sformułowania celów w LSR. Reasumując, zestawienie celów i przedsięwzięć jest wynikiem analizy potencjału obszaru oraz analizy problemów i oczekiwań mieszkańców oraz priorytetów wynikających z PS WPR.

Cel. 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby.

Będzie realizowany w oparciu o inicjatywy, działania i postawy osób przedsiębiorczych, dzięki którym nastąpi wzrost konkurencyjności silnej lokalnej gospodarki w oparciu o już funkcjonujące i nowe podmioty produkcji i usług; źródłem finansowania będzie EFRROW, wszystkie operacje będą realizowane w trybie konkursowym.

Cel 2 Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru – zostanie zrealizowany dzięki wskazaniu możliwości obszaru, który odpowiednio wykorzystuje swoje lokalne walory turystyczne, krajobrazowe, przyrodnicze, historyczne i kulturowe; źródłem finansowania będzie EFRROW, operacje będą realizowane w trybie konkursowym (PRZEDSIĘWZIĘCIE.2.1), operacji grantowej (PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.2), operacje w partnerstwie i partnerskie (PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.3), operacje własne (PRZEDSIĘWZIĘCIE 2.4).

Cel 3 „Włącz się w WIR” dla siebie i dla regionu – zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie potencjału mieszkańców w zakresie aktywizacji, animacji i integracji lokalnej na terenie obszaru jak również poprzez zwiększanie działań na ich rzecz, które będą prowadzić do ich wzmacniania i silnego przywiązania; źródłem finansowania będzie EFRROW, EFS plus (PRZEDSIĘWZIĘCIE 3.4) operacje będą realizowane jako granty.

PRZEDSIĘWZIĘCIA DLA ZDEFINIOWANYCH CELÓW LSR.

Cel 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby.

Przedsięwzięcie 1.1. Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych. **Przedsięwzięcie**

1.2. Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru.

Cel ten, poprzez realizację dwóch przedsięwzięć skierowany jest do konkretnych grup osób, które będą mogły ubiegać się o środki na założenie lub rozwój własnej firmy i do małych gospodarstw na rozwój pozarolniczej działalności w szczególności w zakresie gospodarstw agroturystycznych, zagród edukacyjnych. Cel ten wspierany będzie szkoleniami, konsultacjami dla wnioskodawców. Z diagnozy wynika, że obszar ma potencjał w postaci dziedzictwa przyrodniczego, kulturowego w rozwoju funkcji turystycznych i okoturystycznych, ale ciągle brakuje infrastruktury np. noclegowo- żywieniowej, pakietów atrakcji turystycznych.

Cel 2 Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru. Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej. Przedsięwzięcie 2.2

Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i historycznych. Cel ten będzie osiągnięty przez realizację sześciu przedsięwzięć, które odpowiadają na zgłaszane problemy i potrzeby mieszkańców. W ramach przedsięwzięć zaplanowano zwiększenie dostępu do infrastruktury kulturalnej, rekreacyjno-sportowej, turystycznej (np. skatepark, park linowy, ściana wspinaczkowa, place zabaw sensoryczne, miejsca rekreacyjnych. Na obszarze LGD znajduje się wiele cennych obiektów zabytkowych, miejsc historycznych, dwie izby pamięci, muzeum, parki podworskie, które wymagają wsparcia. Ze względu na ograniczenia budżetu preferowane będą operacje, które wniosą wartość dodaną np. wpłyną istotnie na wzrost atrakcyjności turystycznej i wiedzy historycznej zarówno mieszkańców jak i przyjezdnych gości, które podniosą świadomość mieszkańców i wiedzę. Oferta ta powinna wypływać z lokalnych potrzeb, zgłaszanych przede wszystkim przez samorząd lokalny, organizacje pozarządowe, mieszkańców, parafie, grupy nieformalne itp. Kolejne **Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru,** projekty realizowane w partnerstwie: Pomorska Droga Pszczela skierowane jest do OSP, KGW, rad sołeckich, NGO, czy grup nieformalnych, aby wspólnie chronić przyrodę, owady, a w szczególności pszczoły. Z danych ONZ wynika się, że 84 % gatunków roślin uprawianych w Europie wymaga zapylania przez owady, głównie pszczoły, niestety populacja ta się zmniejsza. Jak twierdzą naukowcy, jeżeli wyginą pszczoły w ciągu 4 lat wyginą ludzie. Temat ten poruszany był podczas spotkań, propozycje były, aby wykorzystać różne niezagospodarowane miejsca publiczne i obsadzać je starymi odmianami drzew i krzewów owocowych, wieloletnich roślin miododajnych, stawiać budki dla owadów, czy ule edukacyjne oraz ciągle edukować mieszkańców wsi. W ramach projektów partnerskich – budowa infrastruktury rowerowej. W ramach operacji własnych LGD planuje realizację: **2.4 Przedsięwzięcie Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów.** LGD w ramach projektu współpracy wypracowało pięć pakietów turystycznych 1. „Czary Pary”, które wpisują się w koncepcie SW budowa tras rowerowych na trasie zlikwidowanej kolei wąskotorowej. 2. „Szlakiem zakonów”, które odegrały ogromną rolę w historii Pomorza – wytypowano kilkanaście obiektów zabytkowych. 3. Pakiet „Parki, lasy drzewa”, który obejmuje najcenniejsze elementy przyrodnicze obszaru. 4. Pakiet „Rzemiosł dawnych ślad”. 5. Pakiet „Pradziejowe Wrota Czasu”. Pakiet „Tradycja”. Wyznaczono cenne i ciekawe miejsca i obiekty, ale wiedza mieszkańców czy turystów na ich temat jest niska, dlatego planujemy wykorzystać innowacyjne źródła informacyjne np. tablice z kodami QR, tablice interaktywne, hologramy, aby informacja o lokalnym dziedzictwie była ciekawa i dostępna dla wszystkich zainteresowanych grup społecznych.

Cel 3 „Włącz się w WIR” dla siebie i dla regionu - realizowany w ramach PS WPR, EFS+,

Przedsięwzięcie 3.1 „Akademia Wolnego Czasu” ma na celu zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców, w tym osób w niekorzystnej sytuacji. Oferta spędzania wolnego czasu jest uboga, co było powtarzane na każdym spotkaniu konsultacyjnym. Inna oferta powinna być skierowana do najmłodszych, których trudno oderwać od urządzeń IT (oferta, każdej z gmin to piłka nożna – niestety nie dla wszystkich!), a inna dla seniorów, czy osób z niepełnosprawnościami. Młodzież pragnie uprawiać inne dyscypliny sportu lub brać udział w zajęciach takich

jak robotyka, kodowanie, warsztaty artystyczne, taniec brakdance, hip-hop itd. Zajęcia te wymagają zatrudnienia instruktora i zakupu odpowiedniego sprzętu. Seniorzy z kolei chętnie uczestniczą np. w gimnastyce korekcyjnej, ćwiczeniu pamięci, warsztatach artystycznych, informatycznych itp. Zadanie skierowane będzie do NGO, grup nieformalnych, OSP, KGW – liczy się oddolna inicjatywa, tylko tak można dotrzeć do grup zainteresowanych (operacja grantowa – PS WPR). **Przedsięwzięcie 3.2 Powrót do tradycji** Na obszarze LGD znajduje się wiele świetlic, domów kultury, ale brakuje ciekawych ofert zajęć dla mieszkańców w szczególności juniorów i seniorów. Powstanie pracowni tematycznych np. garncarskiej, modelarskiej, robótek ręcznych, papieru czerpanego itp. czy też budowa pieca chlebowego, wędzarni, serowni pozwoli na odtworzenie dawnych tradycyjnych metod produkcji żywności i narzędzi codziennego użytku na wsi w czasach kiedy wykonywało się je w gospodarstwie, a nie kupowało w supermarketach.

Przedsięwzięcie 3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych – tzw. operacje miękkie skierowane do wszystkich grup społecznych; edukacyjne pakiety związane z poszanowaniem środowiska, jego ochroną, edukacja liderów – operacja grantowa skierowana do NGO, OSP, KGW grup nieformalnych. **Przedsięwzięcie 3.4 Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+).** W przedsięwzięciu zaplanowano szkolenia i warsztaty na rzecz rodzin, społeczności i osób w niekorzystnej sytuacji, biernych zawodowo i bezrobotnych, w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększenia zdolności do zatrudnienia poprzez samozatrudnienie lub zatrudnienie w istniejących na obszarze przedsiębiorstwach. Planuje się również powstanie Lokalnych Ośrodków Włączenia Społecznego ukierunkowanych na stworzenie miejsc, w których odbywać się będą spotkania i szkolenia dla osób z grup w niekorzystnej sytuacji. Zadania w ramach tego przedsięwzięcia związane będą z doposażeniem takich miejsc w budynkach już istniejących np. domy kultury, świetlice wiejskie, remizy OSP. Operacje grantowe skierowane do JSFP, w tym OPS oraz lokalnych organizacji pozarządowych lub podmiotów ekonomii społecznej, które przejmą od gmin w użyczenie pomieszczenia przeznaczone na Lokalne Ośrodki Włączenia Społecznego. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego na poziomie lokalnym musi uwzględniać wsparcie środowiskowe integrujące środowisko lokalne i zwiększające uczestnictwo osób w niekorzystnej sytuacji w kulturze, edukacji, sferze rekreacyjno-sportowej. Interwencja realizowana na tym poziomie musi zakładać realizację działań z obszaru profilaktyki włączenia społecznego kierowanych zarówno do grupy dorosłych jak i dzieci i młodzieży z wykorzystaniem lokalnych zasobów infrastrukturalnych (głównie świetlice wiejskie, domy kultury). Finansowanie projektu/grantu nie może uwzględniać ponoszenia kosztów budowy, remontu oraz najmu lokali przeznaczonych na realizację z wyjątkiem kosztów doposażenia na potrzeby realizacji zadania i bieżącego utrzymania ww. lokali przeznaczonych na realizację grantu.

Tabela nr 29. Spójność analizy SWOT i diagnozy z celami lokalnej strategii działania

	Diagnoza
Cel. 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby.	R IV.2.1
Przedsięwzięcie 1.1 Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych	R IV.2.2
Przedsięwzięcie 1.2 Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru.	R IV.2.1, R IV 6
Silne strony	
Położenie transgraniczne, sąsiedztwo dużych aglomeracji, dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna, korzystne warunki do rozwoju turystyki	
Szanse	
Istnienie stref ekonomicznych, parków technologicznych wokół Stargardu, Szczecina	
Słabe strony/Problemy/Zagrożenia	
Brak środków na rozwój firmy, inflacja, zmieniające się prawo podatkowe, Kolidują interesy pomiędzy ochroną środowiska a rozwojem funkcji turystycznej i usług okołoturystycznych	

Cel 2 Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru.	Diagnoza R III, R IV 5
Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.	R III, R IV 5
Przedsięwzięcie 2.2 Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i historycznych.	R III, R IV 5
Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru,	R III, R IV 4
Przedsięwzięcie 2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów.	R III, R IV 6
Silne strony	
Istniejąca infrastruktura publiczna i turystyczna, dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe	
Szanse	
Lokalizacja: bliskość Stargardu, Szczecina, Berlina, granicy Koncepcja budowy tras rowerowych przez SW Współpraca transgraniczna- podpisane umowy o współpracy z partnerami z Niemiec	
Słabe strony/Problemy/Zagrożenia	
Pogłębiająca się degradacja zasobów środowiskowych, Jakość promocji obszaru, w tym turystyki, brak innowacyjnych form informowania mieszkańców, turystów w tym z Niemiec o lokalnych atrakcjach, Stan techniczny infrastruktury publicznej i turystycznej, brak nowoczesnej infrastruktury spędzania wolnego czasu np. skateparków, gier terenowych, ścieżek zdrowia, ścianek wspinaczkowych Niskie poczucie tożsamości, wspólnoty i odpowiedzialności mieszkańców za środowisko	
Cel 3 „Włącz się w WIR” dla siebie i regionu	Diagnoza
Przedsięwzięcie 3.1 Akademia Wolnego Czasu,	R III, R IV 1, R IV 4
Przedsięwzięcie 3.2 Powrót do tradycji.	R III, R IV 5
Przedsięwzięcie 3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych	R III, R IV 4
Przedsięwzięcie 3.4 Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+)	R III, R IV 1, R IV 3
Silne strony	
Istniejąca infrastruktura kulturalna, bogate dziedzictwo kulturowe, liczne NGO, KGW, OSP, doświadczenie sektora społecznego w realizacji projektów grantowych w partnerstwie z lokalnym samorządem (2014-2020)	
Szanse	
Rozwój partnerstwa trójsektorowego, możliwość pozyskiwania środków krajowych, zagranicznych Współpraca transgraniczna	
Słabe strony/Problemy/Zagrożenia	
Brak ciągłej oferty spędzania czasu w szczególności dla osób w niekorzystnej sytuacji, brak środków na zatrudnienie kadry do prowadzenia zajęć sportowych, warsztatów niska świadomość ekologiczna, niewystarczająca liczba liderów i mała aktywność większości mieszkańców nie angażuje się w życie społeczne wsi	

Wszystkie przedstawione cele operacyjne i przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie czasowej, mają swoje odzwierciedlenie i uzasadnienie w przeprowadzonej analizie SWOT obszaru, która obejmuje nie tylko czynniki społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne, ale również elementy położenia geograficznego, uwarunkowań historycznych i przyrodniczych, potencjału turystycznego i krajobrazowego, funkcjonowania gospodarki i otoczenia biznesu, spójność działań lokalnych z inicjatywami społecznymi czy też walorów lokalnych w zakresie produktów i dziedzictwa.

Cele są ściśle ze sobą powiązane, wynikają z przeprowadzonych spotkań i konsultacji lokalnych zapewniając tym samym ich spójność ze specyfiką obszaru LGD, a ich osiągnięcie jest zależne od wzajemnego przenikania się, uzupełniania i oddziaływania na siebie.

Prezentowane cele są zgodne z obszarami tematycznymi i wskaźnikami dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2023-2027 i Europejskiego Funduszu Społecznego +, z których będzie finansowana LSR.

Tabela nr 30. Tabela celów i wskaźników

Cel. 1 Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby.		
Przedsięwzięcie	Wskaźnik produktu	Wskaźnik rezultatu
1.1 Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstwa rolnych	Liczba wspartych gospodarstw	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
1.2 Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru	Liczba nowo utworzonych przedsiębiorstw Liczba wspartych przedsiębiorstw	Liczba utworzonych miejsc pracy
Cel.2 Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru.		
2.1 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.	Liczba powstałej małej infrastruktury	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
2.2 Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i miejsc historycznych	Liczba wspartych obiektów	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	Liczba projektów w partnerstwie Liczba projektów partnerskich	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów	Liczba operacji własnych	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR
Cel 3 „Włącz się w WIR” dla siebie i regionu		
3.1 „Akademia Wolnego Czasu”	Liczba grantów	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego

3.2 Powrót do tradycji	Liczba grantów	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego
3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych	Liczba grantów	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego
3.4 Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+).	Liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie; Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie.	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu; Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu; Liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu.

ROZDZIAŁ VII

SPOSÓB WYBORU OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU OPERACJI

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD

Stowarzyszenie „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju realizuje zadania określone w rozporządzeniu 2021/1060 w szczególności:

- 1) opracowuje i wdraża LSR, w tym animuje społeczność lokalną,
- 2) opracowuje kryteria wyboru i procedurę wyboru operacji oraz grantów,
- 3) przygotowuje i prowadzi nabory wniosków,
- 4) wybiera operacje do finansowania, spośród operacji zgodnych z LSR, ustala maksymalną kwotę wsparcia, przedkłada stosowne dokumenty, w tym wniosek o dofinansowania do Instytucji Wdrażającej,
- 5) monitoruje realizację LSR,
- 6) prowadzi ewaluację LSR.

2. Rozwiązania formalno-instytucjonalne

Podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów w zakresie oceny operacji przedstawia załącznik Nr 1 do Regulamin Pracy Rady Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju.

- 1) Biuro LGD powołane jest do wdrażania LSR. Regulamin Biura Stowarzyszenia określa zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, organizację działalności Biura, zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych, Biuro ściśle współpracuje z Zarządem i Radą – organem decyzyjnym powołanym zgodnie z art.4 ust.3 pkt 4) ustawy o RKLS do wyboru i oceny operacji zgodnych z LSR według opracowanych procedur. Do zadań Biura LGD należy w szczególności: doradztwo w zakresie przygotowania dokumentacji konkursowej, organizacja szkoleń i konsultacji dla beneficjentów, przyjmowanie i rejestracja wniosków, informowanie o wynikach oceny, przekazywanie dokumentacji do IW.
- 2) Zarząd Stowarzyszenia przygotowuje protokół otwarcia z przeprowadzonego konkursu, który przedstawia podczas posiedzenia Rady.
- 3) Rada – sposób funkcjonowania organu decyzyjnego określa Regulamin Pracy Rady Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju.
- 4) Zasady przeprowadzenia naboru wniosków określają PROCEDURY WYBORU I OCENY, które określają: organizację naboru, składanie wniosku, wstępną ocenę wniosku.

3. Formy wsparcia

W ramach wdrażania LSR będą realizowane następujące typy operacji:

- 1) operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD – nabór wniosków w trybie konkursowym, operacje będą wybierane przez Radę, a następnie przedkładane do samorządu województwa w celu ich weryfikacji,
- 2) operacje grantowe – LGD będzie udzielała grantów w drodze otwartego naboru ogłoszonego przez LGD konkursu na realizację zadań służących osiągnięciu celu operacji, operacje będą oceniane przez Radę LGD, realizowane i rozliczane przez grantobiorcę, kontrolowane i rozliczane przez LGD (PS WPR, EFS+).
- 3) operacje własne – operacje kluczowe do osiągnięcia celów LSR, realizowane przez LGD pod warunkiem, że operacje te nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców.
- 4) operacje w partnerstwie – nabór w trybie konkursowym zamkniętym, operacja przewiduje udział co najmniej dwóch podmiotów, realizacja wspólnego przedsięwzięcia, dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej dwóch podmiotów z obszaru działania LGD, realizowane w formie grantu
- 5) projekty partnerskie – nabór w trybie konkursowym zamkniętym, operacja przewiduje udział co najmniej dwóch podmiotów, realizacja wspólnego przedsięwzięcia, dokument potwierdzający wolę współpracy co

najmniej dwóch podmiotów, na projekt partnerski składa się kilka operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR, realizowane w formie grantu.

4. Cele tworzenia procedur

Celem jest stworzenie procedur, które są przejrzyste, obiektywne, niedyskryminujące uczestnictwa w realizacji LSR, możliwość aplikowania przez wnioskodawców o środki na operacje wpisujące się w cele LSR, operacje te można zmierzyć poprzez osiągnięte wskaźniki.

5. Zasady oceny zgodności operacji z PROGRAMEM, LSR określa Regulamin Pracy Rady Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju, PROCEDURY I KRYTERIA

- 1) Zapewnienie parytetu w poszczególnych głosowaniach Rady wymaga złożenia deklaracji bezstronności przez każdego członka Rady, prowadzenie „Rejestru interesu członków Rady”, które zapewnia, że ani władza publiczna, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie może mieć więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji podczas wyboru operacji. Nad całością czuwa Przewodniczący Rady, a w razie jego nieobecności Wiceprzewodniczący Rady oraz dodatkowo co najmniej jeden z dwóch Mężów Zaufania.
- 2) Rada dokonuje wyboru operacji zwykłą większością głosów w obecności co najmniej 50 % składu Rady.
- 3) Rada ocenia operację pod względem zgodności z LSR i zgodnie z lokalnymi KRYTERIAMI,
- 4) Karty oceny operacji określają zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości, w przypadku kryteriów jakościowych konieczne jest do przeprowadzenia oceny uzasadnienie spełnienia kryterium przez członka Rady.
- 5) Po dokonaniu oceny, zliczeniu punktów zostanie sporządzona lista rankingowa o operacjach zgodnych z LSR i operacjach, które otrzymały wymagalną liczbę punktów ze wskazaniem operacji wybranych do dofinansowania. Jeżeli zdarzy się, że operacje w wyniku oceny uzyskały taką samą liczbę punktów o kolejności na liście decyduje ocena za innowacyjność, w drugiej kolejności termin zarejestrowania wniosku.
- 6) Na stronie LGD podaje listę rankingową oraz protokół z posiedzenia Rady dotyczący wyboru i oceny operacji zawierający informację o wyłączeniach z procesu decyzyjnego ze wskazaniem, których wniosków wyłączenia dotyczyły.
- 7) Sposób informowania o wynikach oceny i możliwości odwołania się od decyzji Rady szczegółowo określa Regulamin Pracy Rady Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju podobnie jak zasady przekazywania dokumentów do Samorządu Województwa.

6. Kryteria oceny operacji

- 1) Projekty realizowane w ramach LSR współfinansowane z EFS+ będą wybierane zgodnie z politykami horyzontalnymi, o których mowa w art. 9 rozporządzenia 2021/1057, w szczególności z zasadą równości kobiet i mężczyzn oraz równości szans i niedyskryminacji. Warunki procedury wdrażania wskazanych polityk horyzontalnych zostały określone w Wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dotyczących realizacji zasad równościowych w ramach funduszy unijnych na lata 2021-2027,
- 2) Projekty współfinansowane w ramach EFRR dla interwencji I.13.I LEADER wybierane są zgodnie z przepisami ustawy RLKS z uwzględnieniem zasad horyzontalnych określonych w art. 9 rozporządzenia 2021/1057,
- 3) Kryteria zostały ustalone w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, szczegółowo opisane w Regulaminie pn.: KRYTERIA WYBORU DLA OPERACJI REALIZOWANYCH W RAMACH LSR
- 4) Operacje będą oceniane w oparciu o poniższe kryteria:
 - a) tworzenie nowych miejsc pracy,
 - b) inwestycja innowacyjna lub dotycząca rozwiązań cyfrowych,
 - c) inkluzywność ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji,
 - d) ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatycznym, budowy instalacji produkujących energię z promieniowania słonecznego wraz z pompami ciepła, magazynami energii i inteligentnymi systemami zarządzania energią,
 - e) operacja jest oparta o lokalne zasoby, lub lokalne dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze, lub zwiększa atrakcyjność turystyczną,
 - f) operacja realizowana jest w partnerstwie,

- g) operacja wpływa na wzrost aktywności lokalnej społeczności, wzrost działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej,
 - h) wysokość wsparcia
 - i) udział wnioskodawcy w szkoleniach, konsultacjach
- 5) Premiowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus, czyli Inicjatywa „Nowy Europejski Bauhaus” (NEB) to interdyscyplinarny projekt zainicjowany przez Komisję Europejską w 2020 r., oparty na trzech wartościach: pięknie, zrównoważeniu i wspólnocie. Jego celem jest wsparcie realizacji Europejskiego Zielonego Ładu poprzez przyspieszenie transformacji różnych sektorów gospodarki, w tym budownictwa, dla poprawy jakości życia - w kierunku wysokiej jakości projektowania dla zrównoważonego rozwoju, w tym dla zmniejszenia emisyjności i wprowadzania gospodarki cyrkularnej. Działania NEB upowszechniające zrównoważony styl życia, łączące design, ekologię, dostępność społeczną i cenową oraz inwestycje koncentrują się w 4 głównych osiach tematycznych, w odniesieniu do konkretnych miejsc, środowiska sprzyjającego innowacji oraz perspektyw i sposobu myślenia:

- powrót do natury
- odzyskanie poczucia przynależności
- nadanie priorytetu miejscom i osobom, które tego najbardziej potrzebują
- transformacja w stronę długoterminowej wizji, opartej na cyklu życia, odejście od myślenia przemysłowego

Spodziewane rezultaty inicjatywy obejmują trzy sfery – przekształcanie miejsc w praktyce, transformację otoczenia sprzyjającego innowacjom i upowszechnianie nowych znaczeń poprzez edukację i kulturę.

Przewidywane jest także wprowadzenie wartości NEB do strategii społeczno-gospodarczych i terytorialnych państw członkowskich oraz możliwość finansowania projektów transformacyjnych ze środków zewnętrznych.

- 6) Kryteria są mierzalne, posiadają szczegółowy opis i metodologię wyliczania, uzasadniania. Zastosowano głównie kryteria mierzalne, określono wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów. W kryterium jakościowym wnioskodawca musi uwodnić lub uzasadnić to kryterium, a członkowie Rady pisemnie uzasadnić swoją ocenę.
- 7) Kryteria posiadają opisy jakie warunki należy spełnić, aby uzyskać daną liczbę punktów.

7. Zasady ustalania lub zmiany kryteriów.

O zmianę kryteriów wnioskować może Zarząd LGD po zebraniu informacji z monitoringu LSR lub na wniosek członków Rady. Wszelkich zmian kryteriów wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów wyboru dokonuje się w oparciu o diagnozę obszaru, w tym zdefiniowane problemy oraz wskaźniki zaplanowane do osiągnięcia w ramach realizacji strategii. Opisane zasady ustalania i zmiany kryteriów wyboru będą konsultowane poprzez zamieszczanie na stronie internetowej LGD, spotkania w celu poddania konsultacjom społecznym.

8. Powiązanie poszczególnych kryteriów z diagnozą i celami przedstawia tabela nr 31.

Innowacyjność zgodnie z zasadą obowiązującą w podejściu LEADER to poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.

W kryterium innowacyjności, ocenia się innowacyjność operacji w skali lokalnej. Za operacje innowacyjne rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie na obszarze objętym LSR nowego lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących

lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Innowacja oceniana będzie w zakresie wszystkich celów.

Rada dokonując oceny operacji będzie się kierować przy ocenie innowacyjności jej stopniem oryginalności:

- Kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji,
- Imitujące – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych,
- Pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości.

W celu wdrożenia na obszarze objętym LSR operacji innowacyjnych, LGD będzie animować lokalną społeczność w zakresie stosowania innowacji w realizowanych przedsięwzięciach.

Opis planowanych metod animowania do wdrożenia innowacji :

- Wszystkie szkolenia dla beneficjentów będą obejmowały zagadnienie dotyczące wdrożenia innowacyjności – Plan komunikacyjny
- Zostaną przeprowadzone warsztaty z wykorzystaniem metody **Design Thinking** w zakresie: Tworzenie i weryfikacja pomysłów na innowacje, zakończone wyjazdem studyjnym z pokazaniem innowacyjnych operacji.

Inkluzywność (przeciwieństwo ekskluzywności) – operacje, które są dostępne dla jak najszerszej grupy odbiorców, znoszące bariery wykluczające różne grupy społeczne ze względu na wiek, stan zdrowia, status ekonomiczny, kulturowy itd., zwiększające poczucie przynależności społecznej, utożsamianie się ze swoją „małą ojczyzną”, zwiększające uczestnictwo różnych grup społecznych. Kryterium inkluzywności oceniane w operacjach grantowych, infrastrukturalnych, operacji własnej.

Tabela nr 31. Powiązanie kryteriów z diagnozą i celami LSR.

KRYTERIUM	DIAGNOZA	CELE	UWAGI
1. Innowacyjność lub cyfryzacja	R III, R IV 1, R IV 2.1, R IV 2.2, R IV 3, R IV 4, R IV 5, R IV 6	Cel 1, 2, 3	Bardzo istotne kryterium, które jest oceniane we wszystkich zakresach operacji. Kryterium wpływa bezpośrednio na osiągnięcie zaplanowanych celów LSR, szczegółowo opisane w Kryteriach. <u>Jest to kryterium jakościowe.</u>
2. Rozwój lokalnego rynku pracy	R III, R IV 3	Cel 1	30% budżetu przeznaczono na wsparcie operacji związanych z rynkiem pracy, kryterium wysoko punktowane dla operacji związanych z działalnością gospodarczą <u>punkty za utworzenie miejsc pracy</u> , gdyż bezpośrednio wpływa na osiągnięcie 1 Celu
3. Inkluzywność ze szczególnym uwzględnieniem osób w niekorzystnej sytuacji oraz 60+ i do 25 roku życia	R III, R IV 1	Cel 3	Kryterium to związane jest ze społecznym włączeniem grup osób w niekorzystnej sytuacji oraz seniorów powyżej 60 roku życia i ludzi młodych do 25 roku życia
4. Ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatycznym	R III, R IV 5	Cel 1, 2, 3	Na obszarze LGD występuje bardzo dużo cennych obiektów przyrodniczych objętych ochroną prawną, kryterium bardzo istotne w zrównoważonym rozwoju gospodarczym, mające znaczenie w budowie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, edukacji ekologicznej, projektach w partnerstwie
5. Operacja jest oparta o lokalne zasoby, lub lokalne dziedzictwo kulturowe, przyrodnicze, historyczne lub	R III, R IV 5, R IV 6,	Cel 1, 2, 3	Preferowane są operacje, które wykorzystują zasoby lokalne, dziedzictwo przyrodnicze, historyczne, kulturowe, wpływa na zwiększenie atrakcyjności turystycznej. Przesłaniem tego kryterium jest pielęgnować, kultywować, zachować dla następnych pokoleń to co stanowi potencjał obszaru LGD.

zwiększa atrakcyjność turystyczną			
6.Promocja LGD i LSR	R III, R IV 1, R IV 2, R IV 3, R IV 4, R IV 5, R IV 6	Wszystkie cele LSR	Kryterium zastosowano we wszystkich zakresach, słaba promocja, brak informacji dotyczy zarówno mieszkańców jak i turystów. Kryterium wpływa na rozpoznawalność LGD i obszaru wdrażania LSR
7.Wzrost aktywności lokalnej społeczności, wzrost działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej	R III, R IV 5, R IV 6,	Cel 2, 3	Kryterium odnosi się do operacji o charakterze społecznym. Uzasadnienie w jaki sposób kryterium wpłynie na wzrost aktywności społecznej, działalności kulturalnej, sportowej, rekreacyjnej obszaru LGD, operacje, w których ocenie poddano te kwestie są odpowiedzią na zgłoszone problemy mieszkańców
8.Partnerstwo	R III, R IV 4	Cel 2, 3	Operacja realizowana jest w partnerstwie np. KGW, OSP, NGO są wnioskodawcami, a lokalny samorząd jest partnerem projektu poprzez bezpłatne udostępnienie pomieszczeń, udostępnianie strony internetowej, promocję projektu itp.
11. Doradztwo w biurze LGD - udział w szkoleniu, konsultacje	R III, R IV 1, R IV 2, R IV 3, R IV 4, R IV 5, R IV 6	Wszystkie cele LSR	Wnioskodawca, który zamierza ubiegać się o dofinansowanie w danym zakresie powinien posiadać wiedzę na ten temat. Możliwe jest to poprzez uczestnictwo w szkoleniach/warsztatach, konsultacjach organizowanych przez LGD. Sprawdzeniem tego kryterium jest zaświadczenie o ukończeniu szkolenia/warsztatu oraz wykaz doradztwa. Zdobyta wiedza pozwoli podjąć decyzję o ubieganiu się o dotacje oraz dobrze przygotować dokumenty aplikacyjne.
12. Wysokość wnioskowanej pomocy		Wszystkie cele LSR	To kryterium jest zróżnicowane w zależności od zakresu operacji
13.Obiekt zabytkowy	R IV 5	Cel 2	Kryterium dotyczy tylko operacji związanych z zachowaniem dziedzictwa lokalnego

ROZDZIAŁ VIII

PLAN DZIAŁANIA

Plan działania zakłada realizację LSR w trzech etapach zawierających dwa kamienie milowe: Etap I – I kamień milowy – zgodny z § 9 wzoru UMOWA O WARUNKACH I SPOSOBIE REALIZACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ – do 30.06.2026 r. wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 40 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej, Etap II (II kamień milowy) – do 31.12.2027 r. – wesprzeć wdrażanie LSR w ramach PS WPR w wysokości odpowiadającej 80 % wartości określonej w § 5 ust. 2 pkt 1 Umowy Ramowej, oraz Etap III – do 31.12.2029 r. pozostała część. Poszczególne etapy wynikają z wymogów unijnych nowej perspektywy finansowej na lata 2021-2027. Szczegółowa informacja o planie działania LSR obejmująca harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników LSR znajduje się w **formularzu nr 2 tabela Plan działania**, stanowiącym załącznik do LSR. Harmonogram osiągania wskaźników został sporządzony w sposób umożliwiający wywiązanie się LGD z obowiązków wynikających z § 6 projektu umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR. Etapy wdrażania LSR będą podobne co do sposobu, sekwencji i intensywności działań, wzajemnie ze sobą powiązanych. Każdy z tych etapów będzie rozpoczynał się realizacją działań szkoleniowych i doradczych umożliwiających przyszłym wnioskodawcom zdobycie wiedzy niezbędnej do przygotowania wniosków. Zakłada się, że I etap wdrażania LSR w zakresie środków PS WPR 2021-2027, będzie się charakteryzował zwiększoną intensywnością. W kolejnych etapach wydatkowanie środków LGD następować będzie sukcesywnie. W zakresie środków PS WPR 2021-2027, planuje się osiągnięcie poziomu wykonania, zgodnie z opisanymi etapami realizacji LSR, w tym z dwoma określonymi kamieniami milowymi. Efektem końcowym będzie realizacja przewidzianych wskaźników, jak również celów i przedsięwzięć LSR. **Plan działania** powstał z uwzględnieniem rekomendacji, uwag oraz opinii mieszkańców. Szczegóły przedstawia tabela nr 32.

Tabela 31a. Cele i przedsięwzięcia.

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby), C.2 (Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenie tożsamości obszaru.), C.3 "Włącz się w WIR" dla siebie i dla regionu.	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
90.000,00	P.1.1 Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.	Rolnicy, małżonkowie rolników i domownicy	Konkurs
675.000,00	P.1.2 Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru	Osoby fizyczne i przedsiębiorcy do których stosuje się przepisy ustawy Prawo Przedsiębiorców	Konkurs
780.000,00	P.2.1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.	JSFP, NGO	Konkurs
130.000,00	P.2.2 Renowacja, rewitalizacja obiektów zabytkowych i historycznych.	NGO, parafie, grupy nieformalne	Operacja grantowa
55.000,00	P.2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru.	KGW, NGO, OSP, grupy nieformalne	Operacje w partnerstwie i partnerskie
80.000,00	P.2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów.	LGD	Operacje własne
30.000,00	P.3.1 "Akademia wolnego czasu"	NGO, KGW, OSP, grupy nieformalne,	Operacja grantowa
130.000,00	P.3.2 Powrót do tradycji.	NGO, KGW, OSP, grupy nieformalne	Operacja grantowa
30.000,00	P.3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych.	NGO, KGW, OSP, grupy nieformalne	Operacja grantowa
1.516.852,74	P.3.4 Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+)	Bezrobotni w tym długotrwale bezrobotni, osoby biernie zawodowo	Operacja grantowa

CEL	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do31.12.2029		PROGRAM
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
CEL 1: Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby.														
Przedsięwzięcie P.1.1 Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych	liczba wspartych gospodarstw	0	0	0	0	0	0	6	100	0	0	0	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.2 Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększania atrakcyjności , w szczególności turystycznej obszaru	liczba wspartych przedsiębiorstw	0	0	10	100	0	0	0	0	0	0	0	0	PS WPR

Przedsięwzięcie P.1.2 wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru	liczba nowo utworzonych przedsiębiorstw	0	0	0	0	5	100	0	0	0	0	0	0	PS WPR PS WPR
Wskaźnik rezultatu razem														PS WPR
P.1.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	0	0	0	0	0	120	0	0	0	0	0	PS WPR
P.1.2	liczba utworzonych miejsc pracy	0	0	0	0	10	0	5	0	0	0	0	0	

	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do31.12.2029		PROGRAM
CEL	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
CEL NR 2: Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru.														
Przedsięwzięcie P.2.1 Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej	liczba powstałej małej infrastruktury	13	100	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.2 Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i historycznych	liczba wspartych obiektów	0	0	0	0	6	46	7	100	0	0	0	0	PS WPR

Przedsięwzięcie P.2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	liczba projektów w partnerstwie	0	0	0	0	1	50	1	100	0	0	0	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	liczba projektów partnerskich	0	0	0	0	0	0	1	100	0	0	0	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów	liczba operacji własnych	0	0	0	0	1	100	0	0	0	0	0	0	PS WPR
Wskaźnik rezultatu razem														PS WPR
P.2.1	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i	0	0	530	0	0	0	0	0	0	0	0	0	PS WPR

	infrastruktury dzięki wsparciu z WPR													
P.2.2	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	0	0	0	240	0	280	0	0	0	0	0	PS WPR
P.2.3	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	0	0	0	120	0	240	0	330	0	0	0	PS WPR
P.2.4	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	PS WPR

CEL	lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		PROGRAM
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
CEL NR 3: „Włącz się w WIR” dla siebie i dla regionu.														
Przedsięwzięcie P.3.1 „Akademia Wolnego Czasu”	liczba grantów,	0	0	0	0	0	0	1	100	0	0	0	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.2 Powrót do tradycji	liczba grantów	0	0	1	50	1	100	0	0	0	0	0	0	PS WPR

Przedsięwzięcie P.3.3 Wsparanie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych	liczba grantów	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	100	0	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.4 Wsparanie aktywnego włączenia społecznego (EFS+)	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie.	0	0	80	50	80	100	0	0	0	0	0	0	0	EFS+
Przedsięwzięcie P.3.4 Wsparanie aktywnego włączenia społecznego	liczba osób biernych zawodowo objętych wsparciem w programie	0	0	46	50	46	100	0	0	0	0	0	0	0	EFS+
Wskaźnik rezultatu razem															PS WPR EFS+
P.3.1	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0	0	0	0	0	0	0	130	0	0	0	0	0	PS WPR
P.3.2	Liczba osób objętych wspieranymi projektami	0	0	130	0	130	0	0	0	0	0	0	0	0	PS WPR

	włączenia społecznego													
P.3.3	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego	0	0	0	0	0	0	0	0	130	0	0	0	PS WPR
P.3.4	liczba osób poszukująca pracy po opuszczeniu programu	0	0	16	0	16	0	0	0	0	0	0	0	EFS+
P 3.4	liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	0	0	31	0	31	0	0	0	0	0	0	0	EFS+
P 3.4	liczba osób pracujących łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	0	0	19	0	19	0	0	0	0	0	0	0	EFS+

ROZDZIAŁ IX

PLAN FINANSOWY LSR

1. Opis źródeł finansowania działalności LGD.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 rozporządzenia UE nr 1303/2013 rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) jest wspierany ze środków EFRROW, RLKS może być wspierany z innych środków EFSI. W myśl art. 32 ust. 2 lit. a i c rozporządzenia UE nr 1303/2013 RLKS jest realizowany przez LGD poprzez wdrażanie LSR.

Stowarzyszenie „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju realizuje Lokalną Strategię Rozwoju w oparciu o dwa fundusze w ramach EFSI, tj. EFRROW i EFS+. Maksymalne kwoty środków działania w ramach PS WPR 2023-2027 przewidzianych w poszczególnych LSR na wsparcie operacji realizowanych w ramach LSR są uzależnione od liczby ludności zamieszkałej na obszarze objętym LSR, a w przypadku Stowarzyszenia jest to kwota **3 979 352,74** euro. Środki z tych funduszy zostaną wykorzystane w ramach dwóch komponentów - wdrażanie LSR oraz zarządzanie LSR.

W ramach komponentu „wdrażanie LSR” wsparcie udzielane będzie w zakresie projektów konkursowych, własnych, grantowych, oraz projektów partnerskich i w partnerstwie. W ramach komponentu „zarządzanie LSR” wsparcie będzie udzielane w zakresie zarządzania i animacji.

2. Operacje własne nie będą stanowiły więcej niż 20% budżetu komponentu wdrażanie LSR.
3. Operacje jednostek sektora finansów publicznych będą finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach LSR do limitu 40% tych środków oraz ze środków polityki spójności w ramach LSR do limitu 40% łącznie budżetu LSR.
4. Przed każdym naborem konkursowym pracownicy biura LGD będą monitorować prawidłowość wydatkowania budżetu zgodnie z limitami zapisanymi w pkt 2 i 3; informacja ta będzie przekazywana do wiadomości Zarządu i Rady Stowarzyszenia.
5. Wysokość środków EFS+ będzie wyższa o wysokość wkładu krajowego o 15%.

Tabela nr 33. **Budżet LSR**

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/ Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 000 000,00	0	1 289 324,83	3 289 324,83
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	462 500,00	0	227 527,91	690 027,91
RAZEM	2 462 500,00	0	1 516 852,74	3 979 352,74

Tabela nr 34. Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	Środki zakontraktowane (w euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029		31.12.2030	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	780 000	39	660 000	72	305 000	87,25	225 000	98,50	30 000	100	0	0	0	0
EFS+	0	0	758 426,37	50	758 426,37	100	0	0	0	0	0	0	0	0
EFRR	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	780 000	39	1 418 426,37	72	1 063 426,37	87,25	225 000	98,50	30 000	100	0	0	0	0

6. Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Budżet LSR stanowi główne źródło finansowania działań zaplanowanych do realizacji w LSR, jest on ściśle powiązany z jej celami i przedsięwzięciami wynikającymi z analizy i diagnozy potrzeb obszaru działania Stowarzyszenia „WIR”- Wiejska Inicjatywa Rozwoju opracowanych w rozdziale IV niniejszej strategii.

W ramach celu nr 1 **Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby** - zaplanowano kwotę **765 000,00 euro** na przedsięwzięcia związane ze wsparciem małych gospodarstw, przedsiębiorców, osób fizycznych pragnących założyć własną firmę. W ramach celu nr 2 **Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru** **1 045.000,00 euro** na przedsięwzięcia związane z powstaniem infrastruktury publicznej, zachowaniem lokalnego dziedzictwa, innowacyjnych form informacji, projektów partnerskich i w partnerstwie. W ramach celu nr 3 – „Włącz się w WIR dla siebie i regionu ok. **1 706 852,74 euro** na przedsięwzięcia związane z pobudzaniem aktywności społeczności lokalnych oraz wsparciem osób w niekorzystnej sytuacji.

Tabela nr 35. Wysokość środków przeznaczonych na realizację poszczególnych przedsięwzięć w ramach LSR.

LP.	CEL	PRZEDSIĘWZIĘCIE	KWOTA
1.	Zrównoważony rozwój przedsiębiorczości z wykorzystaniem innowacyjnych metod i inteligentnych specjalizacji regionu w oparciu o lokalne zasoby	Przedsięwzięcie 1.1. Wsparcie rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych.	90.000,00
		Przedsięwzięcie 1.2. Wsparcie rozwoju innowacyjnych usług i produktów dla zwiększenia atrakcyjności, w szczególności turystycznej obszaru.	675.000,00
2.	Partnerstwo i integracja dla poprawy dostępu do nowoczesnych, ogólnodostępnych usług i infrastruktury publicznej i zwiększenia tożsamości obszaru.	Przedsięwzięcie 2.1. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.	780.000,00
		Przedsięwzięcie 2.2 Renowacja, rewaloryzacja obiektów zabytkowych i historycznych	130.000,00
		Przedsięwzięcie 2.3 Rozwój współpracy partnerskiej na rzecz rozwoju obszaru	55.000,00
		Przedsięwzięcie 2.4 Obszar LGD atrakcyjny dla mieszkańców i turystów.	80.000,00
3.	Włącz się w „WIR” dla siebie i regionu	Przedsięwzięcie 3.1 „Akademia Wolnego Czasu”,	30.000,00
		Przedsięwzięcie 3.2 Powrót do tradycji,	130.000,00

		Przedsięwzięcie 3.3 Wspieranie obywatelskich postaw proekologicznych i prospołecznych	30.000,00
		Przedsięwzięcie 3.4. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego (EFS+)	1.516.852,74

Inne źródła finansowania Szlak pomorskich regionów – przedsięwzięcie komplementarne, będzie realizowane w ramach Programu INTERREG 6 a, z LGD-ami z Niemiec, związane będzie ze wspólną promocją Pomorza, w tym produktów lokalnych. Przedsięwzięcie realizować będzie wspólny projekt, który jest efektem podpisanego porozumienia pomiędzy 9 LGD z Polski i Niemiec związanego ze wspólną historią i tradycją Pomorza (Brandenburgia, Meklemburgia Pomorze Przednie i Pomorze Zachodnie). Przedsięwzięcie oparte będzie na początku na realizacji jednego z pomysłów związanego z kulinariami, następnie z projektem „Łączy nas szlak regionów” oparty na trasach turystycznych i w efekcie rozszerzenie na teren partnerów z Niemiec aplikacji powstałej z poddziałania 19.3 projektu współpracy 12 LGD-ów z Polski pn. westisthebest.pl i wprowadzenie wersji w języku niemieckim.

Kolejnym etapem będzie budowa inkubatora kuchennego w Przelewicach w celu produkcji i dystrybucji produktów lokalnych, prowadzenie warsztatów kulinarnych, gromadzenia materiałów oraz dokumentacji związanej z tradycją kulinarną obszarów wiejskich naszego regionu.

ROZDZIAŁ X

MONITORING I EWALUACJA

MONITORING I EWALUACJA – DEFINICJA POJĘĆ

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z założeniami i celami.

Monitoring - kontrola (ocena) dynamiczna, ocena postępów i efektów dokonywana stale w czasie.

Proces monitoringu obejmować będzie:

- 1) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR:
 - analiza stopnia osiągnięcia weryfikowalnych wskaźników realizacji celów strategii,
 - monitorowanie operacyjne na podstawie rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych,
 - partycypacyjne metody ewaluacji (tj. angażowanie społeczności lokalnej w proces ewaluacji),
- 2) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania bądź obiektu z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia i rozwoju.

Ewaluacja - kontrola statyczna, ocena realizacji i efektów (rezultatów) dokonywana w określonych momentach czasu.

Rozróżnia się dwa rodzaje ewaluacji:

- a. **ewaluacja wewnętrzna** to ocena stopnia realizacji strategii i osiągniętych oraz osiągniętych efektów dokonywana siłami własnymi na podstawie zbioru informacji pochodzących z monitoringu,
- b. **ewaluacja zewnętrzna** - realizowana jest w postaci pracy zleconej.

Ze względu na moment przeprowadzania badania ewaluacyjnego, ewaluacje dzielimy na:

- a. **ex-ante** (przed rozpoczęciem realizacji operacji, działania, inwestycji),
- b. **on-going** (w trakcie wdrażania operacji, działania, inwestycji),
- c. **ex-post** (po zakończeniu realizacji operacji, działania, inwestycji).

Kryteria ewaluacji:

1. Trafność – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów.
2. Efektywność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów (zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas) do uzyskanych wyników i rezultatów.
3. Skuteczność – ocena stopnia, na ile zdefiniowane cele i przedsięwzięcia zostały osiągnięte.
4. Użyteczność – stopień zaspokajania potrzeb beneficjentów.
5. Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju.

PLANOWANIE MONITORINGU I EWALUACJI

W celu prawidłowej realizacji LSR, LGD będzie na bieżąco monitorowana i poddawana badaniom ewaluacyjnym. Zostaną zastosowane dwa rodzaje ewaluacji – ewaluacja wewnętrzna i zewnętrzna.

Ewaluacja wewnętrzna będzie przeprowadzana w I kwartale roku następującego po roku ocenianym i będzie miała za zadanie określić poziom zrealizowania założonych celów i wskaźników, poziom wykonania budżetu, prawidłowość dokonywania wyboru operacji oraz ich zgodności z kryteriami.

Ewaluacja zewnętrzna będzie przeprowadzana 1 raz w ciągu całego okresu programowania i będzie miała za zadanie ocenić całokształt pracy Stowarzyszenia, w tym jego organów, pracowników, stosowanych procedur, promocji, przepływu informacji, współpracy, aktywizacji, przedsięwzięć i projektów.

Raporty ewaluacyjne będą podawane do publicznej wiadomości np. poprzez umieszczenie na stronie www.

Monitoring realizacji LSR będzie przeprowadzany przez pracowników Biura na bieżąco.

Powyższe działania pozwolą na stałe podnoszenie jakości usług i stosowanych procedur oraz dokonania oceny prawidłowości realizacji LSR.

Kluczowe kwestie odnośnie planowania ewaluacji

1. Elementy funkcjonowania podlegające ewaluacji:

- a) pracownicy Biura LGD – badaniu podlegać będzie rzetelność i terminowość wypełniania obowiązków wskazanych w umowach ,
- b) Biuro LGD – badaniu podlegać będzie funkcjonowanie i efektywność pracy Biura oraz czy realizacja LSR odbywa się zgodnie z harmonogramem,
- c) Stowarzyszenie – badaniu podlegać będzie jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, przedsięwzięcia zrealizowane w danym roku kalendarzowym wraz z oceną wpływu operacji na realizację celów LSR,
- d) Zarząd, Rada – badaniu podlegać będzie efektywność pracy organów LGD, sprawność podejmowania decyzji,
- e) procedury – badaniu podlegać będzie przestrzeganie procedur oraz regulaminów, efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów,
- f) przepływ informacji/plan komunikacji – badaniu podlegać będzie sposób, skuteczność i użyteczność przepływu informacji oraz sprawność w podejmowaniu decyzji,
- g) promocja – badaniu podlegać będzie skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji,
- h) aktywizacja – badaniu podlegać będzie efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności,
- i) współpraca – badaniu podlegać będzie efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej,
- j) przedsięwzięcia, projekty – badaniu podlegać będzie jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR.

2. Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:

- a) cele i wskaźniki określone w LSR – badaniu podlegać będzie powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników,

- b) realizowane operacje – stopień realizacji wybranych do dofinansowania operacji, opis efektów, wpływ zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów,
- c) budżet– trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD,
- d) kryteria i procedury wyboru operacji – jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji.

3. Kryteria, według których będzie sporządzana ocena:

- a) trafność,
- b) efektywność,
- c) skuteczność,
- d) użyteczność,
- e) trwałość,

4. Czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja

- a) czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym.

5. Sposób pomiaru

- a) opinia kierownika nt. podległego personelu,
- b) wywiady z wnioskodawcami, członkami LGD,
- c) dokumentacja własna, opinie Zarządu,
- d) Desk Research – analiza danych zastanych, badanie i analiza zapisów dostępnych źródeł danych,
- e) statystyki,
- f) analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie PAPI – bezpośrednich wywiadów kwestionariuszowych, CATI – badań telefonicznych, CAWI – ankiet online lub IDI – indywidualnych wywiadów pogłębionych z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami,
- g) wizje lokalne w miejscu realizacji operacji,
- h) rejestr danych,
- i) karta udzielonego doradztwa,
- j) rejestr złożonych wniosków,
- k) lista obecności.

6. Okres objęty pomiarem:

- a) cały rok kalendarzowy.

7. Wnioski i opinie sformułowane podczas realizacji planu komunikacji będą wykorzystywane podczas ewaluacji

Kluczowe kwestie odnośnie planowania monitoringu

1. Elementy podlegające monitorowaniu

- a) harmonogram ogłaszania konkursów,
- b) stopień wykorzystania budżetu,
- c) wskaźniki realizacji LSR,
- d) działania promocyjne,
- e) nabory wniosków,
- f) szkolenia,
- g) jakość partnerstwa,

2. Sposób pozyskiwania danych

- a) rejestr danych,
- b) Desk Research,
- c) statystyki,
- d) karta udzielonego doradztwa,
- e) lista obecności,
- f) dokumentacja własna,

3. Czas i okres zbierania danych – dane zbierane na bieżąco.

4. Sposób przekazania danych przez beneficjentów

- a) sprawozdania z realizacji operacji (druki LGD),
- b) listy obecności,
- c) zdjęcia z realizacji operacji, inwestycji.

Sposób wykorzystania wyników z ewaluacji i analizy danych monitoringowych

Pozyskane dane z ewaluacji oraz monitoringu przeprowadzanego w LGD będą wykorzystywane do aktualizacji LSR, procedur lub zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD oraz Biura. W przypadku wykrycia problemów na etapie wdrażaniem LSR lub kosztów bieżących i aktywizacji LGD zamierza opracować i zrealizować program naprawczy. Program ten zostanie stworzony przy udziale pracowników Biura, członków organów oraz pozostałych członków Stowarzyszenia. Wyniki działań oraz przeprowadzanych badań będą publikowane na stronie www. Monitoring pozwoli na uniknięcie sytuacji, w której zaplanowane do realizacji działania nie zostaną przeprowadzone lub zostaną przeprowadzone w niedostarczany sposób. Poniższa tabela nr 36. **Szczegóły procesu ewaluacji i monitoringu.**

CO SIĘ BADA	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA	
Pytania badawcze; elementy funkcjonowania i wdrażania podlegające ocenie	Najczęściej zewnątrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna), ale także osoby zaangażowane we wdrażanie (w przypadku ewaluacji wewnętrznej i monitoringu)	Źródła danych i metody ich zbierania; kryteria według których będzie przeprowadzana ocena realizacji LSR i funkcjonowania LGD, a także sposób dokonywania pomiaru	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych, wskaźniki.	
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji					
Pracownicy Biura LGD	LGD (ocena własna)	Opinia Dyrektora nt. podległego personelu	Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie	
Biuro LGD		Wywiad z wnioskodawcami, członkami LGD		Funkcjonowanie i efektywność pracy biura LGD. Realizacja LSR zgodnie z harmonogramem	
Stowarzyszenie		Dokumentacja własna, opinia Zarządu		Jakość partnerstwa, sprawność funkcjonowania LGD, wszystkie zrealizowane w danym roku kalendarzowym przedsięwzięcia wraz z oceną wpływu na realizację celów LSR	
Zarząd, Rada		Dokumentacja własna		Efektywność pracy organów LGD oraz sprawność podejmowania decyzji.	
Procedury		Desk Research, statystyki, opinia Zarządu		Przestrzeganie procedur oraz Regulaminu Efektywność stosowanych procedur, ocena przebiegu konkursów	
Przepływ informacji					Sposoby i efektywność przepływu informacji i sprawność w podejmowaniu decyzji.
Promocja					Skuteczność, użyteczność i trwałość wykorzystywanych narzędzi promocji

Aktywizacja				Efektywność, trafność i trwałość aktywizacji lokalnej społeczności
Współpraca				Efektywność i trwałość, współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej
Przedsięwzięcia, projekty				Jakość merytoryczno-techniczna projektów, ocena wpływu na realizację celów LSR
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				
Cele i wskaźniki określone w LSR	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) Ocena własna Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej	Analiza przeprowadzona przez ekspertów na podstawie PAPI, CATI, CAWI lub IDI z pracownikami LGD, beneficjentami i wnioskodawcami oraz wizji lokalnych w miejscu realizacji operacji	Czas pomiaru: 1 raz w trakcie okresu realizacji operacji Okres objęty pomiarem: okres realizacji PS WPR 2021-2027	Powszechność dokumentu na obszarze LGD, stopień realizacji celów i wskaźników
Realizowane operacje				Stopień realizacji wybranych operacji, opis efektów, wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR, efektywność projektów
Budżet				Trafność, efektywność i użyteczność wykorzystania budżetu na poszczególne operacje i działania własne LGD
Kryteria i procedury wyboru operacji				Jakość stosowanych kryteriów i procedur wyboru operacji, opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu				
Harmonogram ogłaszania konkursów	Pracownicy Biura LGD (ocena własna)	Rejestr danych	Na bieżąco	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Stopień wykorzystania budżetu				Stopień wykorzystania funduszy, wysokość zakontraktowanych środków
Wskaźniki realizacji LSR		Rejestr danych		Stopień realizacji wskaźników
Działania promocyjne		Desk Research, statystyki		Efektywność prowadzonych działań, skuteczność stosowanych narzędzi
Nabory wniosków		Karta udzielonego doradztwa, rejestr złożonych wniosków		Stopień zainteresowania konkursami, liczba udzielonych porad lub konsultacji i ich

				skuteczność, liczba zgłoszonych projektów o dofinansowanie i ich jakość
Szkolenia		Lista obecności		Stopień zainteresowania szkoleniami
Jakość partnerstwa		Dokumentacja własna		Liczba przedstawicieli poszczególnych sektorów

Literatura, źródło danych:

1. Bank Danych Lokalnych, GUS, Narodowy Spis Powszechny, Powszechny Spis Rolny
2. Dane z gmin,
3. spis.ngo.pl,
4. krkgw.arimr.gov.pl
5. <http://www.mf.gov.pl/ministerstwo-finansow/dzialalnosc/finanse-publiczne/budzety-jednostek-samorzadu-terytorialnego/kwoty-i-wskazniki>
6. <http://www.pupstargard.pl/getattachment/Urzad/Analizy-i-statystyki/Sprawozdania-z-dzialalnosci-Powiatowego-Urzedu-Pra/Sprawozdanie-2014-i-2020>, Wojewódzki Urząd Pracy Wydział Badań i Analiz.
7. Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju na lata 2014-2020,
8. Statystyczne Vademecum Samorządowca – Urząd Statystyczny w Szczecinie
9. <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>
10. „Specjalna Strefa Włączenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz planowane kierunki działań interwencyjnych”. Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego Wydział Zarządzania Strategicznego, Szczecin 2014 r.
11. „Specjalna Strefa Włączenia na obszarze województwa zachodniopomorskiego oraz planowane kierunki działań interwencyjnych” opracowanie Urzędu Marszałkowego Województwa Zachodniopomorskiego - Szczecin 2020.
12. Ewaluacja instrumentu RLKS w WZ w latach 2014-2020 Stowarzyszenia „WIR” – Wiejska Inicjatywa Rozwoju. Raport końcowy, Pracownia Badań Soma, Monika Kwiecińska-Zdrenka, Toruń październik 2022 r.
13. Katalog zabytków powiatu stargardzkiego, t. 1–2, red. Marcin Majewski, opracowanie autorskie: Andrzej Bierca, Ewa Gwiazdowska, Kazimiera Kalita-Skwirzyńska, Olga Kulesza-Szerniewicz, Natalia Maćków, Marcin Majewski, Urszula Markiewicz, Edward Rymar, Sławomir Słowiński, Waldemar Witek, Stargard 2010
14. Koleje wąskotorowe na Pomorzu Zachodnim, Ryszard Burzykowski, Eurosprinter, 2019
15. Jezioro Miedwie i Nizina Pyrzycka. Redakcja naukowa Ryszard Krzysztof Borówka, Szczecin.